รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

การเชื่อมต่อของลวดบัวฐานในงานสถาปัตยกรรมไทย กรณีศึกษา : สถาปัตยกรรมไทยภายในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม กรุงเทพมหานคร

The Connection of Moulding Pedestal in Thai Architecture Case study : Thai Architecture at Wat PhraSriratana Sasadaram, Bangkok

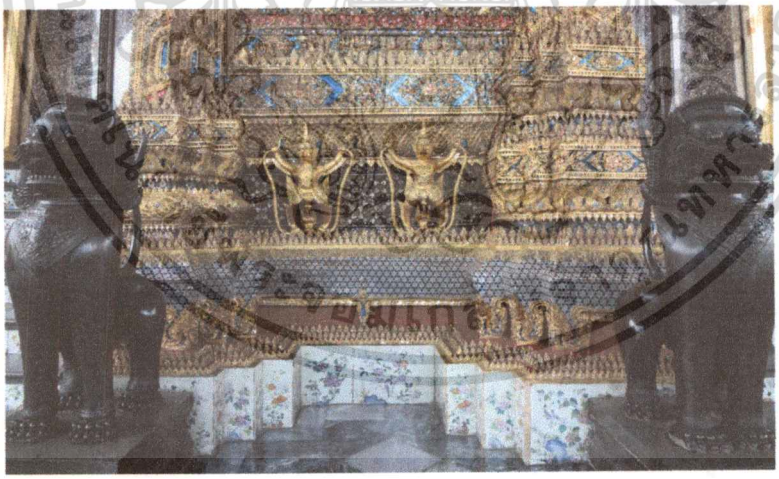

นายสมโชค สินนุกูล

b00274603
RC00203

ได้รับทุนสนับสนุนงานวิจัยจากเงินงบประมาณเงินรายได้ ประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๖

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ชื่อโครงการ การเชื่อมต่อของลวดบัวฐานในงานสถาปัตยกรรมไทย
กรณีศึกษา : สถาปัตยกรรมไทยภายในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม กรุงเทพมหานคร
แหล่งเงิน งบประมาณเงินรายได้ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
ประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๖ จำนวนเงินที่ได้รับการสนับสนุน ๘๐,๐๐๐ บาท
ระยะเวลาทำการวิจัย ๑ ปี ตั้งแต่ ๑ ตุลาคม ๒๕๕๕ ถึง ๓๐ กันยายน ๒๕๕๖
ชื่อ-สกุล หัวหน้าโครงการวิจัย นายสมโชค สินนุกูล คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

บทคัดย่อ

ฐานนับเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีความสำคัญในงานสถาปัตยกรรมไทย ทั้งในเรื่องของการเป็นสัญลักษณ์เพื่อแสดงถึงแนวคิดความหมาย และในเรื่องของหน้าที่การใช้งานเพื่อรองรับตัวอาคาร และยังทำหน้าที่รองรับองค์ประกอบอื่นๆที่ยื่นต่อออกมาจากตัวอาคารด้วย เช่นซุ้มประตู บทความนี้เป็นการศึกษาถึงการเชื่อมต่อของลวดบัวฐานในงานสถาปัตยกรรมไทย ระหว่างฐานของอาคารและฐานซุ้มประตู โดยใช้กรณีศึกษาจากงานสถาปัตยกรรมไทยสมัยรัตนโกสินทร์ ภายในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม กรุงเทพมหานคร ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงที่มาและแนวคิด รวมถึงระเบียบแบบแผนในแง่ของการออกแบบ ให้เกิดองค์ความรู้และสามารถนำความรู้นั้นไปเป็นแนวทางในการอนุรักษ์ บูรณปฏิสังขรณ์หรือเป็นแนวทางสำหรับการออกแบบงานศิลปะและสถาปัตยกรรมไทยต่อไป การวิจัยนี้อาศัยระเบียบวิธีในทางสถาปัตยกรรมเป็นหลัก ได้แก่การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงสถาปัตยกรรม คือการศึกษาวิเคราะห์ในเรื่องของการใช้งาน ผัง รูปด้าน วัสดุ กรรมวิธีในการก่อสร้าง และงานประดับตกแต่ง ร่วมกับการวิจัยในเชิงประวัติศาสตร์ศิลปะ ผลการวิจัยพบว่าการเชื่อมต่อของลวดบัวฐานระหว่างฐานตัวอาคารและฐานซุ้มประตูสามารถจำแนกออกได้เป็น ๓ กลุ่ม คือแบบที่มีความสัมพันธ์ต่อกันทุกส่วน แบบที่ไม่มีความสัมพันธ์ต่อกันเลย และแบบที่มีความสัมพันธ์ต่อกันเฉพาะบางส่วน โดยส่วนของซุ้มประตูและลวดบัวฐานซุ้มประตู มักแสดงถึงความพิเศษที่ต่างไปจากฐานของอาคาร เพื่อให้เกิดความเด่นชัดและเป็นการนำสายตาเข้าสู่ภายในตัวอาคาร รวมทั้งยังแฝงไปด้วยแนวคิดความหมายที่สื่อถึงเรือนแก้ว หรือรัตนฆระ ปรากฏอยู่ในเหตุการณ์ตอนหนึ่งจากพุทธประวัติในสัปดาห์ที่ ๔ หลังการตรัสรู้

คำสำคัญ : การเชื่อมต่อ ลวดบัว ฐาน สถาปัตยกรรมไทย วัดพระศรีรัตนศาสดาราม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

Research Title: The Connection of Moulding Pedestal in Thai Architecture
Case study : Thai Architecture at Wat PhraSriratana Sasadaram, Bangkok

Researcher: Mr. Somchok Sinnugool

Faculty: Architecture **Department:** Architecture

ABSTRACT

Base is an important elements in Thai architecture to show a concept and function for support a building and another protrudes element. This research is study for the connection of moulding pedestal in Thai architecture between the building base and pediment base in a casestudy of Rattanakosin architecture at Wat PhraSriratana Sasadaram, Bangkok. The objective of this research was to study concept, order and pattern in aspect of designing for beget the knowledge and guideline for the conservation, restoration and designing Thai art and architecture. This research use a collecting and analysis data in architecture and history of art method. The result show that the connection of moulding pedestal are distinguish in 3 group 1. relation 2. staccato 3. some relation. A pediment and moulding pedestal of pediment are distinctive form to approach inside to the building and represent to Rattanakra in the life story of Buddha.

Keywords : Connection Moulding Pedestal Thai Architecture Wat PhraSriratana Sasadaram

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง จากงบประมาณเงินรายได้ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๖ ขอขอบคุณ คุณชีวิน สินนุกูล ให้ความช่วยเหลือด้านการพิมพ์เอกสาร คุณศิริรัตน์ มีโทน และ คุณวรรณา ใจโพธิ์ ให้ความช่วยเหลือและให้คำปรึกษาด้านเอกสาร

นายสมโชค สินนุกูล

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย ..... ก

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ ..... ข

กิตติกรรมประกาศ ..... ค

สารบัญ ..... ง

สารบัญภาพ ..... จ

บทที่ ๑ บทนำ ๑

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา ๑

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย ๑

๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย ๒

๑.๔ วิธีดำเนินการวิจัย ๒

๑.๕ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ ๒

บทที่ ๒ ฐานในงานสถาปัตยกรรมไทย ๓

๒.๑ ประเภทของฐานในงานสถาปัตยกรรมไทย ๓

๒.๒ การตกแต่งฐานในงานสถาปัตยกรรมไทย ๑๗

๒.๓ การออกแบบฐานในงานสถาปัตยกรรมไทย ๒๔

บทที่ ๓ การเชื่อมต่อของลวดบัวฐานในงานสถาปัตยกรรมไทย ๒๘

๓.๑ กรณีศึกษา : สถาปัตยกรรมไทยภายในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ๒๘

๓.๒ บทวิเคราะห์กรณีศึกษา การเชื่อมต่อของลวดบัวฐาน ๔๐

บทที่ ๔ สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ ๕๔

บรรณานุกรม ๕๕

ประวัตินักวิจัย ๕๗

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
๒.๑ ฐานเขียง	๔
๒.๒ ฐานหน้ากระดาน	๕
๒.๓ ฐานปัทม์	๖
๒.๔ การกำหนดสัดส่วนของฐานปัทม์ ตามแนวทางของศาสตราจารย์พระพรหมพิจิตร	๖
๒.๕ ฐานกลีบบัว	๗
๒.๖ ฐานเชิงบาตร	๘
๒.๗ ฐานรูปแบก	๙
๒.๘ ฐานสิงห์	๑๐
๒.๙ ฐานสิงห์กาบบัว	๑๑
๒.๑๐ ฐานสิงห์	๑๑
๒.๑๑ ฐานเอวขัน	๑๑
๒.๑๒ ภาพเตียงขาสิงห์ในเรื่อง อสาตมันตชาดก	๑๒
๒.๑๓ ขาสิงห์ในเครื่องเรือนศิลปะจีน	๑๒
๒.๑๔ ที่มาของรูปแบบของฐานสิงห์	๑๓
๒.๑๕ ฐานไพที	๑๔
๒.๑๖ ฐานประทักษิณ	๑๕
๒.๑๗ ฐานแว่นฟ้า	๑๕
๒.๑๘ ฐานชุกชี	๑๖
๒.๑๙ ลวดบัวที่เป็นงานเครื่องไม้งานประณีตศิลป์	๑๗
๒.๒๐ ลวดบัวเครื่องก่อ	๑๗
๒.๒๑ ลวดบัวเครื่องก่อที่มีการประดับลวดลายก่อ	๑๘
๒.๒๒ ลายหน้ากระดาน	๑๙
๒.๒๓ ลายกลีบบัวหรือลายกระจังกระดาน	๑๙
๒.๒๔ ลายกระจังแบบตั้งลอยตัวกระดาน	๒๐
๒.๒๕ ประติมากรรมประดับฐาน	๒๐
๒.๒๖ บัวลูกแก้ว	๒๑
๒.๒๗ บัวลูกแก้วอกไก่	๒๑
๒.๒๘ บัวลูกแก้วปลายตัด	๒๑
๒.๒๙ บัวลูกฟัก	๒๑

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

๒.๓๐ ภาพลายเส้นแสดงที่มาของการประดับลวดบัว ๒๒
๒.๓๑ ฐานตกท้องช้าง ตกท้องสำเภา หรือตกท้องอัสดงคต ๒๓
๒.๓๒ การประดับบัวลูกแก้ว ๑ เส้น ๒๔
๒.๓๓ การประดับบัวลูกแก้ว ๒ เส้น ๒๔
๒.๓๔ ฐานต่างชนิดกันนำมาซ้อนกัน ๒๖
๒.๓๕ ฐานชนิดเดียวกันนำมาซ้อนกัน ๒๖
๒.๓๖ การเชื่อมต่อของฐาน ๒๗
๓.๑ พระอุโบสถ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ๒๙
๓.๒ ซุ้มประตูพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ๒๙
๓.๓ ลวดบัวฐานของพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ๓๐
๓.๔ ลวดบัวฐานของซุ้มประตูกลาง พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ๓๑
๓.๕ ลวดบัวฐานของซุ้มประตูข้าง พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ๓๑
๓.๖ ลวดบัวฐานของอาคาร ซุ้มประตูกลางและด้านข้าง พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ๓๑
๓.๗ หอพระมณเฑียรธรรม วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ๓๓
๓.๘ ซุ้มประตูหอพระมณเฑียรธรรม วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ๓๓
๓.๙ ลวดบัวฐานอาคารและซุ้มประตูหอพระมณเฑียรธรรม วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ๓๓
๓.๑๐ พระมณฑป วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ๓๕
๓.๑๑ ซุ้มประตูพระมณฑป วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ๓๕
๓.๑๒ ลวดบัวฐานของอาคารและซุ้มประตู พระมณฑปวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ๓๖
๓.๑๓ พระพุทธปรางค์ปราสาท วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ๓๗
๓.๑๔ ซุ้มประตูพระพุทธปรางค์ปราสาท วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ๓๗
๓.๑๕ ลวดบัวฐานของอาคารและซุ้มประตู พระพุทธปรางค์ปราสาท วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ๓๘
๓.๑๖ หอระฆัง วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ๓๙
๓.๑๗ ลวดบัวฐานของอาคารและซุ้มประตูหอระฆัง วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ๓๙
๓.๑๘ การเชื่อมต่อของลวดบัวฐานในกลุ่มที่ ๑
ลวดบัวฐานของตัวอาคารและซุ้มประตูมีความสัมพันธ์ต่อกันทุกส่วน ๔๑
๓.๑๙ สถาปัตยกรรมทรงปราสาทในศิลปะสุโขทัยและศิลปะล้านนา
ที่มีการเชื่อมต่อของลวดบัวฐานในลักษณะเดียวกับกลุ่มที่ ๑ ๔๒
๓.๒๐ การเชื่อมต่อของลวดบัวฐานในกลุ่มที่ ๒
ลวดบัวฐานของตัวอาคารและซุ้มประตูไม่มีความสัมพันธ์ต่อกันเลย ๔๓
๓.๒๑ การเชื่อมต่อของลวดบัวฐานในงานสถาปัตยกรรมขอม ๔๓

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

๓.๒๒ สถาปัตยกรรมในศิลปะอยุธยาที่มีการเชื่อมต่อของลวดบัวฐาน
ในลักษณะเดียวกับกลุ่มที่ ๒ ..... ๔๔

๓.๒๓ สถาปัตยกรรมในศิลปะรัตนโกสินทร์
ที่มีการเชื่อมต่อของลวดบัวฐานในลักษณะเดียวกับกลุ่มที่ ๒ ..... ๔๕

๓.๒๔ การเชื่อมต่อของลวดบัวฐานในกลุ่มที่ ๓
ลวดบัวฐานของตัวอาคารและซุ้มประตูมีความสัมพันธ์ต่อกันเฉพาะบางส่วน ๔๘

๓.๒๕ ฐานพระพุทธรูปปางปาลิไลย์
ที่คูหาด้านหลังปรางค์ประธาน วัดพุทไธสวรรย์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๔๙

๓.๒๖ ซุ้มเรือนแก้ว พระพุทธชินราช วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ จังหวัดพิษณุโลก ๕๒

๓.๒๗ พระพุทธปฏิมาและซุ้มประตู พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ๕๒

๓.๒๘ ซุ้มจระนำ ประดิษฐานพระพุทธรูป
พระอุโบสถวัดอรุณราชวราราม กรุงเทพมหานคร ๕๒

๓.๒๙ การขบกัน ชนกันของลวดบัว ๕๓

๓.๓๐ ซุ้มประตูวัดกุฎีดาว จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๕๓

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ ๑
บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญ

ในงานศิลปะและสถาปัตยกรรมไทยประเพณี ส่วนของฐานและลวดบัวฐานนับเป็นองค์ประกอบหนึ่งซึ่งมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ทำหน้าที่เป็นส่วนรองรับตัวเรือนหรือตัวอาคาร ก่อให้เกิดสัดส่วนที่งดงามมีความครบถ้วนสมบูรณ์ตามแบบแผน นอกจากนี้ยังเป็นองค์ประกอบที่แสดงถึงสัญลักษณ์บางประการ บ่งบอกถึงฐานานุศักดิ์ของของงานสถาปัตยกรรมรวมทั้งงานศิลปกรรมในแขนงต่างๆที่เกี่ยวข้อง ลวดบัวฐานจึงมีลักษณะของการใช้งานที่มีระเบียบแบบแผนและมีรูปแบบที่มีความหลากหลาย

การเลือกใช้ลวดบัวฐานให้เหมาะกับลักษณะของการใช้งานและฐานานุศักดิ์ นอกจากการเลือกใช้ชุดฐานรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งโดยลำพังเพื่อเป็นส่วนรองรับตัวเรือนหรือตัวอาคารแล้ว ยังมีระเบียบของการนำชุดลวดบัวฐานนั้นมาซ้อนชั้น รวมทั้งในบางกรณียังปรากฏลักษณะของการเชื่อมต่อระหว่างชุดลวดบัวฐานของตัวเรือนหรือตัวอาคารหลักกับชุดลวดบัวฐานของตัวเรือนหรือตัวอาคารที่มีการออกมุขหรือการเชื่อมต่อกับชุดลวดบัวฐานของซุ้มประตู ซุ้มหน้าต่าง หรือซุ้มจระนำ เป็นต้น ลักษณะดังกล่าวมักปรากฏเสมอในงานสถาปัตยกรรมไทย อย่างไรก็ตามยังไม่ปรากฏงานศึกษาวิจัยในประเด็นดังกล่าว จึงเป็นที่น่าสนใจในการศึกษาวิจัยถึงที่มาและแนวคิด รวมถึงระเบียบแบบแผนในแง่ของการออกแบบเพื่อให้เกิดองค์ความรู้และสามารถนำความรู้นั้นไปประกอบการเรียนการสอนในรายวิชาต่างๆที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งยังเป็นประโยชน์ต่องานออกแบบสร้างสรรค์ในทางศิลปะและสถาปัตยกรรมไทยต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อให้ทราบและเข้าใจถึงแนวคิด รูปแบบและระเบียบแบบแผนของการเชื่อมต่อลวดบัวฐานในงานสถาปัตยกรรมไทย

๑.๒.๒ เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับประกอบการสอนในวิชาสถาปัตยกรรมไทย และวิชาสถาปัตยกรรมไทยขั้นสูง ในหลักสูตรของนักศึกษาชั้นปีที่ ๔ สาขาวิชาสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

๑.๒.๓เพื่อเป็นข้อมูลและเป็นแนวทางในการอนุรักษ์ การบูรณปฏิสังขรณ์งานศิลปะและสถาปัตยกรรมไทยที่มีคุณค่าในทางศิลปะ ประวัติศาสตร์และโบราณคดี รวมถึงเป็นแนวทางสำหรับการออกแบบงานศิลปะและสถาปัตยกรรมไทย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย

๑.๓.๑ ศึกษาแนวคิด รูปแบบและระเบียบแบบแผนของการเชื่อมต่อลวดบัวฐานในงานสถาปัตยกรรมไทยโดยศึกษาในเรื่องของผัง รูปแบบซึ่งปรากฏจากด้าน วัสดุและกรรมวิธีในการก่อสร้าง รวมถึงงานประดับตกแต่ง

๑.๓.๒ เนื่องจากระยะเวลาในการทำวิจัยที่มีจำกัด ในงานวิจัยนี้จึงศึกษาเฉพาะงานสถาปัตยกรรมไทยในศิลปะรัตนโกสินทร์ โดยเลือกกรณีศึกษาจากอาคารตัวอย่างภายในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม กรุงเทพมหานคร เนื่องจากเป็นงานสถาปัตยกรรมที่มีความสำคัญในทางศิลปะและประวัติศาสตร์ มีรูปแบบที่มีความหลากหลายและมีแบบแผนชัดเจน รวมทั้งยังมีประวัติการสร้างและการบูรณะปฏิสังขรณ์เป็นที่แน่ชัด อย่างไรก็ตามเพื่อให้ได้ข้อมูลและการวิเคราะห์ที่เป็นประโยชน์มากขึ้น ในงานวิจัยนี้จึงมีการศึกษาและมีการวิเคราะห์เปรียบเทียบกับงานสถาปัตยกรรมไทยแห่งอื่นร่วมด้วย

๑.๔ วิธีดำเนินการวิจัย

โครงการวิจัยนี้เป็นการวิจัยในเชิงคุณภาพโดยอาศัยระเบียบวิธีในทางสถาปัตยกรรมเป็นหลัก ได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงสถาปัตยกรรม เช่นการศึกษาวิเคราะห์ในเรื่องของการใช้งาน ผัง รูปด้าน วัสดุและกรรมวิธีในการก่อสร้าง รวมถึงงานประดับตกแต่ง ร่วมกับการวิจัยในเชิงประวัติศาสตร์ศิลปะและโบราณคดี เพื่อให้การศึกษาวิเคราะห์เกิดความรัดกุมรวมทั้งยังได้ผสานและแลกเปลี่ยนกับองค์ความรู้ของศาสตร์ในแขนงวิชาอื่นๆที่เกี่ยวข้อง

๑.๕ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๕.๑ ทำให้ทราบและเข้าใจถึงแนวคิด รูปแบบและระเบียบแบบแผนของการเชื่อมต่อระบบลวดบัวฐานในงานศิลปะและสถาปัตยกรรมไทย

๑.๕.๒ เป็นข้อมูลที่ใช้สำหรับประกอบการสอนในวิชาสถาปัตยกรรมไทย และวิชาสถาปัตยกรรมไทยขั้นสูง ในหลักสูตรของนักศึกษาชั้นปีที่ ๔ สาขาวิชาสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

๑.๕.๓ เป็นข้อมูลและเป็นแนวทางในการอนุรักษ์ การบูรณปฏิสังขรณ์งานศิลปะและสถาปัตยกรรมไทยที่มีคุณค่าในทางศิลปะ ประวัติศาสตร์และโบราณคดี รวมถึงเป็นแนวทางสำหรับการออกแบบงานศิลปะและสถาปัตยกรรมไทย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ ๒
ฐานในงานสถาปัตยกรรมไทย

ลักษณะของงานสถาปัตยกรรมไทยประเพณีโดยทั่วไปมักประกอบไปด้วยองค์ประกอบหลักสามส่วนได้แก่ ส่วนฐาน ส่วนตัวเรือนหรือเรือนธาตุและส่วนของหลังคาหรือส่วนยอด องค์ประกอบทั้งสามส่วนนี้ปรากฏทั้งในงานสถาปัตยกรรมที่เป็นอาคารโดยทั่วไปรวมถึงสถาปัตยกรรมซึ่งเป็นพระสถูปเจดีย์ ดังที่สมเด็จฯเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ทรงอธิบายว่า อันพระสถูปนั้นเขาแบ่งเป็นสามส่วน ตอนล่างเรียกว่าฐาน ตอนกลางเรียกว่าเรือนธาตุ ตอนบนเรียกว่ายอด[๑] ส่วนฐานจึงนับเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีความสำคัญในงานสถาปัตยกรรมไทย ในเบื้องแรกนั้นฐานคงมีเพื่อประโยชน์ด้านการใช้งานเป็นวัตถุประสงค์หลัก ทั้งเป็นส่วนของโครงสร้างที่รองรับตัวอาคารและเพื่อยกความสูงของตัวอาคารหรือตัวเรือนซึ่งมีการใช้งานภายในให้สูงขึ้นพ้นจากพื้นดิน ป้องกันน้ำและความชื้นรวมทั้งอันตรายจากสิ่งแวดล้อมรอบข้าง ในเวลาต่อมาจึงได้มีการพัฒนาเป็นรูปแบบต่างๆทั้งเพื่อให้เกิดสัดส่วนที่มีความงามหรือตอบสนองคติแนวคิดบางประการ รวมทั้งยังเป็นสิ่งที่ใช้แสดงถึงฐานานุศักดิ์ของงานสถาปัตยกรรมนั้นๆด้วย

พจนานุกรมศัพท์ศิลปกรรมฉบับราชบัณฑิตยสถานได้ให้ความหมายของฐานไว้ว่า ฐานคือที่ตั้งหรือที่รองรับอาคาร สิ่งก่อสร้าง หรืออื่นๆ อาจสร้างเป็นฐานชั้นเดียว หลายชั้นซ้อนกันขึ้นไปหรือสร้างเป็นช่วงๆเพื่อเสริมให้เห็นความสำคัญของสิ่งนั้นเป็นพิเศษ เช่นฐานรองรับพระพุทธรูปหรือเทวรูป[๒]

๒.๑ ประเภทของฐานในงานสถาปัตยกรรมไทย

ฐานมีด้วยกันหลายรูปแบบ หลายชื่อเรียก หรือหลายประเภท ในงานวิจัยนี้ได้อาศัยคำจำกัดความหรือคำอธิบายจากพจนานุกรมศัพท์ศิลปกรรมรวมทั้งจากข้อเขียนของนักวิชาการหลายท่านที่ได้ให้คำอธิบายไว้ อย่างไรก็ตามผู้วิจัยได้จำแนกจัดหมวดหมู่ใหม่เพิ่มเติม รวมทั้งอธิบายขยายความเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยจำแนกประเภทของฐานออกเป็น ๒ กลุ่มหลักได้แก่ ฐานในงานสถาปัตยกรรมไทยที่จำแนกตามรูปแบบ และฐานในงานสถาปัตยกรรมไทยที่จำแนกตามตามหน้าที่การใช้งาน

---

[๑] สมเด็จฯเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์, **หม่อมเจ้าหญิงพิไลเฉขา ดิศกุล**, พิมพ์เนื่องในวันประสูติครบ ๖ รอบ ๙ สิงหาคม ๒๕๑๒, (พระนคร : วัชรินทร์การพิมพ์, ๒๕๑๒), ๓๗.

[๒] ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมศัพท์ศิลปกรรม อักษร ก-ฮ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**, (กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๐), ๓๕๓. และดูการให้ความหมายของฐานเพิ่มใน ไชยิ กัลยาณมิตร, **พจนานุกรมสถาปัตยกรรมและศิลปะเกี่ยวเนื่อง**, (กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ, ๒๕๔๘), ๑๘๘.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

๒.๑.๑ ฐานในงานสถาปัตยกรรมไทย โดยการจำแนกตามรูปแบบ

การจำแนกฐานออกตามรูปแบบในที่นี้หมายถึงรูปแบบที่ปรากฏในรูปตั้งหรือรูปด้านข้างของฐาน มิได้เกี่ยวข้องกับรูปแบบของผังว่าจะมีลักษณะเป็นเช่นใด เช่นผังรูปสี่เหลี่ยม ผังรูปวงกลม ผังรูปหลายเหลี่ยม หรือผังที่มีการเพิ่มมุม(ย่อมุม)หรือยกเก็จ[๓] รวมทั้งไม่จำกัดว่าจะมีหน้าที่การใช้งานเช่นไร ฐานที่จำแนกออกตามรูปแบบประมวลได้ตามลำดับศักดิ์และความซับซ้อนจากน้อยไปมากดังนี้คือ ฐานเขียง ฐานหน้ากระดาน ฐานปัทม์ ฐานกลีบบัว ฐานเชิงบาตร ฐานรูปแบก และฐานสิงห์

ฐานเขียง (ฐานเสริม)

ฐานเขียง หรือฐานเสริม[๔] คือแท่นหรือฐานชั้นล่างสุด กรณีที่ตัวอาคารหรือวัตถุที่ตั้งอยู่บนฐานเดียว แท่นรองรับฐานนั้นก็เรียกว่าฐานเขียง ฐานเขียงมีลักษณะเป็นพื้นที่หนาหรือบางขึ้นอยู่กับประโยชน์ใช้สอย[๕] นอกจากนี้ลักษณะสำคัญอีกประการหนึ่งของฐานเขียงคือรูปแบบที่มีความเรียบง่าย[๖]ไม่มีลวดบัวประดับ ดังที่สมเด็จฯเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ทรงตรัสไว้ถึงฐานพระเจดีย์ในตอนหนึ่งของจดหมายระยะทางไปพิษณุโลกว่า ฐานก่อด้วยแลงเป็นเขียงซ้อนกันขึ้นไปสองชั้น แล้วมีฐานเขียงก่ออิฐซ้อนขึ้นอีกชั้นหนึ่งก็หมด ฐานทั้งสามชั้นนั้นเป็นเขียงแท้จะหาว่าบัวสักนิดหนึ่งก็ไม่มี[๗] (ภาพที่ ๒.๑)

ภาพที่ ๒.๑ ฐานเขียง

---

[๓] เก็จ ส่วนประกอบของสถาปัตยกรรมที่ยื่นล้ำออกมาจากฝาผนัง ฐาน กระจังฐานพระ เชิงกลอน เช่นที่ฐานชุกชี กระจังฐานพระ ซุ้มบันแถลง ซุ้มรังไก่ คำนี้ที่เรียกว่า กระเปาะ ยกกระเปาะ ยกเก็จ หรือย่อเก็จ ก็มี ดูใน ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมศัพท์ศิลปกรรม อักษร ก-ฮ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**, (กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๐), ๖๑.

[๔] สมใจ นิ่มเล็ก, **ฐานอาคารสถาปัตยกรรมไทย**, เอกสารประกอบการบรรยาย การประชุมสำนักศิลปกรรม ราชบัณฑิตยสถาน ๗ พ.ย. ๒๕๔๓, ๒.

[๕] ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมศัพท์ศิลปกรรม อักษร ก-ฮ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**, (กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๐), ๓๕๓.

[๖] โชติ กัลยาณมิตร, **พจนานุกรมสถาปัตยกรรมและศิลปะเกี่ยวเนื่อง**, (กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ, ๒๕๔๘), ๑๘๕. และ สันติ เล็กสุขุม, **เจดีย์ ความเป็นมาและคำศัพท์เรียกองค์ประกอบเจดีย์ในประเทศไทย**, (กรุงเทพฯ : มติชน, ๒๕๕๒), ๖๒-๖๓.

[๗] สมเด็จฯเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์, **จดหมายระยะทางไปพิษณุโลก**, พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในโอกาสฉลองวันประสูติ ครบ ๑๐๐ ปี วันที่ ๒๘ เมษายน พ.ศ. ๒๕๐๖, (พระนคร : โรงพิมพ์พระจันทร์, ๒๕๐๖), ๘๖-๘๗.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ฐานหน้ากระดาน (ฐานหน้ากระดานท้องไม้ หรือฐานหน้ากระดานบน หน้ากระดานล่าง)

ฐานหน้ากระดานเป็นฐานแบบแรกที่เริ่มมีองค์ประกอบเพิ่มขึ้น[๘] เป็นฐานที่มีความสูงไม่มากนัก ใช้เป็นฐานของสิ่งต่างๆที่ไม่ต้องการยกให้สูง ฐานชนิดนี้จึงมีเพียงหน้ากระดานล่าง เส้นลวด ท้องไม้ เส้นลวดและหน้ากระดานบนเท่านั้น บางครั้งฐานฐานหน้ากระดานนี้อาจแทนฐานเขียงได้ด้วย[๙] (ภาพที่ ๒.๒)

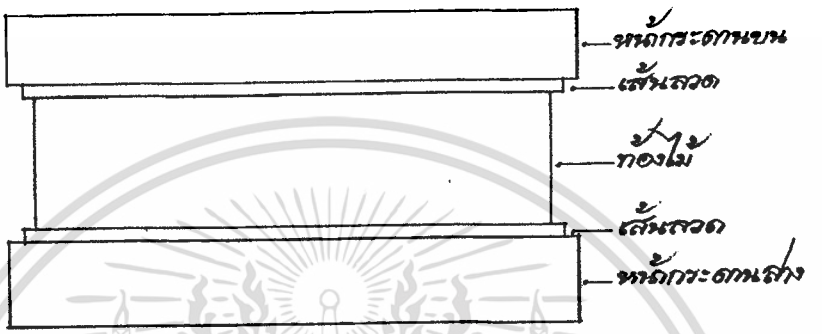

ภาพที่ ๒.๒ ฐานหน้ากระดาน

ฐานปัทม์ (ฐานบัทม์ ฐานบัว ฐานบัวคว่ำบัวหงาย)

ฐานปัทม์เป็นฐานที่พัฒนามาจากฐานหน้ากระดาน โดยเพิ่มองค์ประกอบบัวหงายและบัวคว่ำเข้าไปใต้หน้ากระดานบนและเหนือหน้ากระดานล่าง กลีบบัวนี้จะเป็นแบบเรียบๆหรือแบ่งเป็นกลีบมีลวดลาย[๑๐] ประกอบด้วยหน้ากระดานล่าง เส้นลวด[๑๑] บัวคว่ำ เส้นลวด ท้องไม้ เส้นลวด บัวหงาย เส้นลวด และหน้ากระดานบน ตามลำดับ (ภาพที่ ๒.๓) อนึ่งในทางงานช่าง ครูช่างบางท่านยังได้ให้แนวทางในการออกแบบ กำหนดสัดส่วนของฐานปัทม์ไว้ในลักษณะต่างๆเช่น ศาสตราจารย์พระพรหมพิจิตร (ภาพที่ ๒.๔)

---

[๘] สมใจ นิ่มเล็ก, **ฐานอาคารสถาปัตยกรรมไทย,** เอกสารประกอบการบรรยาย การประชุมสำนักศิลปกรรม ราชบัณฑิตยสถาน ๗ พ.ย. ๒๕๔๓, ๔.

[๙] ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมศัพท์ศิลปกรรม อักษร ก-ฮ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน,** (กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๐), ๓๕๘.

[๑๐] ดูการให้ความหมายใน ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมศัพท์ศิลปกรรม อักษร ก-ฮ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน,** (กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๐), ๓๕๔ และสมใจ นิ่มเล็ก, **ฐานอาคารสถาปัตยกรรมไทย,** เอกสารประกอบการบรรยายในการประชุมสำนักศิลปกรรม ราชบัณฑิตยสถาน ๗ พ.ย. ๒๕๔๓, ๖.

[๑๑] อาจารย์บางท่านได้ให้คำอธิบายในทางช่างว่า เส้นลวดที่ติดอยู่ระหว่างหน้ากระดานล่างกับลวดบัวคว่ำ หรือระหว่างหน้ากระดานบนกับลวดบัวหงายอาจเรียกว่า "คิ้ว" โดยจะมีหรือไม่มี หรือจะมีขนาดที่เล็กแคบกว่าเส้นลวดโดยทั่วไปก็ได้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

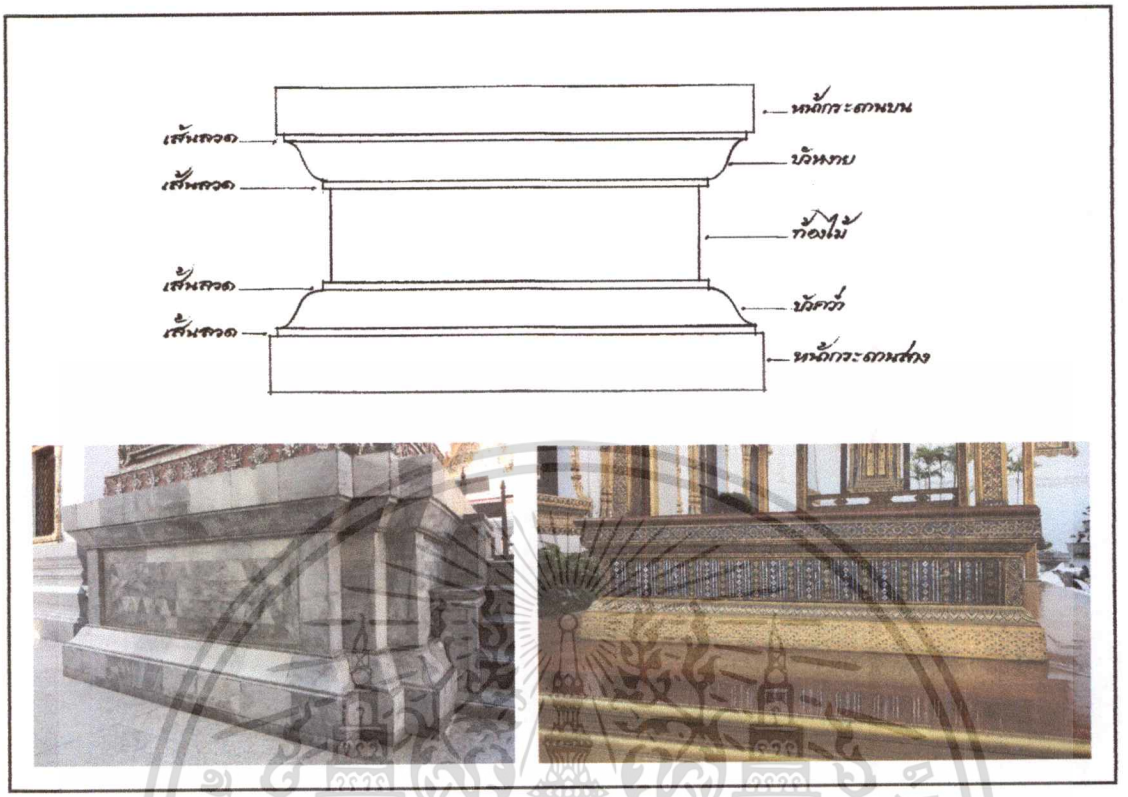

ภาพที่ ๒.๓ ฐานปัทม์

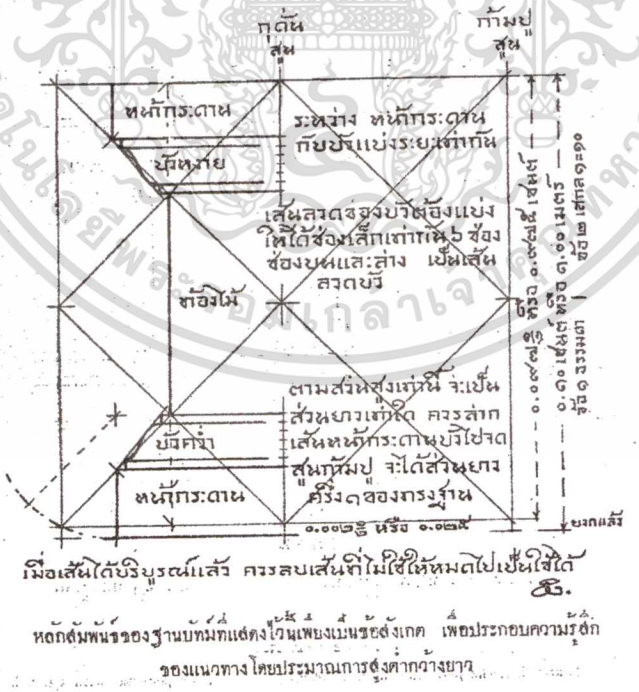

ภาพที่ ๒.๔ การกำหนดสัดส่วนของฐานปัทม์

ตามแนวทางของศาสตราจารย์พระพรหมพิจิตร

ที่มา : พ.พรหมพิจิตร, พุทธศิลปสถาปัตยกรรมภาคต้น ๒๔๘๕ : ๑

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ฐานกลีบบัว

ฐานที่ทำเป็นรูปกลีบบัว ทั้งที่ทำเป็นกลีบบัวหงายชั้นเดียวหรือทำเป็นรูปบัวหงายและบัวคว่ำประกอบกัน ฐานกลีบบัวนิยมทำเป็นฐานรองรับรูปเคารพ เช่นพระพุทธรูปหรือเทวรูป พระเจดีย์ โดยมักทำซ้อนไว้บนฐานแบบอื่นเพื่อยกระดับให้รูปเคารพนั้นสูงเด่นและงดงามยิ่งขึ้น[๑๒] (ภาพที่ ๒.๕)

ฐานเชิงบาตร

ส่วนประกอบของสถาปัตยกรรมไทย ได้แก่ฐานหรือส่วนรองรับเจดีย์ ปรางค์ เสาซุ้ม ประตู หน้าต่าง มีรูปทรงคล้ายฐานรองรับบาตรหรือที่เรียกว่า ตีนบาตร ประกอบไปด้วยหน้ากระดาน เส้นลวด และจากเส้นลวดโค้งเว้าเข้าไปหาท้องไม้หรือเป็นบัวหงายอยู่ใต้เส้นลวด เชิงบาตรนี้เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า บัวเชิงบาตร เชิงบาตรซึ่งมีประติมากรรมรูปเทวดา ยักษ์ ครุฑหรือลิงประดับ มีชื่อเรียกตามรูปที่ประดับนั้นๆเช่น เชิงบาตรเทพแบก เชิงบาตรมารแบก เชิงบาตรครุฑแบก เชิงบาตรกระบี่แบก[๑๓](ภาพที่ ๒.๖) และยังรวมไปถึงฐานรองรับปากระฆังขององค์เจดีย์กลมประกอบด้วยขอบบัวคว่ำและบัวหงาย มีหน้ากระดานท้องไม้หน้าแคบคั่น[๑๔] ฐานเชิงบาตรเป็นฐานที่มีลักษณะพิเศษเพราะเป็นฐานที่มีรูปแบบที่ไม่สมบูรณ์ในตัวเอง คือมีแต่องค์ประกอบส่วนบน ส่วนล่างจะต้องตั้งอยู่บนฐานเชิงบาตรชั้นล่าง ซึ่งแล้วแต่ว่าจะซ้อนกันกี่ชั้น เมื่อถึงชั้นล่างสุดจะต้องเป็นฐานสิงห์เชิงบาตร หรือฐานเอวขัน[๑๕]

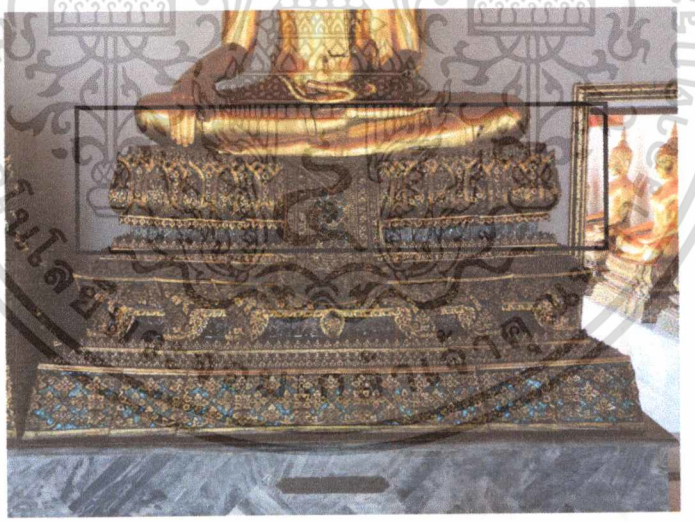

ภาพที่ ๒.๕ ฐานกลีบบัว

---

[๑๒] ดูการให้ความหมายใน ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมศัพท์ศิลปกรรม อักษร ก-ฮ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**, (กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๐), ๓๕๓. และโชติ กัลยาณมิตร, **พจนานุกรมสถาปัตยกรรมและศิลปะเกี่ยวเนื่อง**, (กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ, ๒๕๔๘), ๑๘๘-๑๘๙.

[๑๓] ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมศัพท์ศิลปกรรม อักษร ก-ฮ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**, (กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๐), ๓๓๖.

[๑๔] ภิญโญ สุวรรณคีรี, **ฉายไทย**, (กรุงเทพฯ : คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒), ๒๒.

[๑๕] สมใจ นิ่มเล็ก, **ฐานอาคารสถาปัตยกรรมไทย**, *เอกสารประกอบการบรรยาย การประชุมสำนักศิลปกรรม ราชบัณฑิตยสถาน ๗ พ.ย.๒๕๔๓*, ๒๑.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

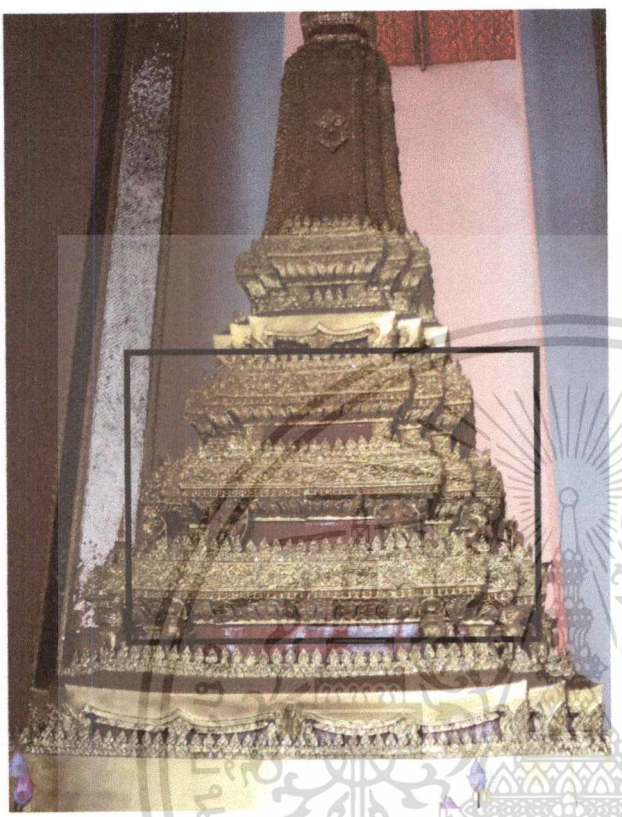

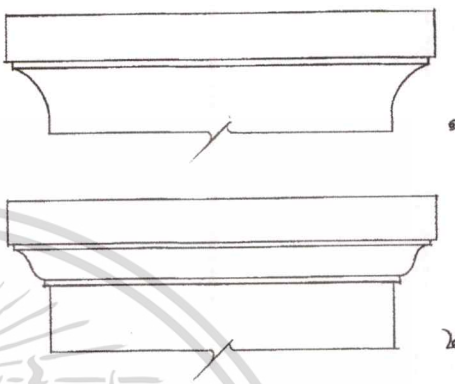

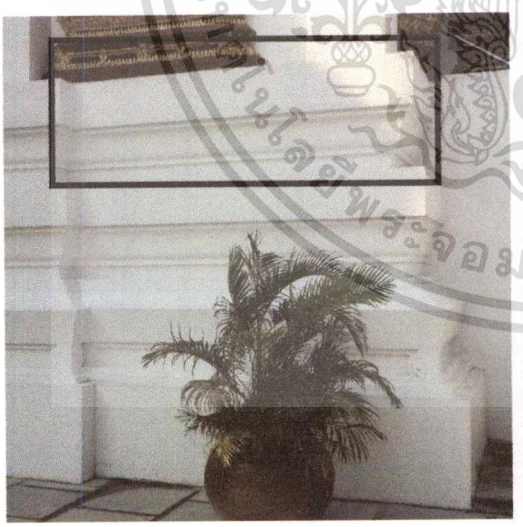

ภาพที่ ๒.๖ ฐานเชิงบาตร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ฐานรูปแบก

ฐานที่มีรูปประติมากรรมต่างๆเช่น รูปเทพ มาร ยักษ์ กระบี่ ประดับโดยรอบ มักอยู่ที่ส่วนล่างของอาคาร พระปรางค์หรือเจดีย์ และมีชื่อเรียกตามรูปประติมากรรมที่ประดับว่า ฐานเทพแบก ฐานมารแบก ฐานยักษ์แบก ฐานกระบี่แบก [๑๖] น่าสังเกตว่าฐานรูปแบกนั้นมักปรากฏเป็นส่วนหนึ่งร่วมกับฐานเชิงบาตร แต่ฐานเชิงบาตรไม่จำเป็นต้องมีการประดับรูปประติมากรรมหรือรูปแบกเสมอไป (ภาพที่ ๒.๗)

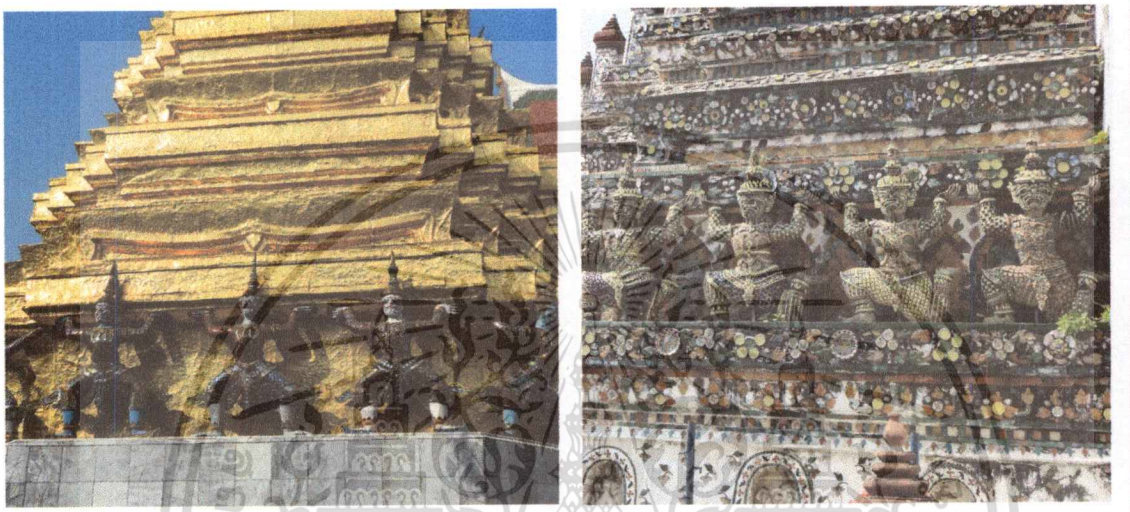

ภาพที่ ๒.๗ ฐานรูปแบก

ฐานสิงห์

ฐานของสถาปัตยกรรมไทยหรือสิ่งของเครื่องใช้บางชนิด เช่นตู้พระธรรม ประกอบด้วยหน้ากระดานบน เส้นลวด บัวหงาย เส้นลวด ท้องไม้ บัวคว่ำที่เรียกว่า "บัวหลังสิงห์" ตรงมุมของฐานใต้บัวหลังสิงห์ทำเป็นรูปทรงเลียนแบบเท้าของสิงห์เรียกว่า "เท้าสิงห์" ส่วนหน้าของเท้าสิงห์เรียกว่า "แข้งสิงห์" ตอนล่างของแข้งสิงห์ทำเป็นกาบหุ้มเรียกว่า "กาบเท้าสิงห์" ส่วนหลังของเท้าสิงห์เรียกว่า "น่องสิงห์" หากทำเป็นลายประดับเรียกว่า "ลายครีบน่องสิงห์" ต่อจากส่วนของเท้าสิงห์ลงมาจะเป็นเส้นลวดและหน้ากระดานล่าง ฐานสิงห์แบบเรียบๆและมีความยาวไม่มากจะมี "นมสิงห์" ประดับส่วนล่างของท้องสิงห์ ถ้าเป็นฐานประเภทที่มีลวดลายตรงกลางเป็นรูปหน้าสิงห์ ส่วนล่างของท้องสิงห์จึงประดิษฐ์เป็น "จมูกสิงห์" ท้องสิงห์ประดิษฐ์เป็น "ปากสิงห์" ลายที่ประดับใต้ปากสิงห์เรียก "ลายฟันสิงห์" (ภาพที่ ๒.๘) ในกรณีที่ฐานสิงห์ไม่มีชุดบัวหงายและหน้ากระดานบน แต่ดัดแปลงลวดลายกาบบัวเป็นระยะไปตลอด เรียกฐานสิงห์แบบนี้ว่า "ฐานสิงห์กาบบัว" [๑๗] (ภาพที่ ๒.๙)

---

[๑๖] ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมศัพท์ศิลปกรรม อักษร ก-ฮ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**, (กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๐), ๓๕๗.

[๑๗] ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมศัพท์ศิลปกรรม อักษร ก-ฮ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**, (กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๐), ๓๕๗-๓๕๘.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ฐานสิงห์ถือว่าเป็นฐานชั้นสูง มีศักดิ์สูงกว่าฐานชนิดอื่นๆ นอกจากจะใช้เป็นฐานอาคารแล้วยังนิยมใช้เป็นฐานของปรางค์ เจดีย์ รัตนบัลลังก์และอื่นๆอีก [๑๘] ฐานสิงห์มีวิวัฒนาการและรูปแบบที่แตกต่างกันไปตามแต่ละยุคสมัย โดยรูปแบบแต่แรกเริ่มนั้นส่วนของหลังสิงห์จะโค้งต่อเนื่องลงมาที่แข้งสิงห์ และยังมีสัดส่วนที่ไม่ยืดสูง (ภาพที่ ๒.๑๐) ต่อมานับแต่สมัยอยุธยาตอนปลายเป็นต้นมาส่วนของแข้งสิงห์จะสูงเพรียวขึ้นรวมทั้งมีการบดหลังสิงห์เป็นหลังเจียดจนคล้ายลักษณะของบัวคว่ำ เกิดเป็นสันแนวเส้นระหว่างหลังสิงห์และแข้งสิงห์[๑๙]

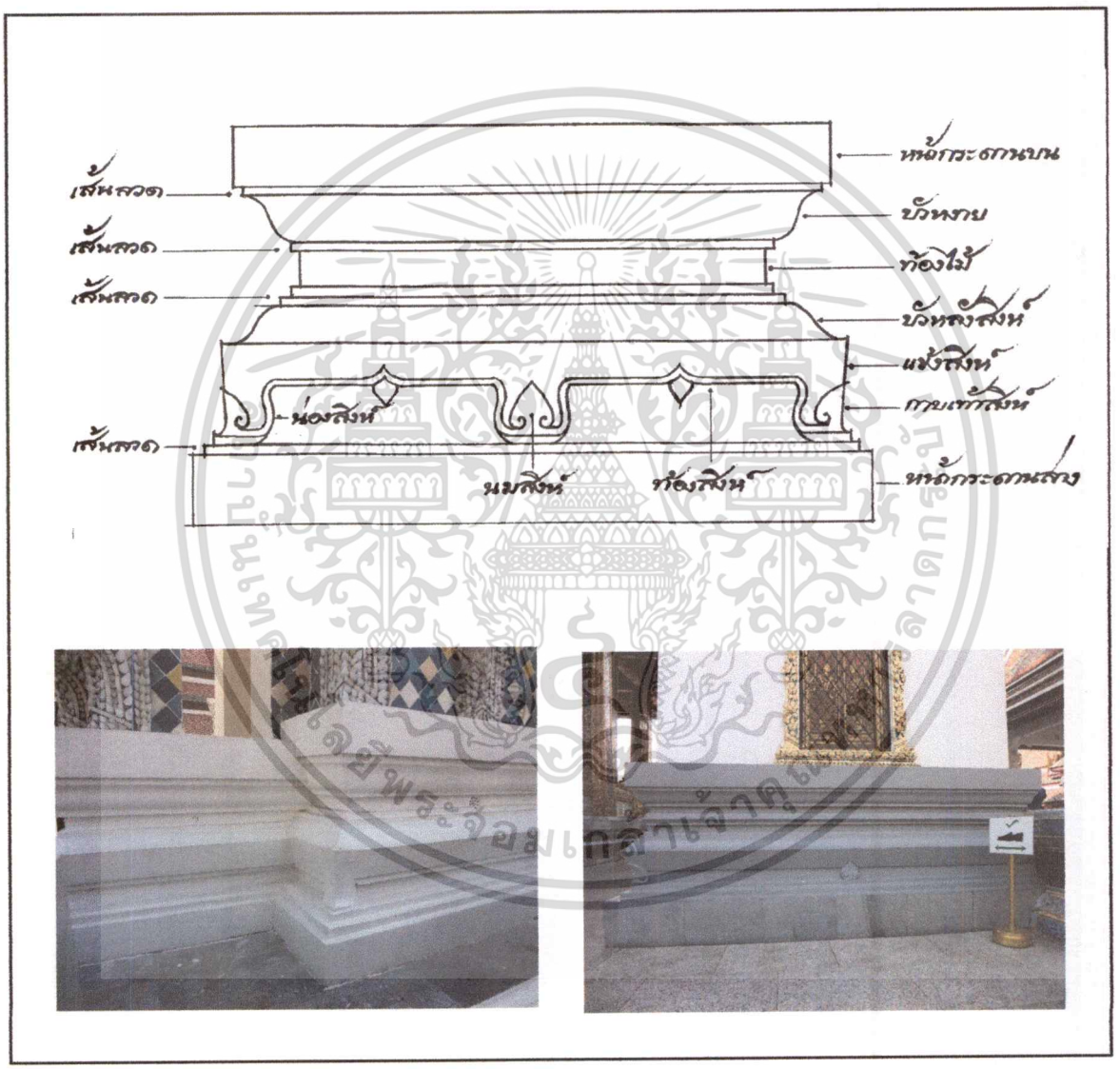

ภาพที่ ๒.๘ ฐานสิงห์

---

[๑๘] สมใจ นิ่มเล็ก, **ฐานอาคารสถาปัตยกรรมไทย**, *เอกสารประกอบการบรรยายในการประชุมสำนักศิลปกรรม ราชบัณฑิตยสถาน ๗ พ.ย. ๒๕๔๓*, ๑๓-๑๘.

[๑๙] ดูเรื่องวิวัฒนาการของฐานสิงห์เพิ่มเติมได้ใน สันติ เล็กสุขุม, **กระหนกในดินแดนไทย**, (กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ, ๒๕๔๕), ๑๔๑-๑๔๖. และ สันติ เล็กสุขุม, **ลวดลายปูนปั้นแบบอยุธยาตอนปลาย (พ.ศ. ๒๑๗๒-๒๓๑๐)**, (กรุงเทพฯ : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๔๒), ๓๑-๗๗.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

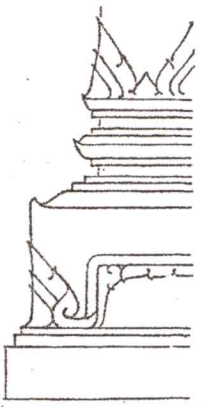

ภาพที่ ๒.๙ ฐานสิงห์กาบบัว
ที่มา : พ.พรหมพิจิตร, พุทธศิลปะสถาปัตยกรรม
ภาคต้น ๒๔๙๕ : ๑๕

ภาพที่ ๒.๑๐ ฐานสิงห์

อนึ่งยังปรากฏชื่อของ “ฐานเอวขัน” ซึ่งจัดได้ว่าเป็นฐานสิงห์ชนิดหนึ่งแต่มีรูปแบบแตกต่างไปจากฐานสิงห์โดยทั่วไป กล่าวคือมีความมุ่งหมายเพื่อติดตั้งรูปประติมากรรมเข้าไปที่ฐานเพื่อให้มีความสวยงามและมีศักดิ์ของฐานสูงขึ้น เมื่อต้องการติดตั้งประติมากรรมจึงจำเป็นต้องมีพื้นที่สำหรับติดตั้ง ดังนั้นจึงต้องผลักองค์ประกอบส่วนท้องไม้ของฐานสิงห์ให้ลึกเข้าไปจากริมของเส้นลวดเหนือบัวหลังสิงห์ การผลักท้องไม้เข้าไปทำให้มองดูว่าท้องไม้ถูกขัน รัดให้เล็กหรือคอดลง ช่างจึงเรียกฐานชนิดนี้ว่าฐานเอวขัน[๒๐] เช่นฐานพระมณฑป และฐานพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม พระบรมมหาราชวัง (ภาพที่ ๒.๑๑)

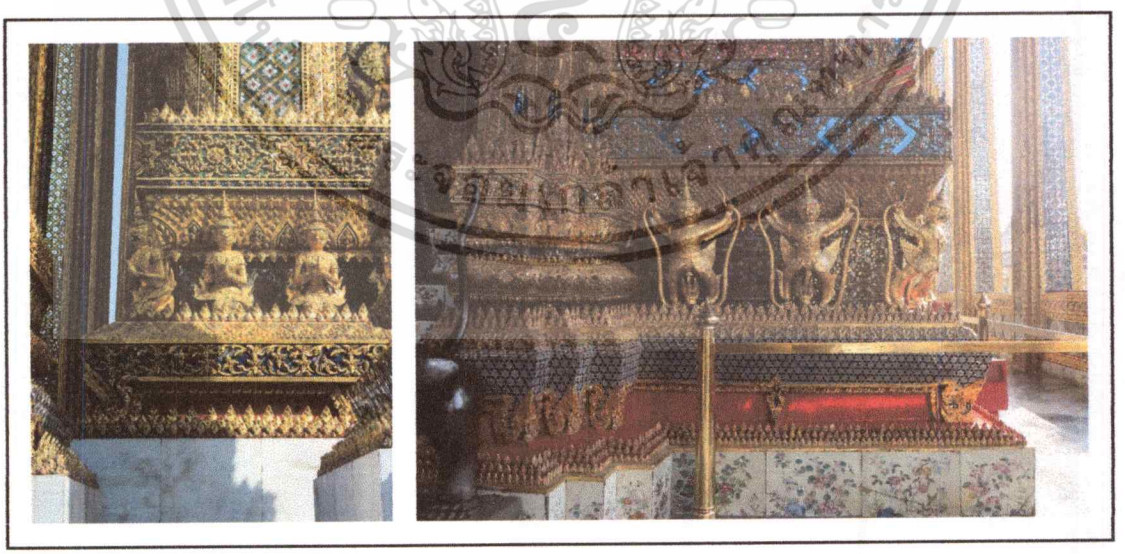

ภาพที่ ๒.๑๑ ฐานเอวขัน

---

[๒๐] ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมศัพท์ศิลปกรรม อักษร ก-ฮ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**, (กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๐), ๗๑๓. และใน สมใจ นิ่มเล็ก, **ฐานอาคารสถาปัตยกรรมไทย**, เอกสารประกอบการบรรยาย การประชุมสำนักศิลปกรรม ราชบัณฑิตยสถาน ๗ พ.ย. ๒๕๔๓, ๑๕.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

หลักฐานที่เก่าแก่เกี่ยวกับรูปแบบของฐานสิงห์ในศิลปะไทยปรากฏมาอย่างน้อยในศิลปะสุโขทัย จากภาพลายเส้นเรื่อง อสาตมันตชาดก (ภาพที่ ๒.๑๒) ซึ่งสลักบนแผ่นศิลาที่ประดับเพดานอุโมงค์ทางเดินภายในผนังมณฑป วัดศรีชุม จังหวัดสุโขทัย แสดงให้เห็นถึงลักษณะของเตียงขาสิงห์ซึ่งมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับรูปแบบของเครื่องเรือนในศิลปะจีน[๒๑] (ภาพที่ ๒.๑๓) ดังที่สมเด็จฯกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงตรัสว่าชั้นสิงห์น่าจะเอาแบบมาแต่เตียงจมูกสิงห์ของจีนซึ่งมีหน้าสิงห์ทุกมุม จึงเรียกว่าฐานสิงห์ทั้งไม่มีหน้าสิงห์ปรากฏอยู่ ซึ่งเหตุที่จีนทำหน้าสิงห์ที่ขาเตียงเห็นว่าน่าจะได้แบบ"สิงหาสน์"มาแต่อินเดีย[๒๒]

ภาพที่ ๒.๑๒ ภาพเตียงขาสิงห์ในเรื่อง อสาตมันตชาดก จากภาพสลักลายเส้นบนแผ่นหินเพดานอุโมงค์ทางเดินภายในผนังมณฑป วัดศรีชุม จังหวัดสุโขทัย

ที่มา : ประชุมศิลาจารึกภาคที่ ๕, ๒๕๑๕

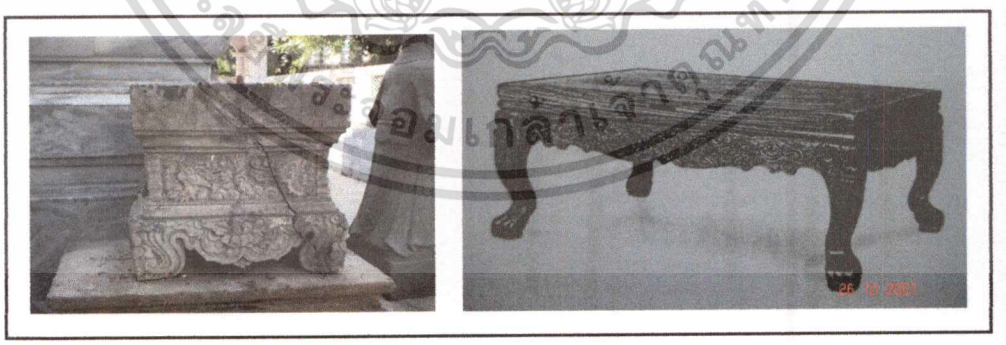

ภาพที่ ๒.๑๓ ขาสิงห์ในเครื่องเรือนศิลปะจีน

ที่มา : Chinese Furniture, 2009 :100

---

[๒๑] ดูเพิ่มใน สันติ เล็กสุขุม, **ความสัมพันธ์จีน-ไทย โยงใยในลวดลายประดับ**, (กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ, ๒๕๕๐), ๓๐-๓๑.

[๒๒] สมเด็จฯเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์, **หม่อมเจ้าหญิงพิไลเลขา ดิศกุล**, พิมพ์เนื่องในวันประสูติครบ ๖ รอบ ๘ สิงหาคม ๒๕๑๒ , (พระนคร : วัชรินทร์การพิมพ์, ๒๕๑๒), ๔๖.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สมเด็จฯเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ทรงสันนิษฐานเกี่ยวกับที่มาของรูปแบบของฐานสิงห์ไว้อีกว่าว่าแต่เดิมคงมาแต่เครื่องไม้ ทำไว้สำหรับยก สิ่งใดซึ่งควรยกได้จึงทำฐานสิงห์ ถ้าเป็นของยกไม่ได้ก็ไม่ทำฐานสิงห์ เช่นฐานเสา เป็นต้น เพราะเสาเป็นของปักจะมีฐานเป็นสิงห์หาได้ไม่ แล้วก็มาถือเอาฐานสิงห์เป็นยศ อะไรจะให้ประกอบด้วยยศก็ทำฐานสิงห์นั่นเป็นอันหลงไป[๒๓] สิงห์ แท้จริงก็คือหน้ากระดานนั้นเอง แต่แขวะท้องเจียดหลังมันเข้า หน้ากระดานแขวะท้องโดยมากจะเห็นได้ที่กะบะต่างๆแขวะเพื่อให้เอานิ้วมือยัดเข้าไปยกได้ง่าย แล้วหากจะให้งามก็บดหน้าเจียดหลังกลายเปน “สิงห์” ขอให้สังเกตว่าสิงห์ก็คือหน้ากระดานบัวคว่ำนั้นเอง[๒๔] (ภาพที่ ๒.๑๔)

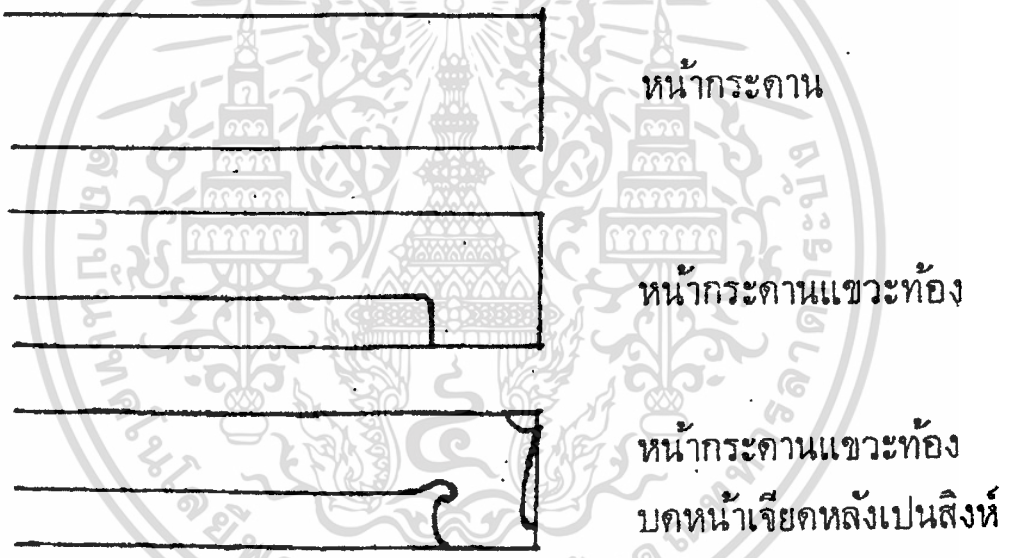

ภาพที่ ๒.๑๔ ที่มาของรูปแบบของฐานสิงห์
ที่มา : สมเด็จฯเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์,
หม่อมเจ้าหญิงพิไลเลขา ดิศกุล, ๒๕๑๒ : ๓๗

---

[๒๓] สมเด็จฯเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์, **สาส์นสมเด็จ เล่ม ๒๓**, (กรุงเทพฯ : องค์การค้าของคุรุสภา, ๒๕๐๕), ๓๓.

[๒๔] สมเด็จฯเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์, **หม่อมเจ้าหญิงพิไลเลขา ดิศกุล**, พิมพ์เนื่องในวันประสูติครบ ๖ รอบ ๘ สิงหาคม ๒๕๑๒ , (พระนคร : วัชรินทร์การพิมพ์, ๒๕๑๒), ๓๕.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

๒.๑.๒ ฐานในงานสถาปัตยกรรมไทย จำแนกตามตามหน้าที่การใช้งาน

ประเภทของฐานในหัวข้อนี้ เป็นชื่อที่ให้ความหมายแสดงถึงหน้าที่หรือลักษณะของการใช้งาน โดยมิได้จำเพาะว่าจะต้องเป็นฐานในรูปแบบใดได้แก่ ฐานไพที ฐานประทักษิณ ฐานแว่นฟ้าและฐานชุกชี

ฐานไพที

ไพทีคือยกพื้น คำว่าไพทีกับเวที เป็นคำเดียวกัน[๒๕] เป็นฐานชนิดหนึ่งก่อด้วยอิฐหรือหิน สูงจากพื้นดินขึ้นไปสำหรับรองรับอาคารศาสนสถาน มักสร้างให้สูงสมส่วนกับปูชนียสถานที่ฐานไพทีรองรับ โดยจะต้องสูงเกินกว่าระดับตา จนถึงสูงประมาณ ๓-๔เมตร[๒๖] โดยเป็นฐานที่รองรับสิ่งก่อสร้างหลายชนิดรวมไว้ด้วยกัน[๒๗] มีขนาดใหญ่ อาจรองรับอาคารหรือสิ่งอื่นรวมอยู่ด้วย[๒๘] เช่นฐานไพทีรองรับปราสาทพระเทพบิดร พระมณฑปและพระศรีรัตนเจดีย์ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ฐานไพทีรองรับพระวิหารหลวงและศาลามุม วัดสุทัศนเทพวราราม ฐานไพทีรองรับหมู่พระเจดีย์วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม (ภาพที่ ๒.๑๕) เป็นต้น

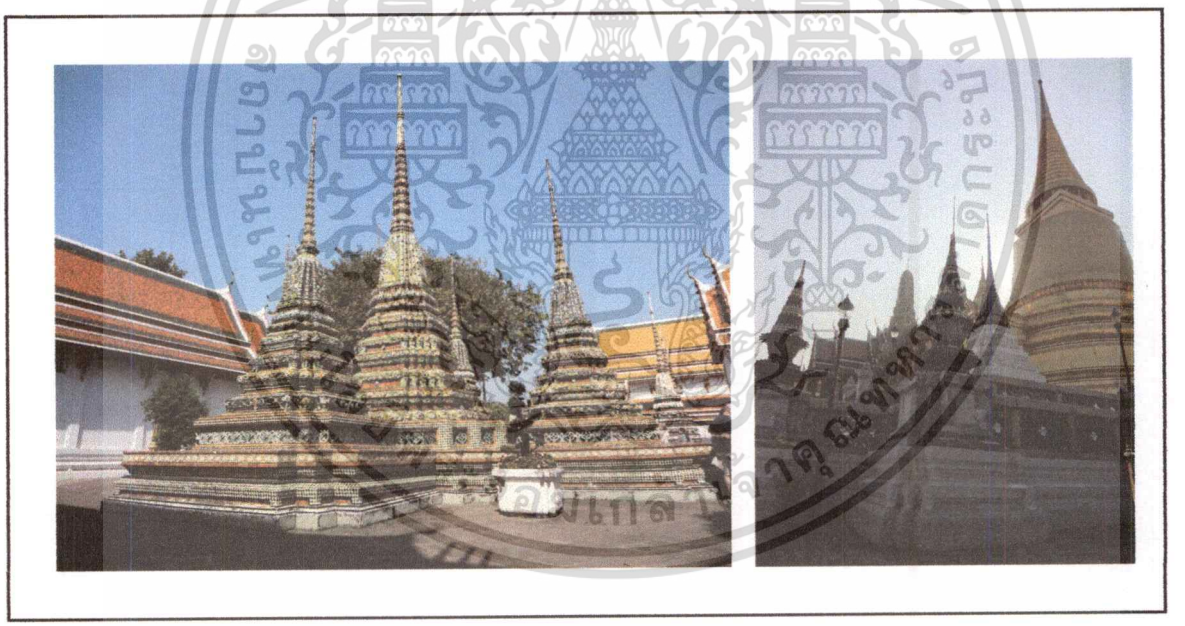

ภาพที่ ๒.๑๕ ฐานไพที

---

๒๕ สมเด็จฯเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์,**บันทึกเรื่องความรู้ต่างๆ เล่ม ๓**, (กรุงเทพฯ : มูลนิธิเสถียรโกเศศ-นาคะประทีป, ๒๕๕๒), ๑๑๓-๑๑๔.

๒๖ ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมศัพท์ศิลปกรรม อักษร ก-ฮ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**, (กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๐), ๓๕๔.

๒๗ สันติ เล็กสุขุม, **เจดีย์ ความเป็นมาและคำศัพท์เรียกองค์ประกอบเจดีย์ในประเทศไทย**, (กรุงเทพฯ : มติชน, ๒๕๕๒), ๖๐.

๒๘ โชติ กัลยาณมิตร, **พจนานุกรมสถาปัตยกรรมและศิลปะเกี่ยวเนื่อง**, (กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ, ๒๕๔๘), ๑๘๕.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ฐานประทักษิณ (ฐานทักษิณ)

เป็นส่วนฐานที่รองรับองค์เจดีย์ มีทางเดินรอบองค์เจดีย์เพื่อประโยชน์ในการใช้เดินเวียนขวากระทำการบูชาต่อองค์พระเจดีย์ ทางเดินนี้มักทำเป็นทางเดินแคบๆพอเดินคนเดียวได้สะดวก หรือเดินเคียงกันได้น้อยคน (ภาพที่ ๒.๑๖) ลักษณะที่องค์เจดีย์ตั้งอยู่บนฐานทักษิณนี้ก็เป็นทำนองเดียวกับฐานไพที แต่ต่างกันตรงที่ฐานทักษิณทำขึ้นโดยเฉพาะสิ่งที่ก่อสร้างขึ้นเป็นประธาน ส่วนฐานไพทีนั้นมีขนาดใหญ่ อาจรองรับอาคารหรือสิ่งอื่นรวมอยู่ด้วย[๒๙]

ฐานแว่นฟ้า

ฐานแบบเดียวหรือหลายแบบที่ทำซ้อนลดหลั่นกันตั้งแต่สองฐานขึ้นไป อาจประดับกระจกตามชื่อเรียก "แว่นฟ้า" หรือไม่ประดับกระจกก็ได้ และอาจทำให้สูงเท่าใดก็ได้ตามความเหมาะสม[๓๐] อาจกล่าวได้ว่าฐานแว่นฟ้าเป็นชุดฐานที่ใช้หนุนทรวดทรงของสิ่งก่อสร้างเช่นเจดีย์ ให้สูงเพรียวยิ่งขึ้น[๓๑] (ภาพที่ ๒.๑๗)

ภาพที่ ๒.๑๖ ฐานประทักษิณ

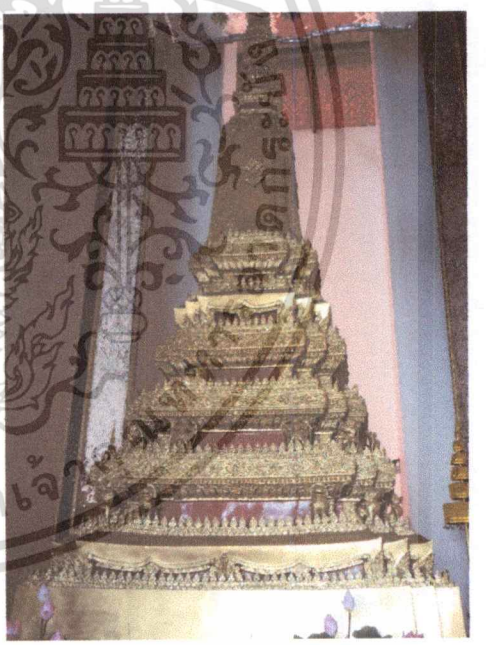

ภาพที่ ๒.๑๗ ฐานแว่นฟ้า

---

๒๙ โชติ กัลยาณมิตร, **พจนานุกรมสถาปัตยกรรมและศิลปะเกี่ยวเนื่อง**, (กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ, ๒๕๔๘), ๑๘๕.

๓๐ ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมศัพท์ศิลปกรรม อักษร ก-ฮ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**, (กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๐), ๓๕๗.

๓๑ สันติ เล็กสุขุม, **เจดีย์ ความเป็นมาและคำศัพท์เรียกองค์ประกอบเจดีย์ในประเทศไทย**, (กรุงเทพฯ : มติชน, ๒๕๕๒), ๖๒.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ฐานชุกชี (จุกชี)

ฐานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปในกรณีที่พระพุทธรูปมิได้ประดิษฐานอยู่บนรัตนบัลลังก์ แต่ถ้าพระพุทธรูปอยู่บนรัตนบัลลังก์แล้วตั้งอยู่บนฐานเตี้ยๆอีกทีหนึ่ง ฐานชั้นล่างก็เรียกฐานชุกชี แบบของฐานชุกชีเป็นแบบฐานเขียงเรียบๆก็มีแบบฐานหน้ากระดานหรือฐานปัทม์ก็มี[๓๒] นักวิชาการบางท่านกล่าวว่าคำว่าชุกชี มาจากคำเดิมในภาษาเปอร์เซียว่า ซูกาเซอร์ แปลว่าที่นั่ง[๓๓] (ภาพที่ ๒.๑๘)

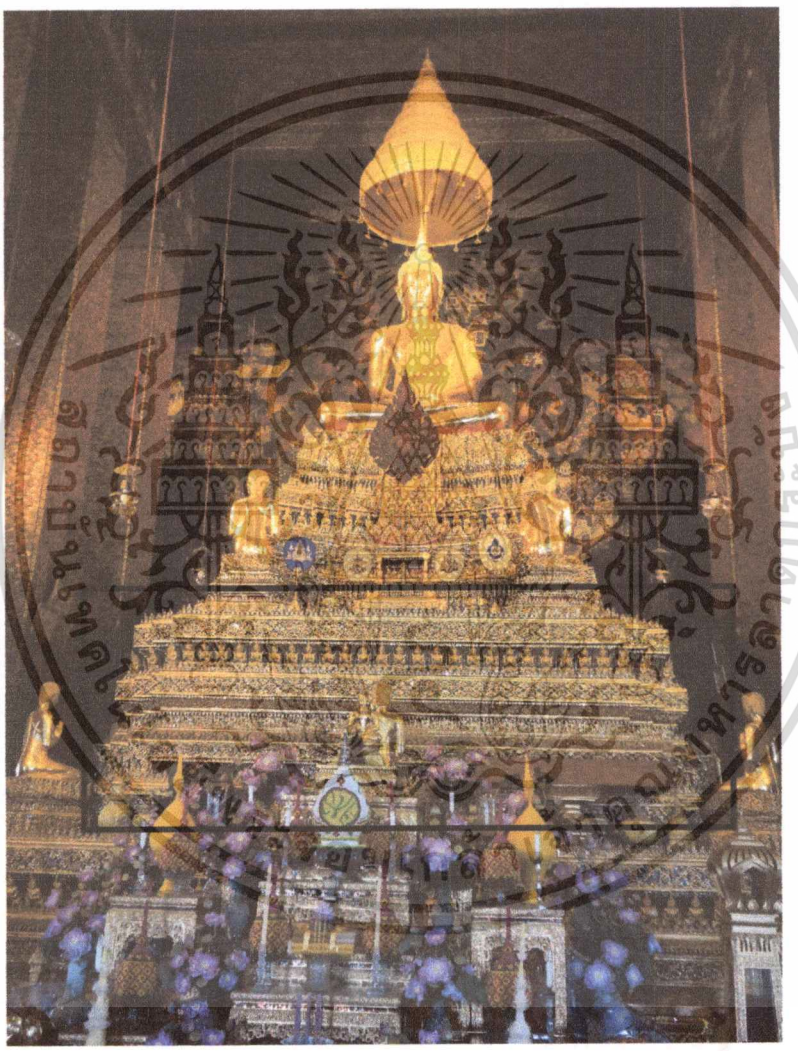

ภาพที่ ๒.๑๘ ฐานชุกชี

[๓๒] ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมศัพท์ศิลปกรรม อักษร ก-ฮ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**, (กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๐), ๓๕๓.

[๓๓] โชติ กัลยาณมิตร, **พจนานุกรมสถาปัตยกรรมและศิลปะเกี่ยวเนื่อง**, (กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ, ๒๕๔๘), ๑๗๗.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

๒.๒ การตกแต่งฐานในงานสถาปัตยกรรมไทย

ลวดบัวฐานของงานสถาปัตยกรรมไทย มีทั้งที่เป็นงานเครื่องไม้สำหรับอาคารขนาดเล็กหรืองานสถาปัตยกรรมจำลองที่เป็นงานประณีตศิลป์ เช่นบุษบก ธรรมาสน์ ซึ่งมักมีงานประดับอย่างวิจิตร (ภาพที่ ๒.๑๙) อีกกลุ่มหนึ่งคือลวดบัวที่เป็นงานเครื่องก่อ มีทั้งการก่ออิฐฉาบปูนแบบธรรมดาและการบุด้วยแผ่นหินอ่อน (ภาพที่ ๒.๒๐) และในแบบที่มีการประดับด้วยลวดลายอย่างวิจิตรงดงาม ตกแต่งด้วยวัสดุที่สูงค่า เช่นการประดับกระเบื้อง การลงรักปิดทองประดับกระจก (ภาพที่ ๒.๒๑) การประดับตกแต่งที่มากด้วยรายละเอียดและความประณีตนี้ย่อมแสดงถึงความสำคัญและศักดิ์ที่สูงของอาคารหรือสถาปัตยกรรมนั้นๆ รวมไปถึงบุคคลผู้ใช้อาคารหรือสิ่งที่ประดิษฐานอยู่ภายในด้วย ในแง่ของการออกแบบ งานประดับช่วยให้เกิดสุนทรียภาพทางความงาม ส่งเสริมให้องค์ประกอบมีความลงตัว ครบถ้วนสมบูรณ์ เช่นการประดับด้วยกระจังขนาดน้อยใหญ่ หรือการประดับด้วยประติมากรรมบริเวณเหนือหน้ากระดานและลวดบัวต่างๆ ก็เป็นการเติมเต็มช่องว่างที่เหลืออยู่ให้เกิดความสอดคล้องต่อเนื่อง สร้างความสัมพันธ์ระหว่างลวดบัวแต่ละชั้น ทำให้เกิดสัดส่วนและรูปทรงของฐานมีความชัดเจนยิ่งขึ้น

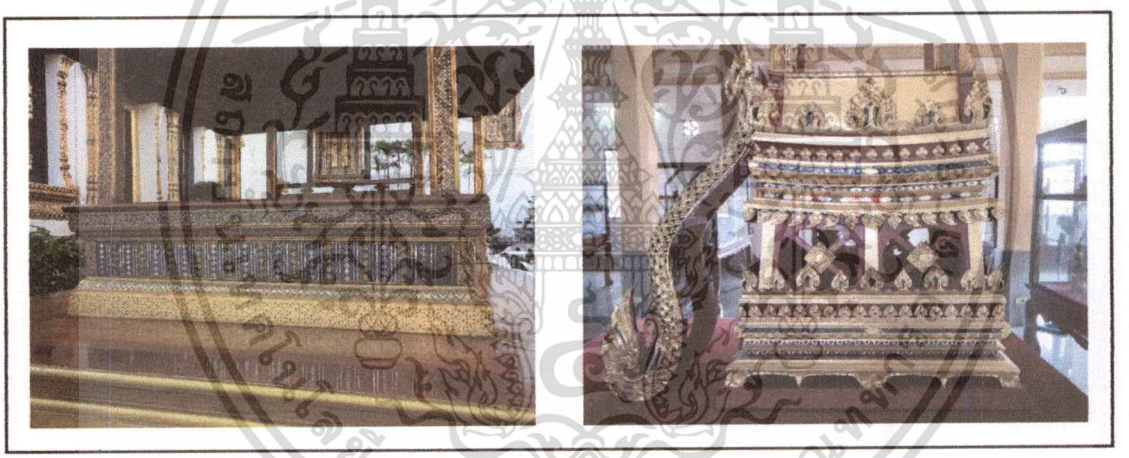

ภาพที่ ๒.๑๙ ลวดบัวที่เป็นงานเครื่องไม้งานประณีตศิลป์

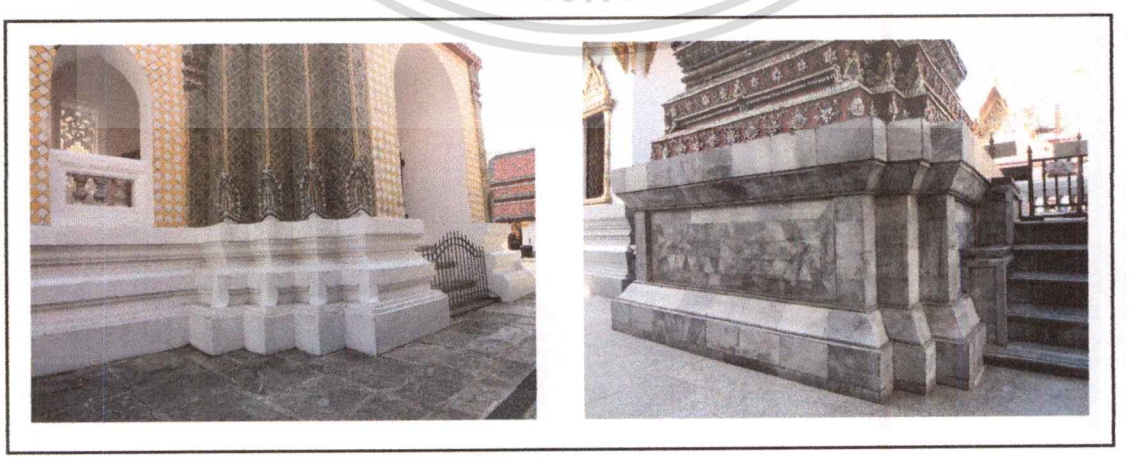

ภาพที่ ๒.๒๐ ลวดบัวเครื่องก่อ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

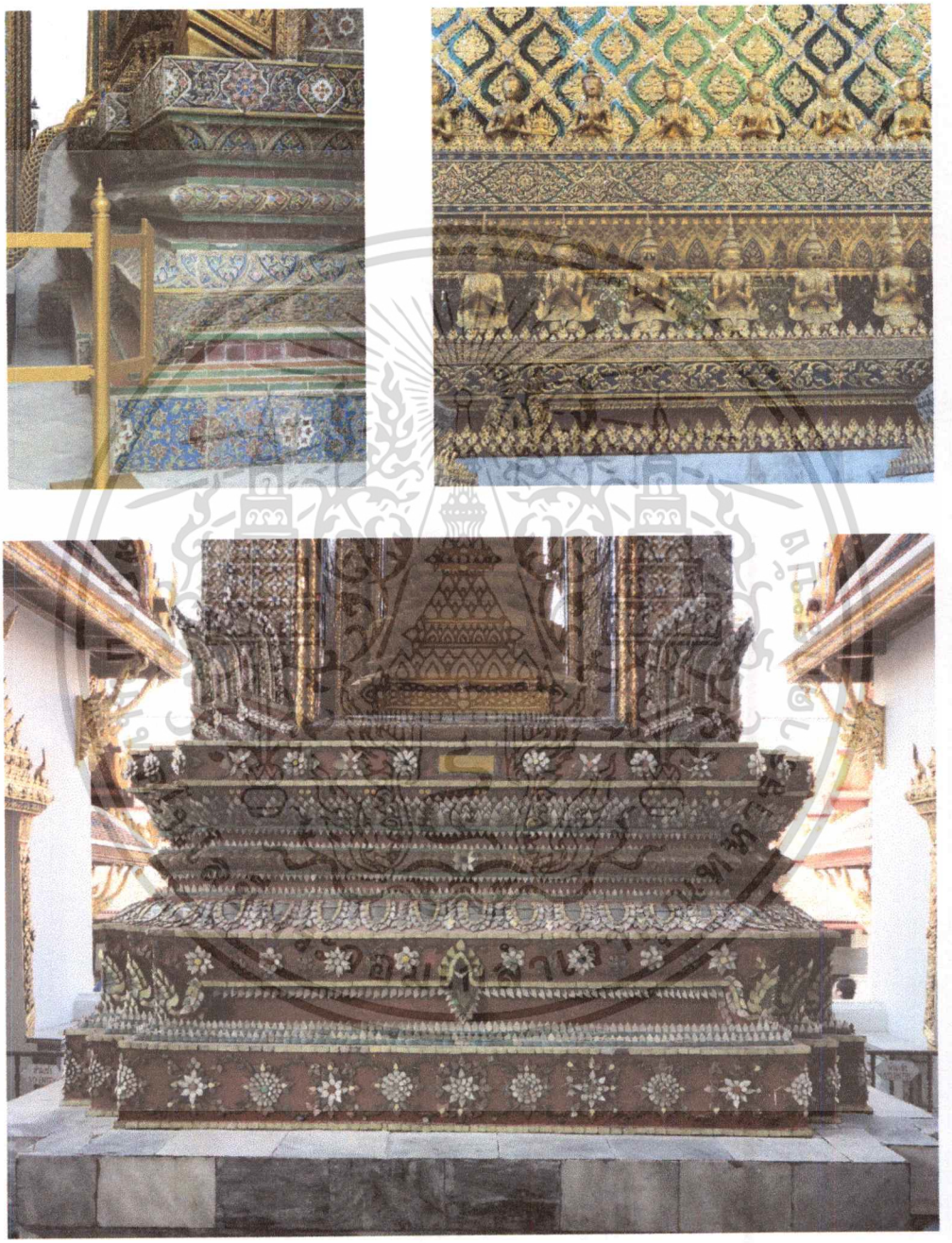

ภาพที่ ๒.๒๑ ลวดบัวเครื่องก่อที่มีการประดับลวดลาย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ในเรื่องของลวดลายที่ใช้ประดับรวมถึงลักษณะของงานประดับก็มีแบบแผนที่ใช้ในส่วนประกอบต่างๆ ของลวดบัวที่ต่างกันออกไป กล่าวคือส่วนของหน้ากระดานนิยมประดับด้วยลายที่มีความต่อเนื่อง เช่นประจำยามก้ามปู หรือลายลูกฟักก้ามปู (ภาพที่ ๒.๒๒) ส่วนของบัวหงาย บัวคว่ำ หรือบัวหลังสิงห์ นิยมประดับลายกลีบบัวหรือลายกระจัง (ภาพที่ ๒.๒๓) ส่วนที่อยู่เหนือหน้ากระดาน ลวดบัว หรือเส้นลวด นิยมประดับด้วยกระจังแบบลอยตัวตั้งประดับ (ภาพที่ ๒.๒๔) และส่วนเหนือฐานเชิงบาตรหรือส่วนเอวขันนิยมประดับด้วยประติมากรรม (ภาพที่ ๒.๒๕) เป็นต้น สำหรับในส่วนของท้องไม้หากมีพื้นที่เหลือมักประดับด้วยลวดบัวในรูปแบบต่างเพิ่มเติม เช่นบัวลูกแก้ว (ภาพที่๒.๒๖) บัวลูกแก้วอกไก่ (ภาพที่ ๒.๒๗) บัวลูกแก้วปลายตัด (ภาพที่ ๒.๒๘) หรือบัวลูกฟัก (ภาพที่ ๒.๒๙)

ภาพที่ ๒.๒๒ ลายหน้ากระดาน

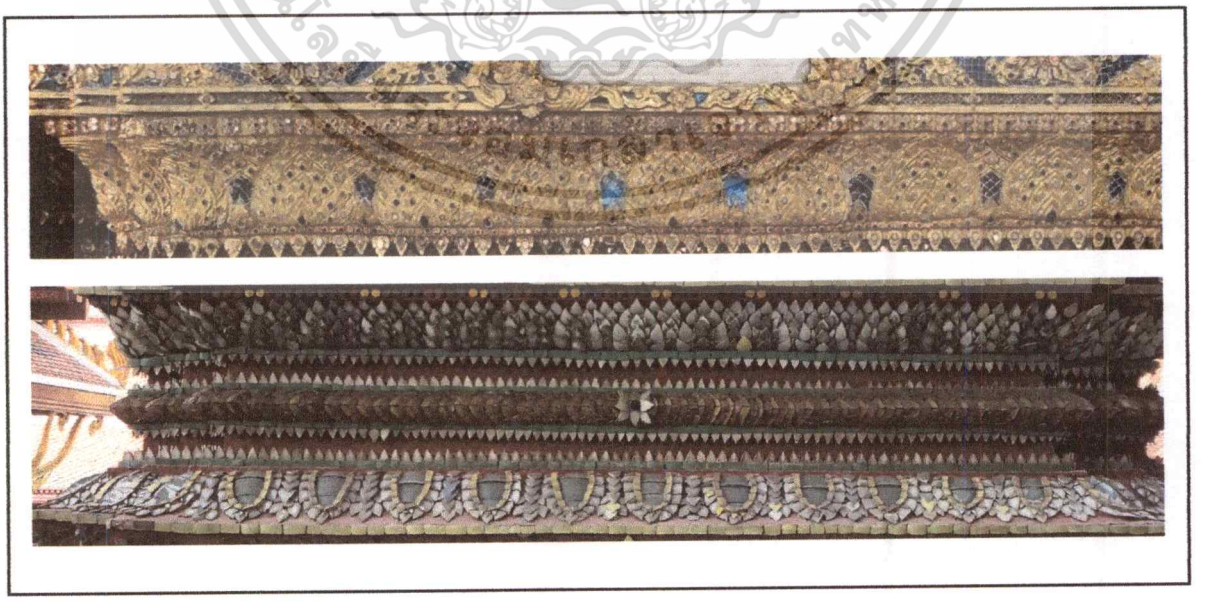

ภาพที่ ๒.๒๓ ลายกลีบบัวหรือลายกระจัง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

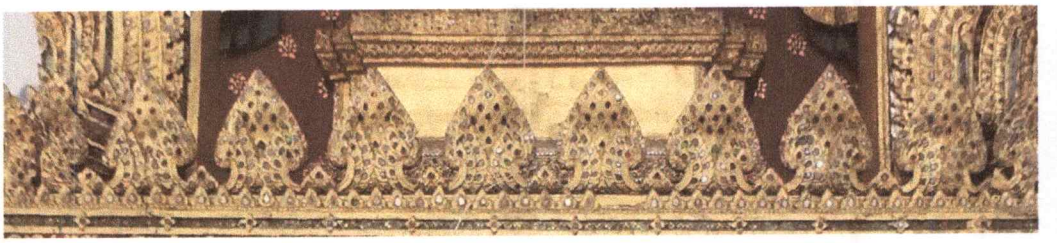

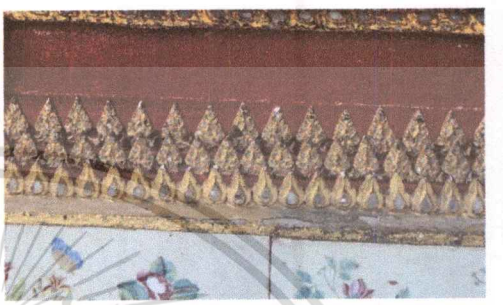

ภาพที่ ๒.๒๔ ลายกระจังแบบตั้งลอยตัว

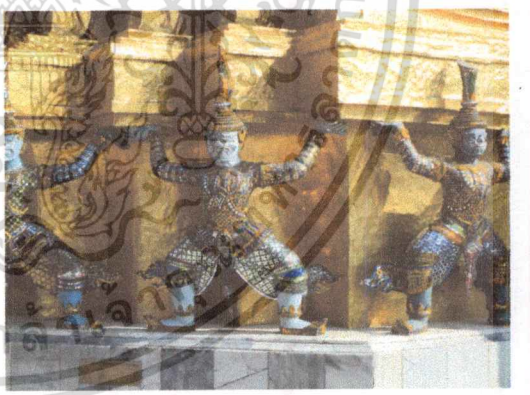

ภาพที่ ๒.๒๕ ประติมากรรมประดับฐาน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

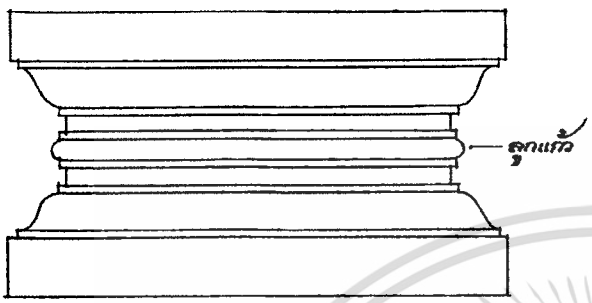

ภาพที่ ๒.๒๖ บัวลูกแก้ว

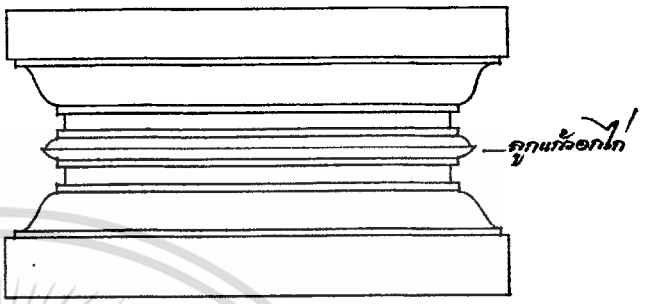

ภาพที่ ๒.๒๗ บัวลูกแก้วอกไก่

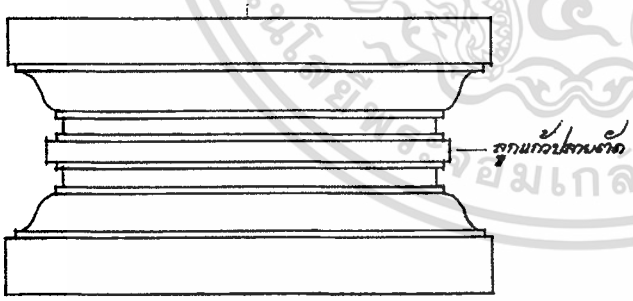

ภาพที่ ๒.๒๘ บัวลูกแก้วปลายตัด

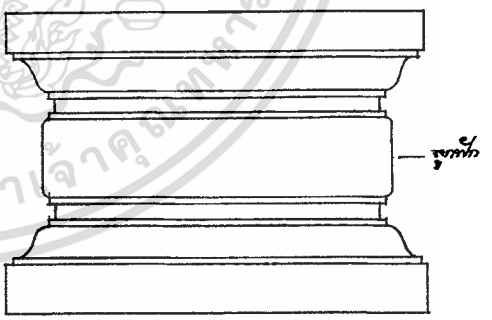

ภาพที่ ๒.๒๙ บัวลูกฟัก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สมเด็จฯเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ทรงประทานคำอธิบายเกี่ยวกับลูกแก้วซึ่งใช้ประดับท้องไม้ไว้ว่า ลูกแก้ว มาแต่พวงมาลัยรัด การลอกไม้ประกอบนั้นมาแต่แต่งด้วยดอกไม้สดก่อน ที่เรียกว่าลูกแก้วเพราะมีลักษณะกลม ถ้าพันเปนสันคมดุจอกไก่ เขายักเรียกกันไปว่าอกไก่ก็มี ที่ทำตรงเป็นหน้ากระดานก็มี ทรงเรียกว่า ราตคต โดยทรงนึกมาแต่ราตคตในศิลปะลังกา ลูกแก้วนี้โดยมากทำที่ระหว่างบัวหงายกับบัวคว่ำ ถ้าท้องไม้เหลือแคบเขาก็ไม่ทำ ถ้าท้องไม้เหลือกว้างเขาก็ทำกันดูว่าง จะทำชั้นเดียวก็ได้ หรือซ้อนกันหลายชั้นก็ได้ แล้วแต่ท้องไม้จะมีกว้างหรือแคบ[๓๔] และทรงอธิบายในเรื่องลวดบัวที่ประดับท้องไม้ไว้ด้วยว่า จะทำสิ่งใดต้องตั้งตอหม้อขึ้นก่อน แล้วประกอบตัวไม้ซึ่งลอกเปนบัว ที่ตรงไหนเหลือที่ว่างลึกลงไปจนถึงไม้ตอหม้อ ตรงนั้นเรียกท้องไม้ ที่ว่านี้ตามทางที่ทำด้วยไม้ ส่วนที่ทำด้วยปูนเปนของมาทีหลังก็อนุโลมไปตามกัน[๓๕] (ภาพที่ ๒.๓๐)

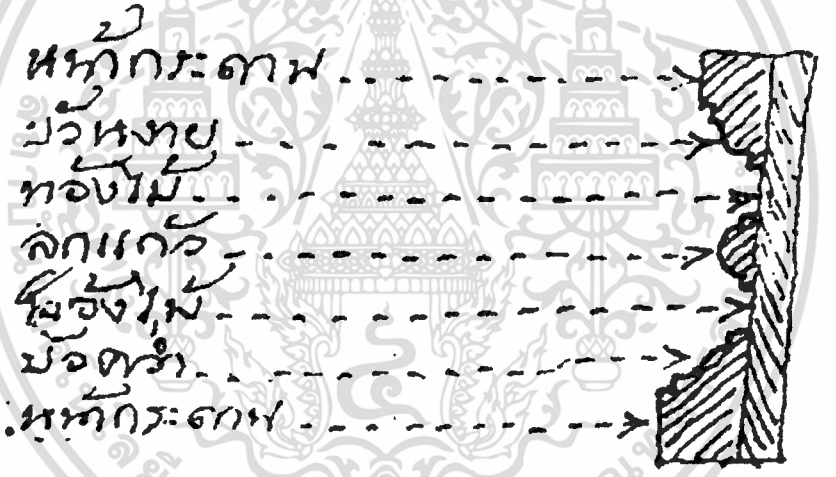

ภาพที่ ๒.๓๐ ภาพลายเส้นแสดงที่มาของการประดับลวดบัว
ที่มา : สมเด็จฯเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์,
หม่อมเจ้าหญิงพิไลเลขา ดิศกุล, ๒๕๑๒ : ๓๕

---

[๓๔] สมเด็จฯเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์, **หม่อมเจ้าหญิงพิไลเลขา ดิศกุล**, พิมพ์เนื่องในวันประสูติครบ ๖ รอบ ๘ สิงหาคม ๒๕๑๒, (พระนคร : วัชรินทร์การพิมพ์, ๒๕๑๒), ๓๖.

[๓๕] สมเด็จฯเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์, **หม่อมเจ้าหญิงพิไลเลขา ดิศกุล**, พิมพ์เนื่องในวันประสูติครบ ๖ รอบ ๘ สิงหาคม ๒๕๑๒, (พระนคร : วัชรินทร์การพิมพ์, ๒๕๑๒), ๓๕-๓๖.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

อนึ่งยังปรากฏลักษณะเฉพาะรูปแบบหนึ่งที่อาจจัดได้ว่าเป็นการประดับตกแต่ง คือการทำลวดบัวฐานให้เกิดเส้นที่มีความหย่อนโค้งลงตรงกึ่งกลางของฐานแต่ละด้าน ทั้งด้านสกัดและด้านยาวของอาคาร เรียกกันว่า ตกท้องช้าง ตกท้องสำเภา หรือตกท้องอัสดงคต[๓๖] (ภาพที่ ๒.๓๑) ลักษณะดังกล่าวปรากฏทั้งในงานเครื่องก่อและงานเครื่องไม้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการประดับตกแต่งหรืออาจเป็นสัญลักษณ์เพื่อสื่อความหมายบางประการเท่านั้น มิได้เป็นไปเพื่อประโยชน์ใช้สอยด้านการใช้งานแต่อย่างใด เนื่องจากพื้นภายในอาคารมิได้หย่อนโค้งตามไปด้วย แต่เส้นที่หย่อนโค้งของลวดบัวฐานดังกล่าวมีความสัมพันธ์สอดคล้องกับแนวเส้นของเชิงกลอน สันหลังคา แนวหลังคันบวย และช่อฟ้าที่เชิดขึ้นทั้งสองด้าน ความนิยมในการทำฐานแบบตกท้องสำเภาเริ่มปรากฏมานับตั้งแต่ศิลปะอยุธยาตอนปลาย เช่นพระอุโบสถวัดปราสาท จังหวัดนนทบุรี พระอุโบสถวัดช่องนนทรี กรุงเทพมหานคร รวมทั้งสถาปัตยกรรมสมัยอยุธยาตอนปลายในสกุลช่างเพชรบุรี ได้แก่พระอุโบสถวัดใหญ่สุวรรณาราม พระอุโบสถวัดสระบัว เป็นต้น น่าสังเกตว่าลักษณะฐานตกท้องช้างในงานเครื่องก่อมักจะเป็นรูปแบบของฐานปัทม์มากกว่าฐานในรูปแบบอื่น นักวิชาการบางท่านให้ความเห็นว่าลักษณะดังกล่าวอาจสะท้อนถึงคติพุทธศาสนาฝ่ายมหายานที่เป็นสัญลักษณ์เปรียบกับเรือหรือสำเภาอันเป็นพาหนะที่จะพาสัตว์โลกข้ามวัฏสงสาร และได้แสดงถึงเจตนาของช่างที่จะให้ปรากฏรูปของอาคารในสวรรค์ด้วยการทำให้เกิดความรู้สึกสงบนิ่ง เบา ลอยและส่งขึ้นเบื้องสูง[๓๗]

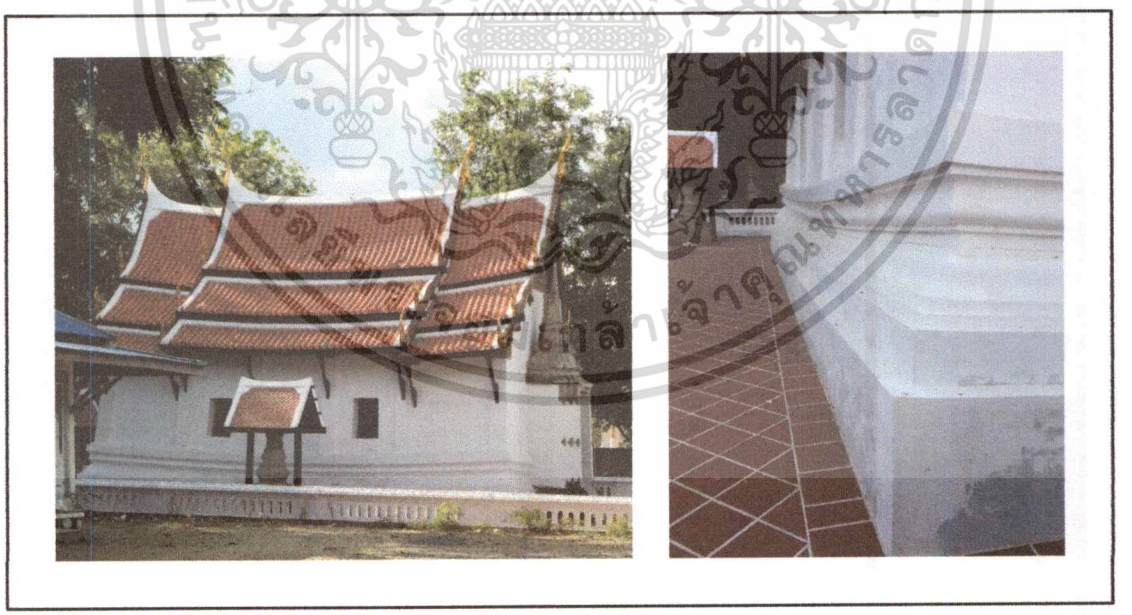

ภาพที่ ๒.๓๑ ฐานตกท้องช้าง ตกท้องสำเภา หรือตกท้องอัสดงคต

---

[๓๖] ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมศัพท์ศิลปกรรม อักษร ก-ฮ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**, (กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๐),๓๗๖.

[๓๗] โชติ กัลยาณมิตร, **สถาปัตยกรรมแบบไทยเดิม**, (กรุงเทพฯ : สมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๓๕), ๕๘.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

๒.๓ การออกแบบฐานในงานสถาปัตยกรรมไทย

นอกจากประเภทของฐานชนิดต่างๆซึ่งมีรูปแบบและหน้าที่การใช้งานดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ในแง่ของการออกแบบ สามารถออกแบบให้ฐานต่างๆเหล่านั้นมีความเหมาะสมกับลักษณะของการใช้งานที่แตกต่างกัน ในงานวิจัยนี้จะกล่าวถึงการเพิ่มความสูงของฐานและการเชื่อมต่อของฐาน

๒.๓.๑ การเพิ่มความสูงของฐานในงานสถาปัตยกรรมไทย

เนื่องจากสถาปัตยกรรมแต่ละประเภทมีขนาดและสัดส่วนที่ต่างกันไป จึงต้องมีการเพิ่มความสูงของฐานเพื่อยกให้อาคารสูงขึ้นตามความต้องการในการใช้งานหรือตามศักดิ์ของอาคาร รวมทั้งยังทำให้ฐานมีสัดส่วนที่สัมพันธ์เหมาะสมกับตัวอาคาร ทั้งนี้รวมถึงการเพิ่มความสูงของฐานสถาปัตยกรรมหรือสิ่งก่อสร้างในลักษณะอื่นๆด้วยเช่น การเพิ่มความสูงของฐานพระเจดีย์หรือพระปรางค์ให้สูงใหญ่ หรือการเพิ่มความสูงของฐานรูปเคารพ เช่นพระพุทธรูปเพื่อให้มีความสูงสง่าและสัมพันธ์กับที่ว่างภายในอาคาร การเพิ่มความสูงของฐานที่พบเป็นแบบแผนโดยทั่วไปมี ๒ ลักษณะคือ การเพิ่มความสูงของฐานโดยการขยายความสูงในส่วนของท้องไม้ และการเพิ่มความสูงของฐานโดยการซ้อนฐาน

ลักษณะที่ ๑ การเพิ่มความสูงของฐานโดยการขยายความสูงในส่วนของท้องไม้

การเพิ่มความสูงของฐานโดยการขยายส่วนท้องไม้นั้นมักใช้ในกรณีที่ฐานมีความสูงไม่มาก โดยทั่วไปแล้วเมื่อต้องการเพิ่มความสูงของฐานมักจะไม่เพิ่มสัดส่วนความสูงของหน้ากระดาน เส้นลวด และบัวคว่ำหรือบัวหงายให้มีขนาดที่สูงใหญ่มากนัก แต่จะนิยมเพิ่มความสูงในส่วนของท้องไม้ เมื่อขยายความสูงของท้องไม้แล้วมักประดับด้วยลวดบัวในแบบต่าง เช่นบัวลูกแก้ว บัวลูกแก้วอกไก่ บัวลูกแก้วปลายตัด หรือบัวลูกฟัก ซึ่งโดยหากช่วงท้องไม้มีระยะห่างกันไม่มากมักประดับลูกแก้วคาดที่กึ่งกลางของท้องไม้ (ภาพที่ ๒.๓๒)หากช่วงท้องไม้มีระยะห่างกันมาก นิยมใส่ลูกแก้วจำนวน ๒ เส้นคาดในตำแหน่งที่ใกล้กับบัวคว่ำ ๑ เส้นและตำแหน่งที่ใกล้กับบัวหงาย ๑ เส้น(ภาพที่ ๒.๓๓)

ภาพที่ ๒.๓๒ การประดับบัวลูกแก้ว ๑ เส้น

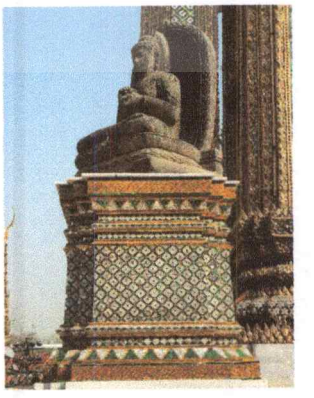

ภาพที่ ๒.๓๓ การประดับบัวลูกแก้ว ๒ เส้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ลักษณะที่ ๒ การเพิ่มความสูงของฐานโดยการซ้อนฐาน

การเพิ่มความสูงของฐานโดยการเพิ่มขนาดความสูงของท้องไม้นั้นนิยมใช้เฉพาะกับฐานที่มีความสูงไม่มากนักดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ลักษณะดังกล่าวไม่เหมาะสำหรับฐานที่ต้องการให้มีความสูงมากๆ เช่นพระสถูปเจดีย์ หรือพระปรางค์ รวมทั้งงานสถาปัตยกรรมในลักษณะอื่นๆเช่น บุษบก ธรรมาสน์ หรือฐานสำหรับการประดิษฐานรูปเคารพเช่นพระพุทธรูปที่อาจต้องยกฐานให้สูงขึ้นเพื่อความสูงสง่าและสัมพันธ์กับที่ว่างภายในที่ใช้ประดิษฐาน ทั้งนี้เนื่องจากไม่ปรากฏเป็นที่นิยม อีกทั้งหากเพิ่มความสูงของหน้ากระดานมากขึ้นจะทำให้ส่วนของหน้ากระดานมีลักษณะคล้ายหรือทำหน้าที่เป็นส่วนของตัวเรือนโดยปริยาย หากต้องการเพิ่มความสูงของฐานโดยที่ยังคงลักษณะของความเป็นฐานไว้จะนิยมใช้การซ้อนฐาน การซ้อนฐานยังให้ผลในแง่ของมุมมองทางสายตา โดยนอกจากจะเป็นการนำฐานหลายชุดมาซ้อนกันแล้ว มักนิยมไล่ลำดับขนาดของฐานจากผังขนาดใหญ่ขึ้นไปสู่ผังขนาดเล็กซึ่งอยู่ชั้นบนอีกด้วย วิธีการดังกล่าวทำให้เกิดเส้นโครงร่างของรูปด้านหรือรูปตั้งในรูปร่างของสามเหลี่ยม ให้ความรู้สึกที่มั่นคงและโปร่งเบา ในขณะที่การเพิ่มความสูงของท้องไม้จะทำให้เกิดรูปทรงสี่เหลี่ยมที่หนักและทึบตันมากกว่า นอกจากนี้พบว่าหากต้องการให้ฐานมีรูปร่างที่โค้งผายออกมากเพื่อให้เกิดเส้นรอบรูปที่มีความนุ่มนวลอ่อนช้อย นอกจากจะไล่ลำดับขนาดผังของฐานแต่ละชุดแล้วยังมักใช้วิธีการเพิ่มจำนวนเส้นลวดให้มีมากกว่าหนึ่งเส้นอีกด้วย เช่นในกรณีที่เป็นฐานเชิงบาตรมักเพิ่มจำนวนเส้นลวดเหนือหน้ากระดานบน ในกรณีที่เป็นฐานสิงห์มักใช้วิธีการเพิ่มจำนวนเส้นลวดเหนือบัวหลังสิงห์หรือเพิ่มเส้นลวดใต้ฐานสิงห์เหนือหน้ากระดานล่าง นอกจากลักษณะที่กล่าวมาแล้ว การซ้อนฐานยังมีหลักเกณฑ์บางประการที่ยึดถือกันมาดังนี้[๓๘]

กรณีที่เป็นฐานต่างชนิดกันนำมาซ้อนกัน

ต้องพิจารณาถึงชนิดและศักดิ์ของฐานแต่ละชนิดที่นำมาซ้อนกัน โดยฐานที่มีศักดิ์สูงจะต้องซ้อนอยู่ชั้นบนเสมอ และฐานต่างชนิดที่นำมาซ้อนกันนั้นจะต้องมีองค์ประกอบของฐานครบสมบูรณ์ไม่มีการลดหรือตัดหน้ากระดานล่างหรือตัดหน้ากระดานบนออก (ภาพที่ ๒.๓๔)

กรณีที่เป็นฐานชนิดเดียวกันนำมาซ้อนกัน

ในการนำฐานชนิดเดียวกันมาซ้อนกัน จำนวนชั้นมักเป็นจำนวนคี่ ที่นิยมกันคือสามชั้นและห้าชั้น ในการซ้อนแต่ละชั้นนั้นสามารถลดจำนวนองค์ประกอบลงได้หนึ่งองค์ประกอบ โดยจะลดหน้ากระดานบนของฐานชุดล่าง หรือลดหน้ากระดานล่างของฐานชุดบนก็ได้ การที่ลดองค์ประกอบลงได้เพราะเนื่องจากเป็นฐานชนิดเดียวกัน (ภาพที่ ๒.๓๕)

---

[๓๘] สมใจ นิ่มเล็ก, **ฐานอาคารสถาปัตยกรรมไทย**, เอกสารประกอบการบรรยายในการประชุมสำนักศิลปกรรม ราชบัณฑิตยสถาน ๗ พ.ย. ๒๕๔๓, ๒๕-๓๕.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

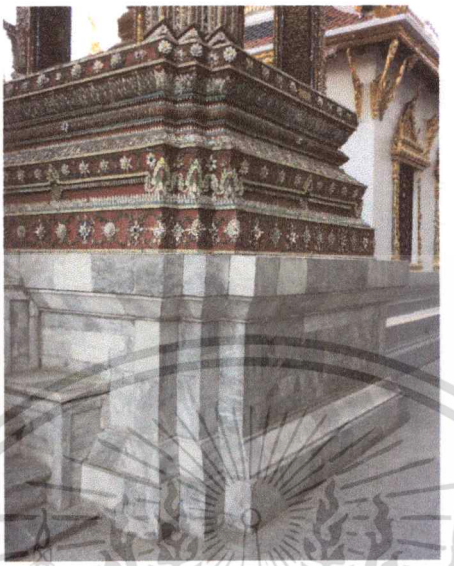

ภาพที่ ๒.๓๔ ฐานต่างชนิดกันนำมาซ้อนกัน

ภาพที่ ๒.๓๕ ฐานชนิดเดียวกันนำมาซ้อนกัน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

๒.๓.๒ การเชื่อมต่อของฐานในงานสถาปัตยกรรมไทย

นอกจากส่วนของฐานจะทำหน้าที่รองรับเฉพาะตัวเรือนของอาคารแล้ว อย่างไรก็ตามในงานสถาปัตยกรรมไทยโดยมากมักมิได้มีเฉพาะตัวเรือนของอาคารแต่เพียงลำพัง ยังประกอบไปด้วยส่วนที่ขยายหรือยื่นต่อออกมาจากตัวอาคาร เช่นการลดระดับพื้น การยื่นมุข การทำมุขลด รวมทั้งงานประดับต่างๆที่ประกอบหรือยื่นต่อออกมาจากผนัง เช่นซุ้มประตู ซุ้มหน้าต่างและซุ้มจระนำ เป็นต้น พบว่าองค์ประกอบต่างๆดังที่กล่าวมานี้ก็มีฐานเป็นส่วนประกอบด้วยเสมอเช่นเดียวกันกับตัวอาคารหลัก โดยที่ทั้งตัวอาคารหลักและส่วนที่ยื่นต่อออกมานั้นต่างก็มีฐานเป็นของตัวเอง จึงเกิดประเด็นที่น่าสนใจว่าฐานซึ่งในที่นี้หมายความรวมไปถึงลวดบัวของฐานที่มาชนกันหรือมาเชื่อมต่อกันนั้นจะมีลักษณะเป็นเช่นใด มีระเบียบแบบแผนหรือมีหลักเกณฑ์ในการออกแบบหรือไม่อย่างไร (ภาพที่ ๒.๓๖) ในงานวิจัยนี้เลือกศึกษาเฉพาะการเชื่อมต่อของลวดบัวฐานระหว่างอาคารหลักและลวดบัวฐานของซุ้มประตู ทำการศึกษางานสถาปัตยกรรมในศิลปะรัตนโกสินทร์ โดยใช้กรณีศึกษาจากงานสถาปัตยกรรมไทยภายในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม กรุงเทพมหานคร เนื่องจากเป็นสถานที่ที่มีความสำคัญทางศิลปะและประวัติศาสตร์ มีงานสถาปัตยกรรมไทยที่มีความหลากหลาย และมีประวัติการก่อสร้างและการบูรณะเป็นที่แน่ชัด ดังจะได้กล่าวถึงกรณีศึกษาและรายละเอียดในบทที่ ๓ ต่อไป

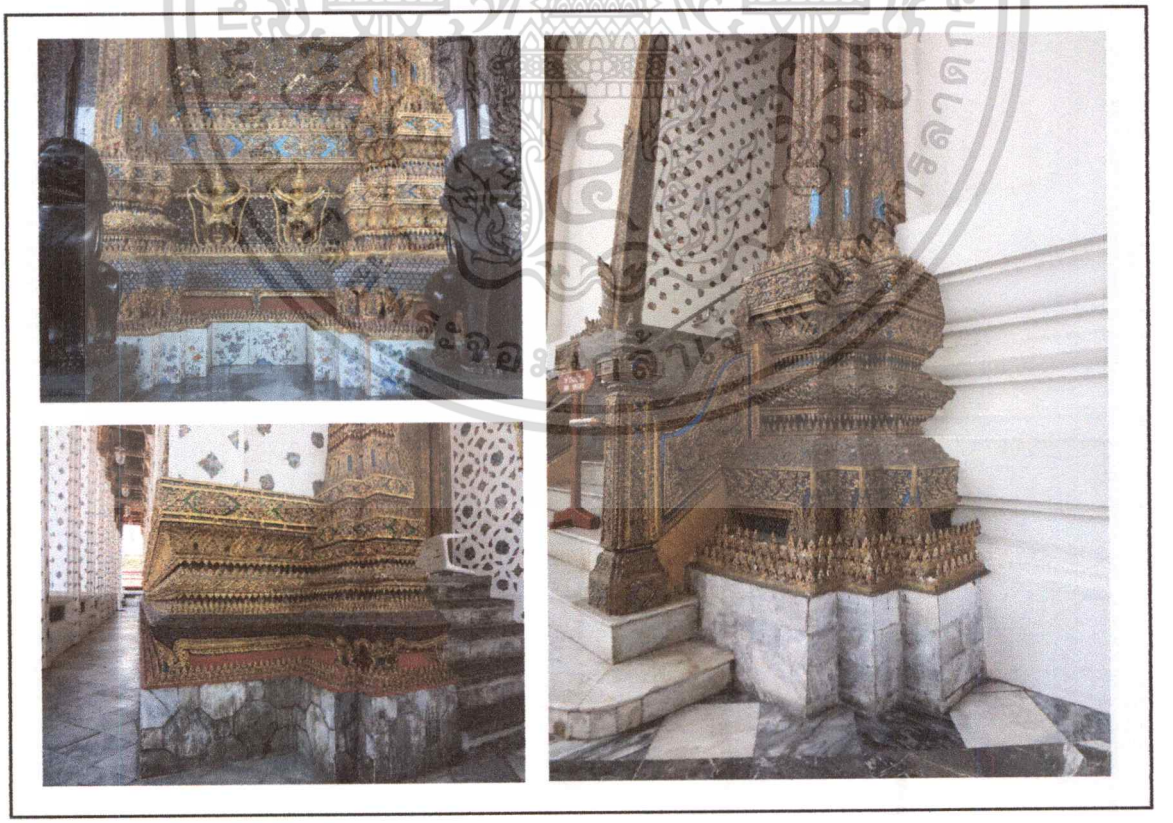

ภาพที่ ๒.๓๖ การเชื่อมต่อของฐาน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ ๓
การเชื่อมต่อของลวดบัวฐานในงานสถาปัตยกรรมไทย

๓.๑ กรณีศึกษา : สถาปัตยกรรมไทยภายในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม กรุงเทพมหานคร

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงรับอัญเชิญจากเสนามาตย์ราษฎรทั้งหลายเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติปราบดาภิเษกขึ้นเป็นปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรี ทรงสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ขึ้นในปีขาล จัตวาศก จุลศักราช ๑๑๔๔[๓๙](พ.ศ.๒๓๒๕) ทรงย้ายพระนครและตั้งพระราชวังขึ้นใหม่ทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา ในปีถัดมาคือปีเถาะ เบญจศก จุลศักราช ๑๑๔๕ (พ.ศ.๒๓๒๖) โปรดฯ ให้สร้างพระนคร พระราชวังและพระมหาปราสาทราชมณเฑียร รวมทั้งสร้างพระอารามขึ้นในพระราชวัง คือวัดพระศรีรัตนศาสดาราม[๔๐] ภายในพุทธาวาสประกอบด้วยสถาปัตยกรรมที่ประดิษฐานปูชนียวัตถุอันสำคัญหลายอาคาร มีประวัติการสร้างและการบูรณะมาอย่างต่อเนื่องหลายยุคสมัย ในการศึกษานี้ได้เลือกตัวอย่างของงานสถาปัตยกรรมที่นำมาศึกษาจำนวน ๕ หลัง โดยเป็นสถาปัตยกรรมหลักที่มีความสำคัญ มีรูปแบบของการเชื่อมต่อของลวดบัวฐานที่หลากหลายและชัดเจน ได้แก่ พระอุโบสถ หอมณเฑียรธรรม พระมณฑป พระพุทธปรางค์ปราสาท(ปราสาทพระเทพบิดร) และหอระฆัง

๓.๑.๑ พระอุโบสถ

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกโปรดฯให้สร้างขึ้นในปี พ.ศ. ๒๓๒๖ เพื่อเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร โดยใช้เวลาในการก่อสร้าง ๓ ปี แล้วเสร็จในปี พ.ศ. ๒๓๒๘ ต่อมาในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดฯให้มีการบูรณปฏิสังขรณ์ขึ้นใน พ.ศ. ๒๓๔๗ การบูรณะครั้งนี้มีการเปลี่ยนแปลงการประดับตกแต่งทั้งภายในและภายนอกเป็นอย่างมาก รวมถึงส่วนของฐานพระอุโบสถมีการตั้งรูปครุฑยุดนาคทรงเครื่องรูปสังวาลจำนวน ๑๑๒ ตัวโดยรอบ[๔๑] การบูรณปฏิสังขรณ์ยังปรากฏเรื่อยมาในแทบทุกรัชกาลแต่ยังคงรูปแบบครั้งรัชกาลที่ ๓ ไว้โดยมาก (ภาพที่ ๓.๑) ซุ้มประตูพระอุโบสถ เป็นซุ้มทรงปราสาท อยู่ที่ผนังด้านสกัด ด้านละ ๓ ประตู รวม ๖ ประตู ประตู (ภาพที่ ๓.๒)

---

[๓๙] เจ้าพระยาทิพากรวงศ์ (ขำ บุนนาค), **พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ ฉบับหอสมุดแห่งชาติ รัชกาลที่ ๑ รัชกาลที่ ๒**, (พระนคร : คลังวิทยา, ๒๕๐๕), ๑๕-๑๖.

[๔๐] **เรื่องเดียวกัน**, ๖๕.

[๔๑] ม.ร.ว.แน่งน้อย ศักดิ์ศรี, ไขแสง ศุขะวัฒนะ และผุสดี ทิพทัส, **สถาปัตยกรรมพระบรมมหาราชวัง**, (กรุงเทพฯ : สำนักราชเลขาธิการ, ๒๕๓๑), ๒๓๕-๒๓๕.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ ๓.๑ พระอุโบสถ
วัดพระศรีรัตนศาสดาราม

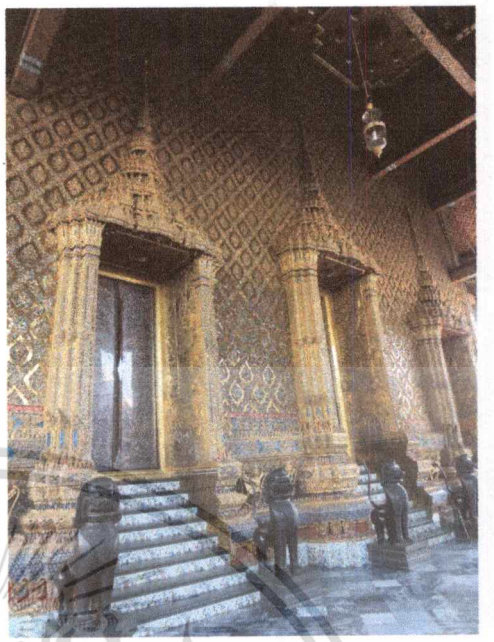

ภาพที่ ๓.๒ ซุ้มประตูพระอุโบสถ
วัดพระศรีรัตนศาสดาราม

ฐานพระอุโบสถมีลักษณะเป็นฐานสิงห์แบบฐานเอวขัน ตั้งประดับด้วยประติมากรรมรูปครุฑยุดนาคจำนวนทั้งสิ้น ๑๑๒ ตน มีการประดับตกแต่งอย่างวิจิตรและมากด้วยไปด้วยรายละเอียดโดยการประดับด้วยลายปูนปั้นปิดทองประดับกระจก ซุ้มประตูพระอุโบสถมีลักษณะเป็นซุ้มประตูทรงปราสาทในผังย่อมุม ตั้งอยู่ทางด้านสกัดของอาคาร ด้านละ ๓ ประตู โดยซุ้มประตูกลางมีขนาดที่สูงใหญ่กว่าอีก ๒ ซุ้มประตูที่อยู่ด้านข้าง (๓.๓) ฐานของซุ้มประตูมีการตกแต่งในรูปแบบเดียวกัน เป็นลักษณะของฐานสิงห์ ทั้งตัวอาคารและซุ้มประตูมีการใช้ชุดฐานสิงห์ชั้นล่างร่วมกัน เหนือหลังสิงห์ของซุ้มประตูกลางเป็นฐานเชิงบาตรซ้อนกัน ๒ ชั้นตามลำดับโดยมีความสูงด้านบนเสมอกับฐานอาคาร (ภาพที่ ๓.๔) ซุ้มประตูข้างเป็นชุดฐานสิงห์บัวลูกแก้วอกไก่ โดยมีความสูงด้านบนของฐานซุ้มต่ำกว่าฐานอาคาร (ภาพที่ ๓.๕) ทั้งซุ้มประตูกลางและซุ้มประตูด้านข้างมีขนาดหน้ากระดานบนของฐานซุ้มที่เล็กกว่าชุดหน้ากระดานบนของฐานอาคาร แต่มีขนาดของหน้ากระดานล่างที่เท่ากันเนื่องจากใช้ฐานชุดล่างร่วมกัน (ภาพที่ ๓.๖)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

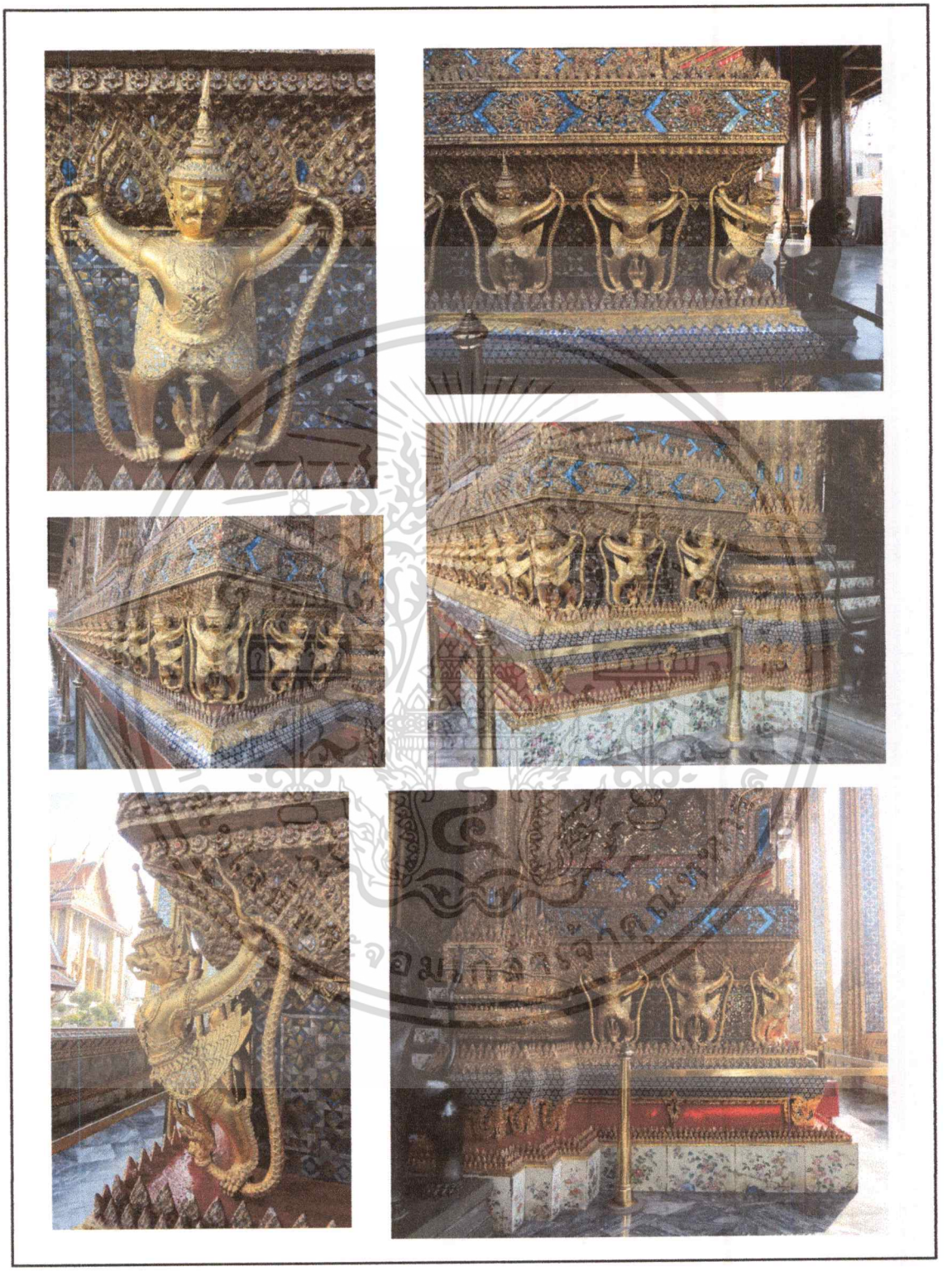

ภาพที่ ๓.๓ ลวดบัวฐานของพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

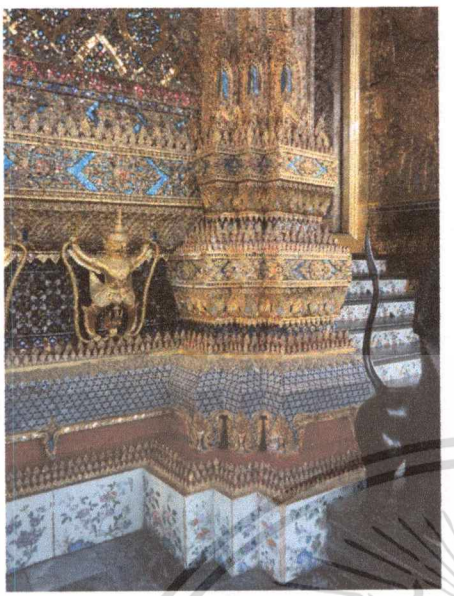

ภาพที่ ๓.๔ ลวดบัวฐานของซุ้มประตูกลาง
พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม

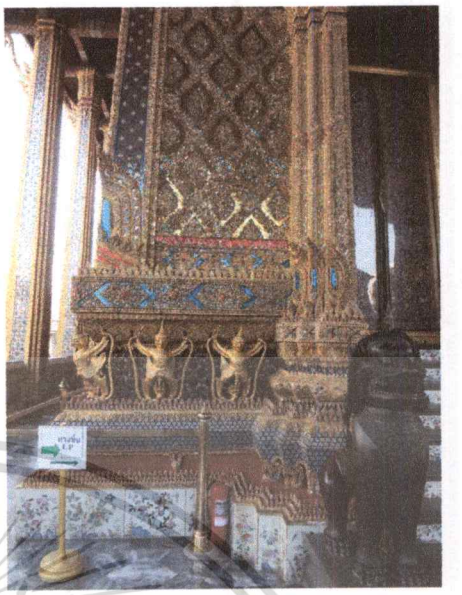

ภาพที่ ๓.๕ ลวดบัวฐานของซุ้มประตูข้าง
พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม

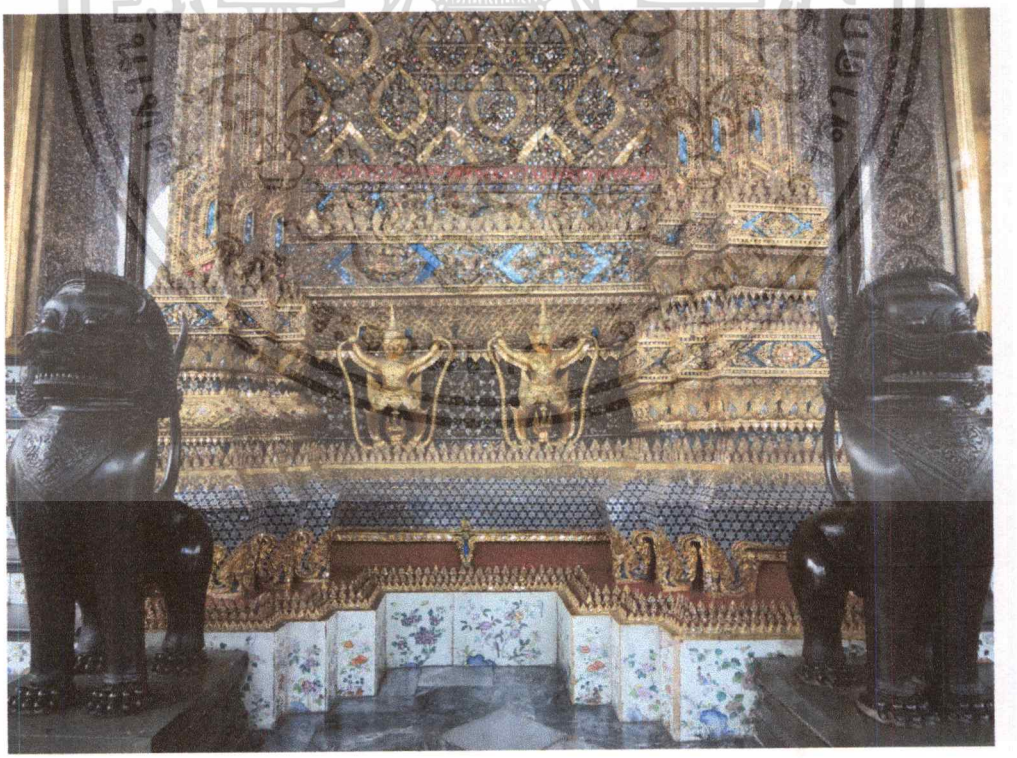

ภาพที่ ๓.๖ ลวดบัวฐานของอาคาร ซุ้มประตูกลางและด้านข้าง
พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

๓.๑.๒ หอพระมณเฑียรธรรม

หอพระมณเฑียรธรรมตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของพระอุโบสถ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกโปรดฯให้สร้างขึ้นไว้กลางสระน้ำทางทิศเหนือของพระอุโบสถในปี พ.ศ. ๒๓๒๖ เพื่อประดิษฐานพระไตรปิฎกฉบับทองที่โปรดฯให้สังคายนาขึ้น แต่ได้ถูกเพลิงไหม้หมดในวันสมโภชนั้นเองในปี พ.ศ. ๒๓๓๑ จึงโปรดฯให้สร้างหอมณเฑียรธรรมขึ้นใหม่ โดยย้ายไปสร้างที่มุมด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือของพระอุโบสถ โดยมีกรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาททรงส่งช่างมาสมทบสร้างถวาย และใช้เป็นที่ประดิษฐานพระไตรปิฎกฉบับครูเดิมและฉบับอื่นๆ รวมทั้งเป็นที่บอกหนังสือพระภิกษุสามเณรและที่พักของราชบัณฑิต[๔๒] (ภาพที่ ๓.๗)

หอพระมณเฑียรธรรมมีลวดบัวฐานของอาคารที่มีลักษณะเป็นฐานสิงห์ก่ออิฐฉาบปูนทาสีขาว ซุ้มประตูอยู่ที่ด้านสกัดของอาคาร โดยที่ด้านหลังมี ๒ ประตู และด้านหน้าของอาคารมี ๓ ประตู (ภาพที่ ๓.๘) ซุ้มประตูกลางมีลักษณะเป็นซุ้มประตูทรงปราสาทในผังย่อมุมที่มีขนาดใหญ่กว่าซุ้มประตูด้านข้าง ฐานของซุ้มประตูมีลักษณะเป็นฐานสิงห์ชุดเดียวกับลวดบัวฐานของอาคารซึ่งมีขนาดและสัดส่วนเป็นแบบเดียวกัน เหนือบัวหลังสิงห์ขึ้นไปทำเป็นชุดลวดบัวเชิงบาตร ๒ ชั้น ฐานซุ้มมีความสูงกว่าลวดบัวฐานของอาคาร ซุ้มประตูด้านข้างอีก ๒ ประตูเป็นซุ้มทรงบันแถลง ฐานของซุ้มประตูมีลักษณะเป็นฐานสิงห์ในรูปแบบเดียวกับฐานของอาคาร รวมทั้งมีขนาด สัดส่วนเดียวกันและมีความสูงเสมอกับลวดบัวของฐานอาคาร แต่มีการประดับตกแต่งที่ต่างออกไปคือมีการประดับลวดลายปูนปั้นลงรักปิดทองประดับกระจก สำหรับหอพระมณเฑียรธรรมอาจกล่าวได้ว่าทั้งตัวอาคารและซุ้มประตูมีการใช้ชุดฐานสิงห์ร่วมกันเกือบทั้งหมดโดยมีขนาดและสัดส่วนของลวดบัวที่เหมือนกัน แต่มีการประดับตกแต่งที่ต่างออกไปคือมีการประดับลวดลายปูนปั้นลงรักปิดทองประดับกระจก รวมทั้งมีการเน้นรูปแบบของซุ้มประตูกลางให้ต่างออกไปโดยการเพิ่มชุดลวดบัวซ้อนกันให้มีขนาดที่สูงใหญ่กว่า (ภาพที่ ๓.๙)

---

[๔๒] ม.ร.ว.แน่งน้อย ศักดิ์ศรี, ไพแสง ศุขะวัฒนะ และผุสดี ทิพทัส, **สถาปัตยกรรมพระบรมมหาราชวัง**, (กรุงเทพฯ : สำนักราชเลขาธิการ, ๒๕๓๑), ๒๔๖.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ ๓.๗ หอพระมณเฑียรธรรม
วัดพระศรีรัตนศาสดาราม

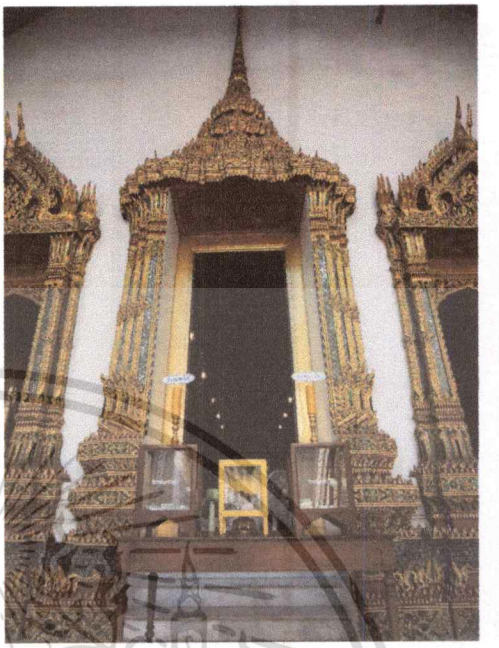

ภาพที่ ๓.๘ ซุ้มประตูหอพระมณเฑียรธรรม
วัดพระศรีรัตนศาสดาราม

ภาพที่ ๓.๙ ลวดบัวฐานอาคาร และซุ้มประตู
หอพระมณเฑียรธรรม วัดพระศรีรัตนศาสดาราม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

๓.๑.๓ พระมณฑป

พระมณฑปตั้งอยู่ทางทิศเหนือของพระอุโบสถบนฐานไพทีร่วมกับพระศรีรัตนเจดีย์และปราสาทพระเทพบิดร พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกโปรดฯให้สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๓๓๑ เพื่อประดิษฐานพระไตรปิฎกฉบับทองใหญ่ ตรงตำแหน่งของหอพระมณเฑียรธรรมองค์เดิมซึ่งลูกพลุไปตกและเกิดเพลิงไหม้ ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดฯ โปรดให้บูรณปฏิสังขรณ์พระมณฑปเป็นการใหญ่ ซึ่งสันนิษฐานว่าเป็นการบูรณะให้เหมือนเดิมที่สร้างในสมัยรัชกาลที่ ๑ แต่อาจเปลี่ยนแปลงรายละเอียดบางประการ ออกพระศรีภูริปรีชาได้เรียบเรียงไว้ ปรากฏความเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับฐานพระมณฑปว่า ฐานปัทม์ขององค์พระมณฑปเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสยาวด้านละ ๕ วา ๒ ศอก ๔ นิ้ว หน้ากระดานฐานปัทม์ตอนล่างประดับด้วยหินสูง ๑ คืบ ๗ นิ้ว ต่อจากนั้นเป็นกระจังและกระหนกเท้าสิงห์ประดับด้วยกระจกสีเขียวและขาว หลังกระจังเป็นครุฑพนมและอสูรทรงเครื่องนั่งพนมมือสลับกัน ครุฑและอสูรนี้สูง ๑ ศอก ๕ นิ้ว ด้านละ ๑๘ ตัว เหนือลวดบัวหลังครุฑและอสูรมีเทพพนมทรงเครื่องหล่อด้วยทองแดง สูง ๑ ศอก ๖ นิ้ว อีกด้านละ ๑๘ ตัว[๔๓] (ภาพที่ ๓.๑๐)

ซุ้มประตูพระมณฑปมีลักษณะเป็นซุ้มประตูทรงปราสาทในผังย่อมุม (ภาพที่ ๓.๑๑) ฐานพระมณฑปมีลักษณะเป็นฐานสิงห์แบบเอวขันประดับด้วยประติมากรรมรูปครุฑและอสูรสลับกัน เหนือหน้ากระดานชั้นบนสุดประดับด้วยประติมากรรมรูปเทพพนม มีการประดับตกแต่งอย่างวิจิตรและมากด้วยไปด้วยรายละเอียดโดยการ ประดับด้วยลายปูนปั้นปิดทองประดับกระจก ซุ้มประตูพระมณฑปเป็นซุ้มประตูทรงปราสาทในผังย่อมุม ตั้งอยู่ที่ด้านทั้ง ๔ ของอาคาร ด้านละ ๑ ประตู ฐานของซุ้มประตูมีการตกแต่งในรูปแบบเดียวกัน เป็นลักษณะของฐานสิงห์ ทั้งตัวอาคารและซุ้มประตูมีการใช้ชุดฐานสิงห์ชั้นล่างร่วมกัน เหนือหลังสิงห์ของซุ้มประตูเป็นฐานเชิงบาตรซ้อนกัน ๒ ชั้นตามลำดับโดยมีความสูงด้านบนเสมอกับฐานของอาคาร (ภาพที่ ๓.๑๒)

---

[๔๓] ม.ร.ว.แน่งน้อย ศักดิ์ศรี, ไขแสง ศุขะวัฒนะ และผุสดี ทิพทัส, **สถาปัตยกรรมพระบรมมหาราชวัง**, (กรุงเทพฯ : สำนักราชเลขาธิการ, ๒๕๓๑), ๒๕๓. และใน เจ้าพระยาทิพากรวงศ์ (ขำ บุนนาค), **พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ ฉบับหอสมุดแห่งชาติ รัชกาลที่ ๑ รัชกาลที่ ๒**, (พระนคร : คลังวิทยา, ๒๕๐๕), ๑๗๐-๑๗๑.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

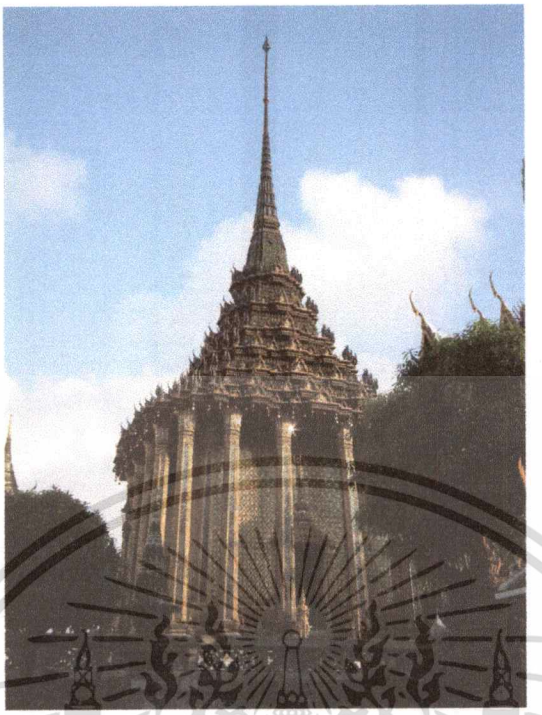

ภาพที่ ๓.๑๐ พระมณฑป วัดพระศรีรัตนศาสดาราม

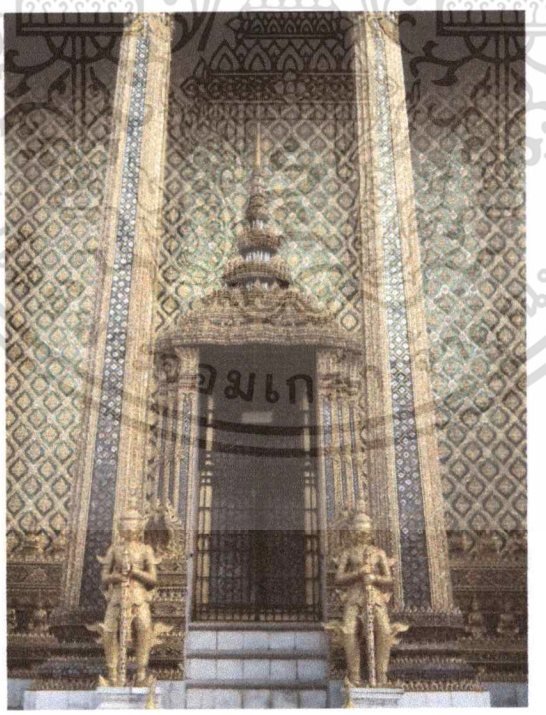

ภาพที่ ๓.๑๑ ซุ้มประตูพระมณฑป วัดพระศรีรัตนศาสดาราม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ ๓.๑๒ ลวดบัวฐานของอาคารและซุ้มประตู
พระมณฑปวัดพระศรีรัตนศาสดาราม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

๓.๑.๔ พระพุทธปรางค์ปราสาท (ปราสาทพระเทพบิดร)

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ.๒๓๙๘ โดยมีพระราชดำริจะใช้เป็นที่ประดิษฐานพระแก้วมรกต[๔๔] แต่ได้สำเร็จลงเมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๕ ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ต่อมาเกิดเพลิงไหม้จึงโปรดฯให้บูรณปฏิสังขรณ์แล้วเสร็จในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยโปรดให้ใช้เป็นที่ประดิษฐานพระบรมรูปสมเด็จพระบูรพมหากษัตริยาธิราชเจ้า และให้แปลงนามเรียกว่า ปราสาทพระเทพบิดร[๔๕] (ภาพที่ ๓.๑๓) ฐานตัวอาคารมีลักษณะเป็นฐานสิงห์บัวลูกแก้วอกไก่ มีการประดับตกแต่งด้วยกระเบื้องเคลือบเป็นลวดลาย ซุ้มประตูมีลักษณะเป็นซุ้มประตูทรงมงกุฎ (ภาพที่ ๓.๑๔) ฐานของซุ้มประตูมีลักษณะเป็นฐานสิงห์ในรูปแบบเดียวกับฐานของอาคาร รวมทั้งมีขนาด สัดส่วนเดียวกันและมีความสูงเสมอกับลวดบัวของฐานอาคาร มีการประดับตกแต่งในรูปแบบเดียวกันคือประดับด้วยกระเบื้องเคลือบ (ภาพที่ ๓.๑๕)

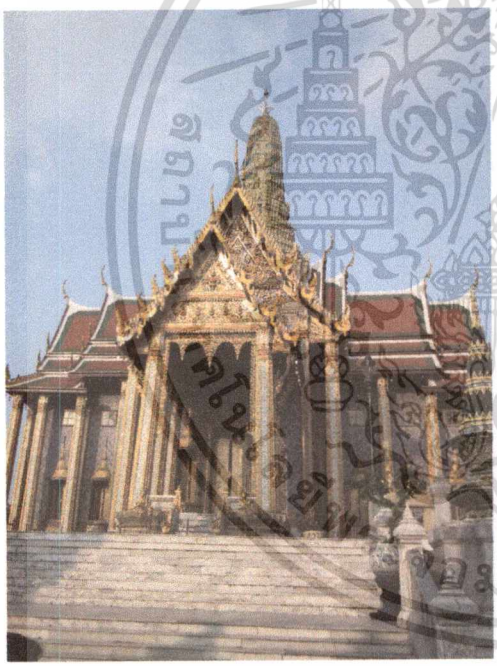

ภาพที่ ๓.๑๓ พระพุทธปรางค์ปราสาท วัดพระศรีรัตนศาสดาราม

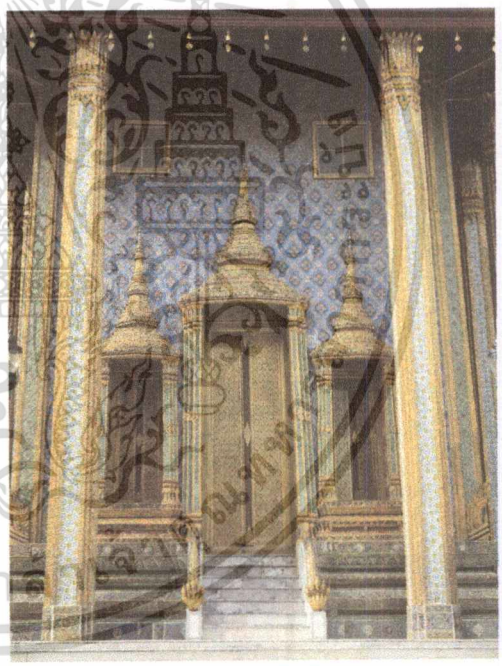

ภาพที่ ๓.๑๔ ซุ้มประตูพระพุทธปรางค์ปราสาท วัดพระศรีรัตนศาสดาราม

---

๔๔ เจ้าพระยาทิพากรวงศ์ (ขำ บุนนาค), **พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ ฉบับหอสมุดแห่งชาติ รัชกาลที่ ๓ รัชกาลที่ ๔**, (พระนคร : คลังวิทยา, ๒๕๐๖), ๗๑๗.

๔๕ ม.ร.ว.แน่งน้อย ศักดิ์ศรี, ไขแสง ศุขะวัฒนะ และผุสดี ทิพทัส, **สถาปัตยกรรมพระบรมมหาราชวัง**, (กรุงเทพฯ : สำนักราชเลขาธิการ, ๒๕๓๑), ๒๗๕-๒๗๖.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

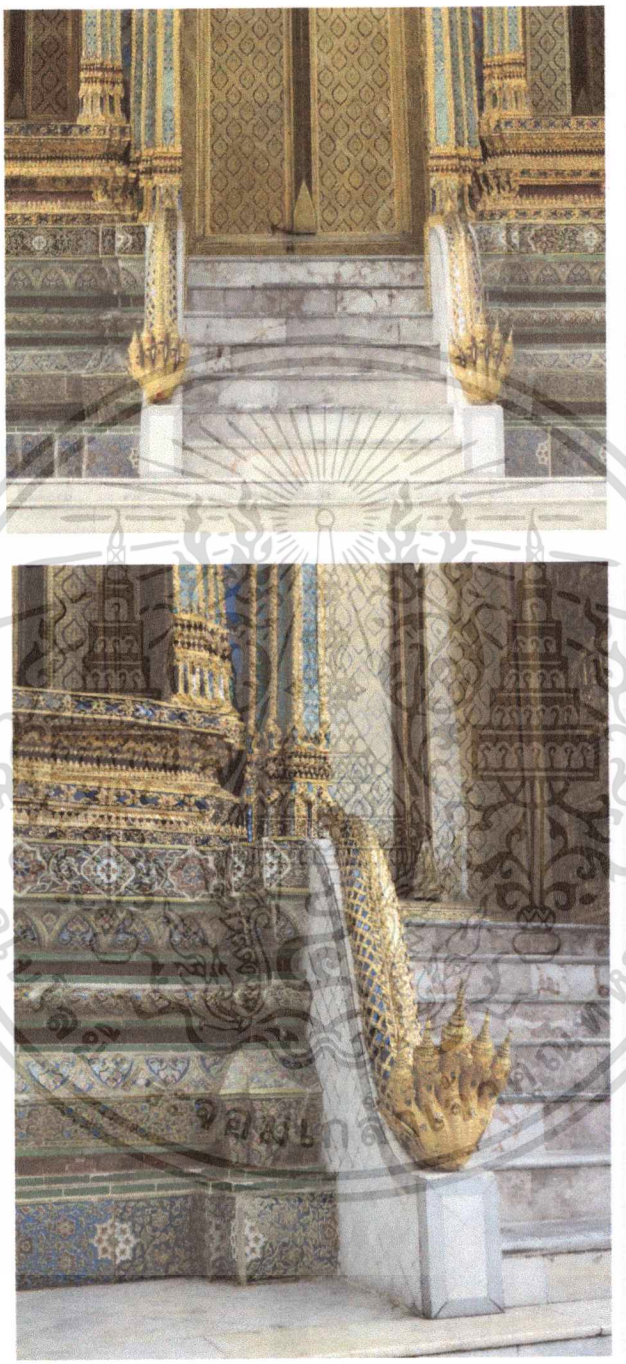

ภาพที่ ๓.๑๕ ลวดบัวฐานของอาคารและซุ้มประตู
พระพุทธปรางค์ปราสาท วัดพระศรีรัตนศาสดาราม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

๓.๑.๕ หอระฆัง

หอระฆังตั้งอยู่ทางทิศใต้ของพระอุโบสถ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกโปรดฯให้สร้างขึ้นให้ครบบริบูรณ์ตามระเบียบของการสร้างวัด คือมีพระอุโบสถ พระวิหาร พระเจดีย์ พระมณฑปประดิษฐานพระไตรปิฎกและหอระฆัง หอระฆังที่สร้างในรัชกาลที่ ๑ นี้ไม่ปรากฏหลักฐานว่ามีลักษณะอย่างไร ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดฯให้สร้างขึ้นใหม่ แต่ไม่ทันแล้วเสร็จได้เสด็จสวรรคตเสียก่อน จึงสร้างต่อมาจนถึงในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว[๔๖] หอระฆังมีลักษณะเป็นอาคารเครื่องก่อในผังรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสย่อมุม ประดับด้วยกระเบื้องเคลือบ ด้านบนเป็นบุษบกเครื่องยอดทรงปราสาท (ภาพที่ ๓.๑๖) ฐานของหอระฆังมีลักษณะเป็นฐานสิงห์บัวลูกแก้วอกไก่ประดับด้วยกระเบื้องเคลือบเป็นลวดลาย มีซุ้มประตูทรงบันแถลงทั้ง ๔ ด้าน ด้านละ ๑ ซุ้ม ฐานของซุ้มมีลักษณะเป็นฐานบัวคว่ำลูกแก้วอกไก่ ประดับด้วยกระเบื้องเคลือบเช่นเดียวกับตัวอาคาร ลวดบัวฐานของซุ้มประตูไม่มีความสัมพันธ์กับลวดบัวฐานของอาคารเลย ทั้งในเรื่องของรูปแบบ ขนาดและสัดส่วน มีเฉพาะเพียงฐานหน้ากระดานชั้นล่างสุดเท่านั้นที่มีขนาดและสัดส่วนเดียวกัน (ภาพที่ ๓.๑๗)

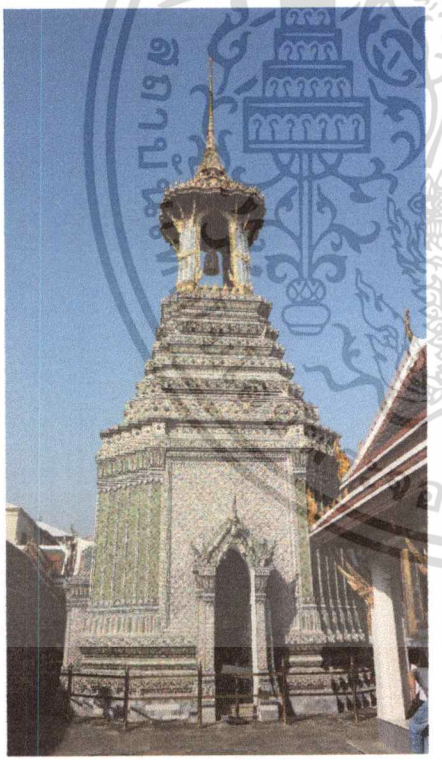

ภาพที่ ๓.๑๖ หอระฆัง วัดพระศรีรัตนศาสดาราม

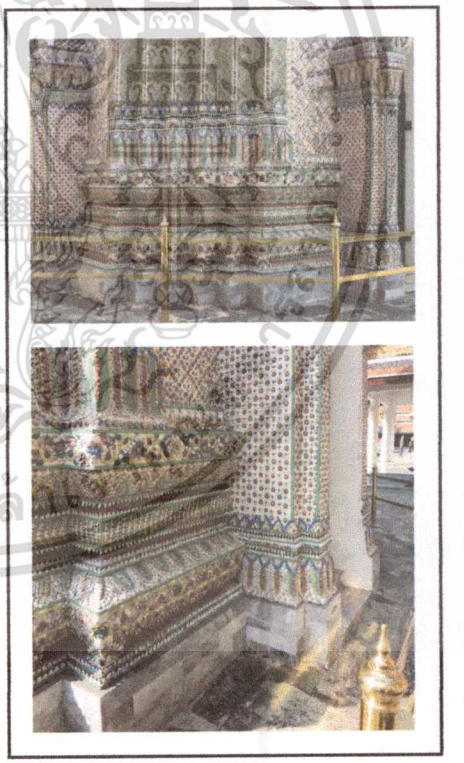

ภาพที่ ๓.๑๗ ลวดบัวฐานของอาคารและซุ้มประตู หอระฆัง วัดพระศรีรัตนศาสดาราม

---

[๔๖] ม.ร.ว.แน่งน้อย ศักดิ์ศรี, ไพแสง ศุขะวัฒนะ, ผุสดี ทิพทัส,**สถาปัตยกรรมพระบรมมหาราชวัง**,(กรุงเทพฯ:สำนักราชเลขาธิการ, ๒๕๓๑), ๒๕๔.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

๓.๒ บทวิเคราะห์กรณีศึกษา การเชื่อมต่อของลวดบัวฐาน

จากกรณีศึกษางานสถาปัตยกรรมไทยซึ่งเป็นแบบอย่างของงานสถาปัตยกรรมในช่วงต้นรัตนโกสินทร์จำนวน ๕ ตัวอย่างภายในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ได้แก่พระอุโบสถ หอพระมณเฑียรธรรม พระมณฑป พระพุทธปรางค์ปราสาท(ปราสาทพระเทพบิดร) และหอระฆัง พบว่าการเชื่อมต่อของลวดบัวฐานระหว่างตัวอาคารและซุ้มประตูมีแบบแผนที่หลากหลายแตกต่างกันออกไป สามารถจำแนกออกได้เป็น ๓ กลุ่มหลักดังนี้

กลุ่มที่ ๑ ลวดบัวฐานของตัวอาคารและซุ้มประตูมีความสัมพันธ์ต่อกันทุกส่วน ทั้งรูปแบบ ขนาดและสัดส่วนเป็นแบบเดียวกันทุกประการ

กลุ่มที่ ๒ ลวดบัวฐานของตัวอาคารและซุ้มประตูไม่มีความสัมพันธ์ต่อกันเลย ทั้งในเรื่องของรูปแบบ ขนาดและสัดส่วน

กลุ่มที่ ๓ ลวดบัวฐานของตัวอาคารและซุ้มประตูมีความสัมพันธ์ต่อกันเฉพาะบางส่วน โดยมีรูปแบบ ขนาดและสัดส่วนของฐานบางชุดเป็นแบบเดียวกัน

กลุ่มที่ ๑ ลวดบัวฐานของตัวอาคารและซุ้มประตูมีความสัมพันธ์ต่อกันทั้งรูปแบบ ขนาดและสัดส่วนเป็นแบบเดียวกันทุกประการ

ตัวอย่างของงานสถาปัตยกรรมในกลุ่มนี้ได้แก่ หอพระมณเฑียรธรรม(เฉพาะซุ้มประตูข้าง ๒ ประตูที่ผนังสกัดด้านหน้าของอาคาร) และพระพุทธปรางค์ปราสาท(ปราสาทพระเทพบิดร) ลักษณะดังกล่าวเป็นแบบแผนที่ทำให้เกิดความต่อเนื่อง มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันอย่างมากระหว่างตัวอาคารและซุ้มประตู โดยมีความสัมพันธ์ต่อกันทั้งรูปแบบ ขนาดและสัดส่วนเป็นแบบแผนเดียวกันทุกประการ อย่างไรก็ตามแม้จะมีรูปแบบ ขนาดและสัดส่วนเดียวกัน แต่ก็มักสร้างความแตกต่างให้กับลวดบัวของฐานซุ้มประตูด้วยผังที่มีการย่อมุมหรือยกเก็จออกมาจากระนาบฐานของตัวอาคาร ในบางแห่งยังใช้การประดับตกแต่งที่ต่างออกไป คือมักมีการประดับลวดลายในส่วนของฐานซุ้มประตูให้มีความโดดเด่นกว่าฐานของตัวอาคาร หรือมีองค์ประกอบประดับเพิ่มเข้าไป เช่นประดับกระจังตั้งเหนือหน้ากระดานหรือลวดบัวต่างๆ เช่นซุ้มประตูข้าง ๒ ประตูที่ผนังสกัดด้านหน้าของหอพระมณเฑียรธรรม วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ซุ้มประตูวิหารทิศวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม เป็นต้น (ภาพที่ ๓.๑๘)แบบแผนในลักษณะดังกล่าวนี้ยังปรากฏกับสถาปัตยกรรมทรงปราสาทในศิลปะสุโขทัยและศิลปะล้านนาด้วย เช่นพระสถูปเจดีย์ พระมณฑป โขง กู่ เป็นต้น (ภาพที่ ๓.๑๙)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ ๓.๑๘ การเชื่อมต่อของลวดบัวฐานในกลุ่มที่ ๑

ลวดบัวฐานของตัวอาคารและซุ้มประตูมีความสัมพันธ์ต่อกันทุกส่วน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

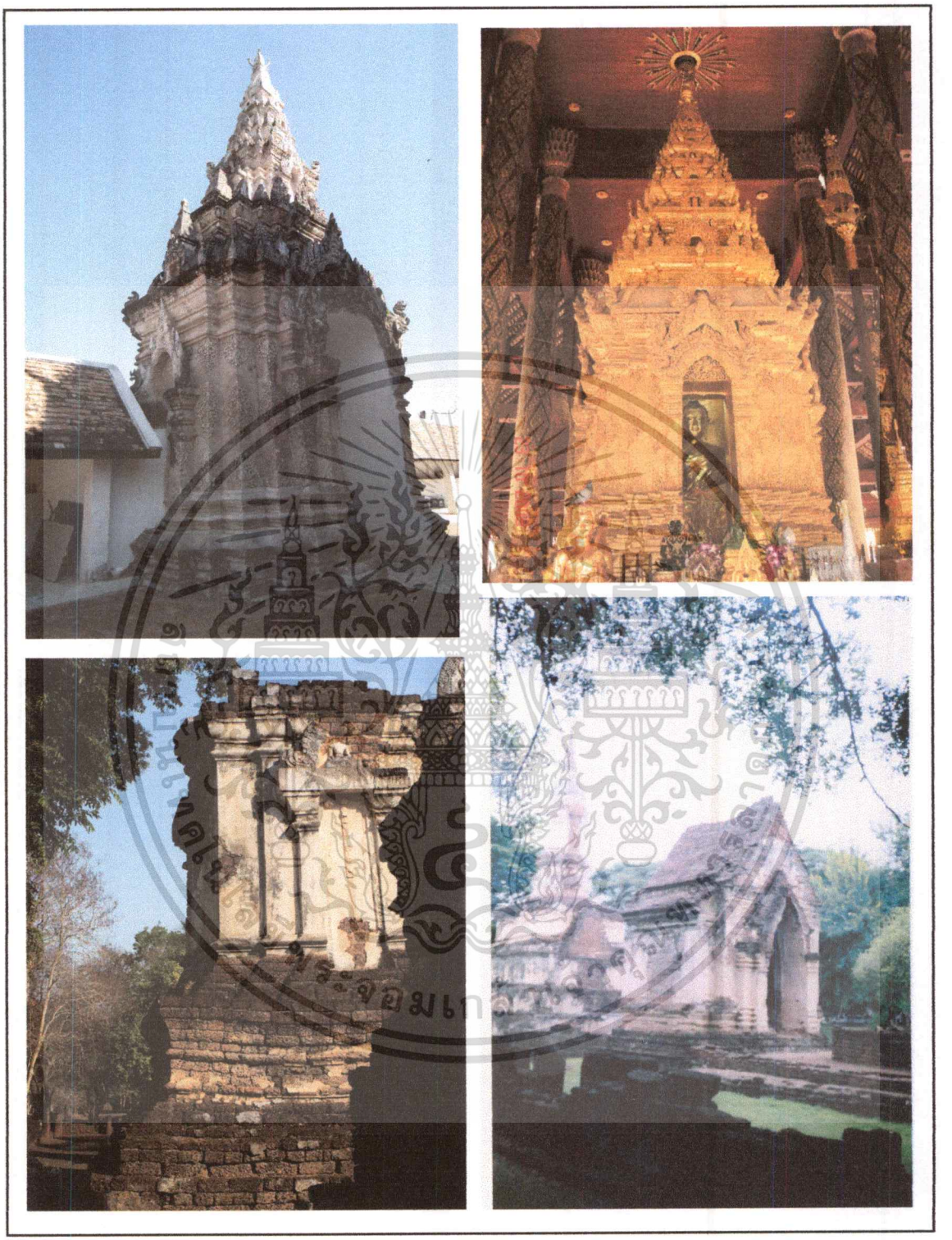

ภาพที่ ๓.๑๙ สถาปัตยกรรมทรงปราสาทในศิลปะสุโขทัยและศิลปะล้านนา
ที่มีการเชื่อมต่อของลวดบัวฐานในลักษณะเดียวกับกลุ่มที่ ๑

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กลุ่มที่ ๒ ลวดบัวฐานของตัวอาคารและซุ้มประตูไม่มีความสัมพันธ์ต่อกันเลย ทั้งในเรื่องของรูปแบบ ขนาดและสัดส่วน

ตัวอย่างของงานสถาปัตยกรรมในกลุ่มนี้ได้แก่หอระฆัง วัดพระศรีรัตนศาสดาราม (ภาพที่ ๓.๒๐) ลักษณะของการเชื่อมต่อของลวดบัวฐานในกลุ่มนี้ไม่มีแบบแผนอันใดทั้งสิ้น ลวดบัวไม่มีความสัมพันธ์ต่อกันเลยทั้งในเรื่องของรูปแบบ ขนาดและสัดส่วน การเชื่อมต่อไม่ได้คำนึงถึงความสอดคล้องลงตัว อาจเรียกได้ว่าเป็นการชนกันของลวดบัวมากกว่าที่จะเรียกว่าการเชื่อมต่อ ลักษณะดังกล่าวเป็นรูปแบบที่มีปรากฏมาแล้วตั้งแต่ในงานสถาปัตยกรรมขอม (ภาพที่ ๓.๒๑)และยังพบเห็นได้เป็นอย่างมากในงานสถาปัตยกรรมสุโขทัย สถาปัตยกรรมอยุธยา(ภาพที่ ๓.๒๒) และสถาปัตยกรรมรัตนโกสินทร์ (ภาพที่ ๓.๒๓)

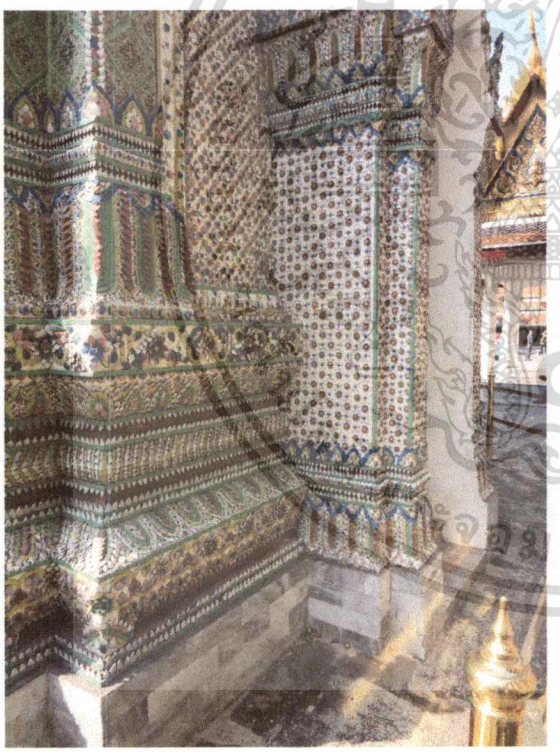

ภาพที่ ๓.๒๐ การเชื่อมต่อของลวดบัวฐานในกลุ่มที่ ๒ ลวดบัวฐานของตัวอาคารและซุ้มประตูไม่มีความสัมพันธ์ต่อกันเลย

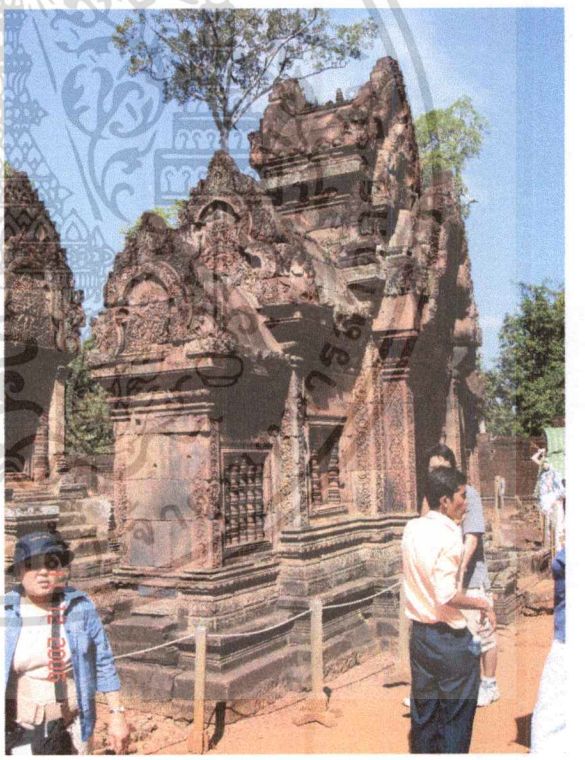

ภาพที่ ๓.๒๑ การเชื่อมต่อของลวดบัวฐานในงานสถาปัตยกรรมขอม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ ๓.๒๒ สถาปัตยกรรมในศิลปะอยุธยา
ที่มีการเชื่อมต่อของลวดบัวฐานในลักษณะเดียวกับกลุ่มที่ ๒

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

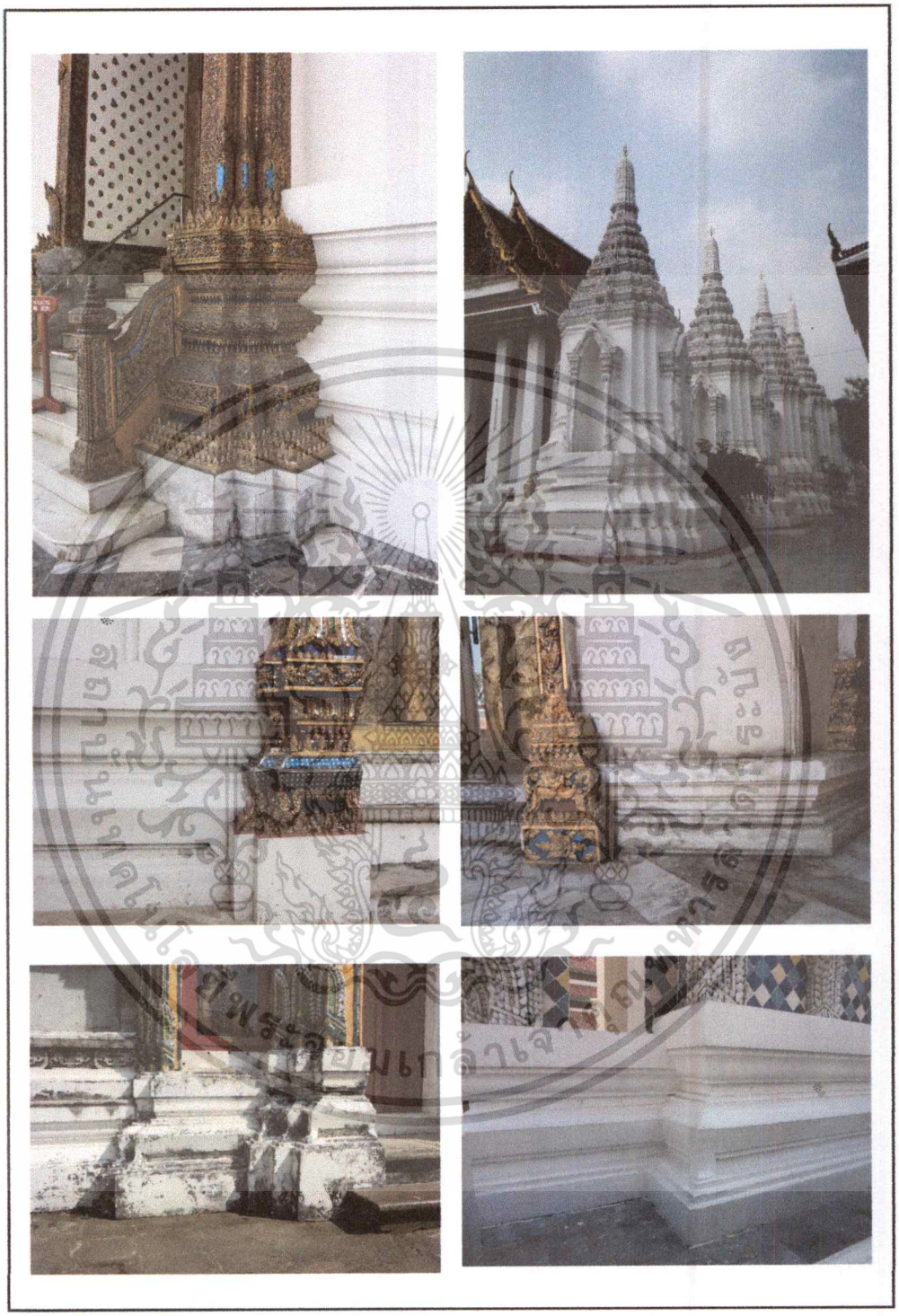

ภาพที่ ๓.๒๓ สถาปัตยกรรมในศิลปะรัตนโกสินทร์
ที่มีการเชื่อมต่อของลวดบัวฐานในลักษณะเดียวกับกลุ่มที่ ๒

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กลุ่มที่ ๓ ลวดบัวฐานของตัวอาคารและซุ้มประตูมีความสัมพันธ์ต่อกันเฉพาะบางส่วน โดยมีรูปแบบขนาดและสัดส่วนของฐานบางชุดเป็นแบบเดียวกัน

ตัวอย่างของงานสถาปัตยกรรมภายวัดพระศรีรัตนศาสดารามในกลุ่มนี้ ได้แก่พระอุโบสถ พระมณฑป และหอพระมณเฑียรธรรม(เฉพาะซุ้มประตูกลางที่ผนังสกัดด้านหน้าของอาคาร) รวมทั้งพระอุโบสถวัดอรุณราชวราราม กรุงเทพมหานคร(ภาพที่ ๓.๒๔) แบบแผนดังกล่าวจัดได้ว่าเป็นการผสมผสานการเชื่อมต่อลวดบัวทั้งในกลุ่มที่ ๑ และกลุ่มที่ ๒ เข้าไว้ด้วยกันกล่าวคือลวดบัวฐานของทั้งตัวอาคารและซุ้มประตูยังความสัมพันธ์ต่อกันอยู่ มีความต่อเนื่องเชื่อมโยงกัน โดยมักมีการรวบชุดฐานที่อยู่ชั้นล่างสุดให้เป็นรูปแบบ ขนาดและสัดส่วนเดียวกัน ซึ่งโดยมากมักเป็นชุดฐานสิงห์ แต่เป็นเฉพาะตั้งแต่ชั้นหน้ากระดานล่างขึ้นไปจนถึงบัวหลังสิงห์เท่านั้น อย่างไรก็ตามในส่วนของลวดบัวฐานซุ้มประตูที่อยู่เหนือฐานชุดล่างหรือบัวหลังสิงห์ขึ้นไปนั้น มักมีการเปลี่ยนรูปแบบ ขนาดและสัดส่วนของลวดบัวให้ต่างไปจากลวดบัวฐานอาคาร ซึ่งโดยมากมักทำเป็นฐานบัวหงายหรือฐานเชิงบาตร รวมถึงอาจมีการซ้อนชั้นให้มีจำนวนชั้นมากขึ้นหรืออาจมีการคาดด้วยลูกแก้วอกไก่เพิ่มที่ท้องไม้ การรวบชุดฐานที่อยู่ชั้นล่างสุดให้เป็นรูปแบบ ขนาดและสัดส่วนเดียวกันในกลุ่มที่ ๒ นี้ ยังผลให้เกิดความต่อเนื่องเชื่อมโยงซึ่งกันและกันระหว่างส่วนของลวดบัวฐานอาคารและส่วนของฐานซุ้มประตู อย่างไรก็ตามการทำลวดบัวในส่วนของฐานซุ้มประตูที่อยู่เหนือฐานชุดล่างขึ้นไปให้มีความแตกต่างนั้นก็เป็นการเน้นส่วนของซุ้มประตูให้เกิดความโดดเด่นเป็นพิเศษ โดยที่ลวดบัวชุดบนของซุ้มประตูซึ่งต่างออกไปนั้นก็มิได้มีการเชื่อมต่อหรือชนกับลวดบัวของฐานของอาคารอย่างไม่มีแบบแผน พบว่าการเชื่อมต่อหรือการชนกันนั้นมีแบบแผนอยู่ ๒ ลักษณะใหญ่ๆคือ ลักษณะที่ ๑ ยกขอบบนของหน้ากระดานบนของฐานซุ้มประตูขึ้นไปให้สูงเสมอกับขอบบนของหน้ากระดานบนของฐานอาคาร เช่น ซุ้มประตูกลางพระอุโบสถ และซุ้มประตูพระมณฑปวัดพระศรีรัตนศาสดาราม และลักษณะที่ ๒ คือ ยกขอบบนของหน้ากระดานบนของฐานซุ้มประตูขึ้นไปสอดอยู่ใต้ขอบล่างของหน้ากระดานบนของฐานอาคาร เช่น ซุ้มประตูข้างพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ระเบียบและวิธีการดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าแม้จะมีความต้องการสร้างความแตกต่างให้เกิดขึ้น แต่ช่างผู้ออกแบบก็แสดงถึงความพยายามหรือการคำนึงถึงความเป็นระเบียบเรียบร้อยและความลงตัวของเส้นที่เกิดขึ้นกับลวดบัวในระดับหนึ่ง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

อนึ่งแบบแผนการเชื่อมต่อของลวดบัวฐานในกลุ่มที่ ๒ นี้ก็มีข้อน่าสังเกตว่า ในบางกรณีลวดบัวฐานในส่วนของซุ้มประตูอาจไม่สัมพันธ์กันเอง กล่าวคือ โดยทั่วไปแล้วในฐานชุดเดียวกันชุดหนึ่ง ส่วนของหน้ากระดานบนและหน้ากระดานล่างมักมีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน หรือมีขนาดใหญ่เล็กต่างกันไม่มาก[๔๗] แต่เนื่องจากในกรณีที่มีการรวบฐานชุดล่างทั้งฐานตัวอาคารและฐานซุ้มประตูให้เป็นชุดเดียวกัน โดยมีขนาดและสัดส่วนเดียวกัน ทำให้สัดส่วนของฐานส่วนล่างของซุ้มประตู เช่นหน้ากระดานล่างหรือฐานสิงห์ไม่สัมพันธ์กับลวดบัวชั้นอื่นๆของซุ้มประตู เช่นหน้ากระดานบน หรือบัวหงาย อันเนื่องมาจากว่าตัวอาคารกับซุ้มประตูมีขนาดและสัดส่วนที่ต่างกัน การนำสัดส่วนและขนาดของลวดบัวของฐานตัวอาคารมาใช้กับซุ้มประตูอาจทำให้ไม่สัมพันธ์กัน เช่นพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เนื่องจากตัวอาคารพระอุโบสถมีขนาดใหญ่มาก ทำให้หน้ากระดานล่างและชุดฐานสิงห์ของฐานอุโบสถมีขนาดใหญ่เป็นสัดส่วนตามไปด้วย แต่เมื่อนำลวดบัวในสัดส่วนดังกล่าวมาใช้ร่วมกับฐานของซุ้มประตู จึงมีความไม่สัมพันธ์กัน มีความแตกต่างระหว่างขนาดหน้ากระดานบนและหน้ากระดานล่างเป็นอย่างมาก เมื่อพิจารณาเฉพาะสัดส่วนของลวดบัวฐานซุ้มประตูแต่เพียงลำพังจะเห็นได้ว่าส่วนของฐานสิงห์และหน้ากระดานล่างมีขนาดใหญ่เกินกว่าลวดบัวชั้นอื่นๆไปเป็นอันมาก อย่างไรก็ตามช่างได้แก้ปัญหาดังกล่าวด้วยการใช้ลวดลาย วัสดุ และกรรมวิธีในการประดับตกแต่งของฐานอาคารและฐานซุ้มประตูให้อยู่ในรูปแบบเดียวกัน ทำให้เมื่อพิจารณาและมองในภาพรวมทั้งหมดแล้ว เกิดความรู้สึกกลมกลืนไม่รู้สึกขัดตาหรือผิดสัดส่วน

การเชื่อมต่อของลวดบัวฐานในกลุ่มที่ ๒ นี้ปรากฏชัดเจนในยุคต้นรัตนโกสินทร์ อย่างไรก็ตามในลักษณะที่คล้ายกันหรือต้นเค้าของแบบแผนดังกล่าวก็อาจมีปรากฏมาบ้างแล้วในศิลปะอยุธยา แม้จะไม่ปรากฏเด่นชัดกับฐานของงานสถาปัตยกรรมแต่ได้พบแบบแผนดังกล่าวกับฐานประดิษฐานพระพุทธรูป เช่นฐานพระพุทธรูปปางปาลิไลย์ที่คูหาด้านหลังปรางค์ประธานวัดพุทไธสวรรย์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (ภาพที่ ๓.๒๕)

---

[๔๗] ในการออกแบบฐานนั้น ส่วนของหน้ากระดานล่างอาจมีขนาดที่ใหญ่กว่าหน้ากระดานบนได้ เพื่อให้เกิดความรู้สึกว่าฐานมีความมั่นคงและมีกำลัง แม้ว่าจะไม่ได้เกี่ยวข้องกับโครงสร้างหรือการรับน้ำหนักจริงก็ตาม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

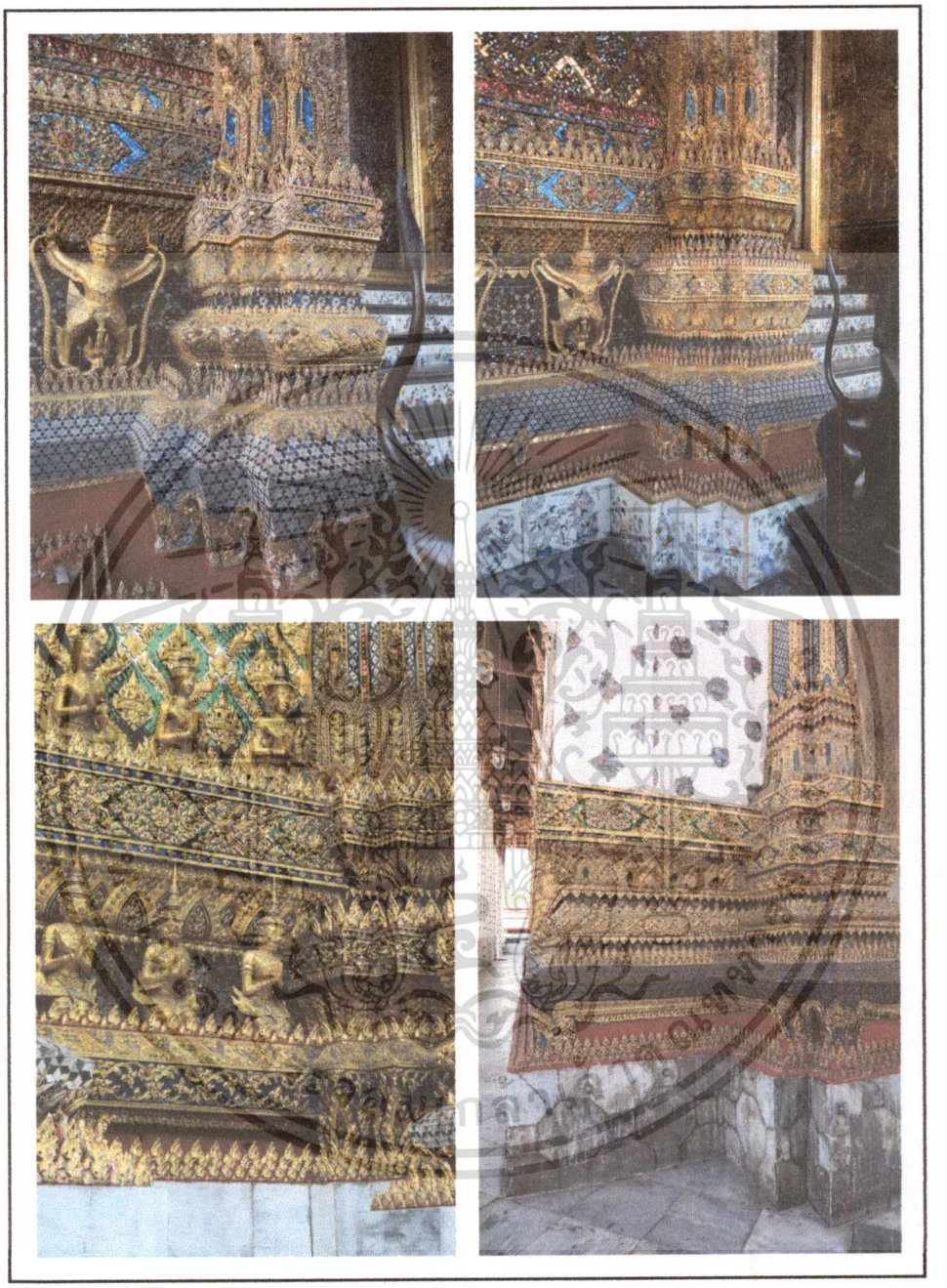

ภาพที่ ๓.๒๔ การเชื่อมต่อของลวดบัวฐานในกลุ่มที่ ๓
ลวดบัวฐานของตัวอาคารและซุ้มประตูมีความสัมพันธ์ต่อกันเฉพาะบางส่วน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

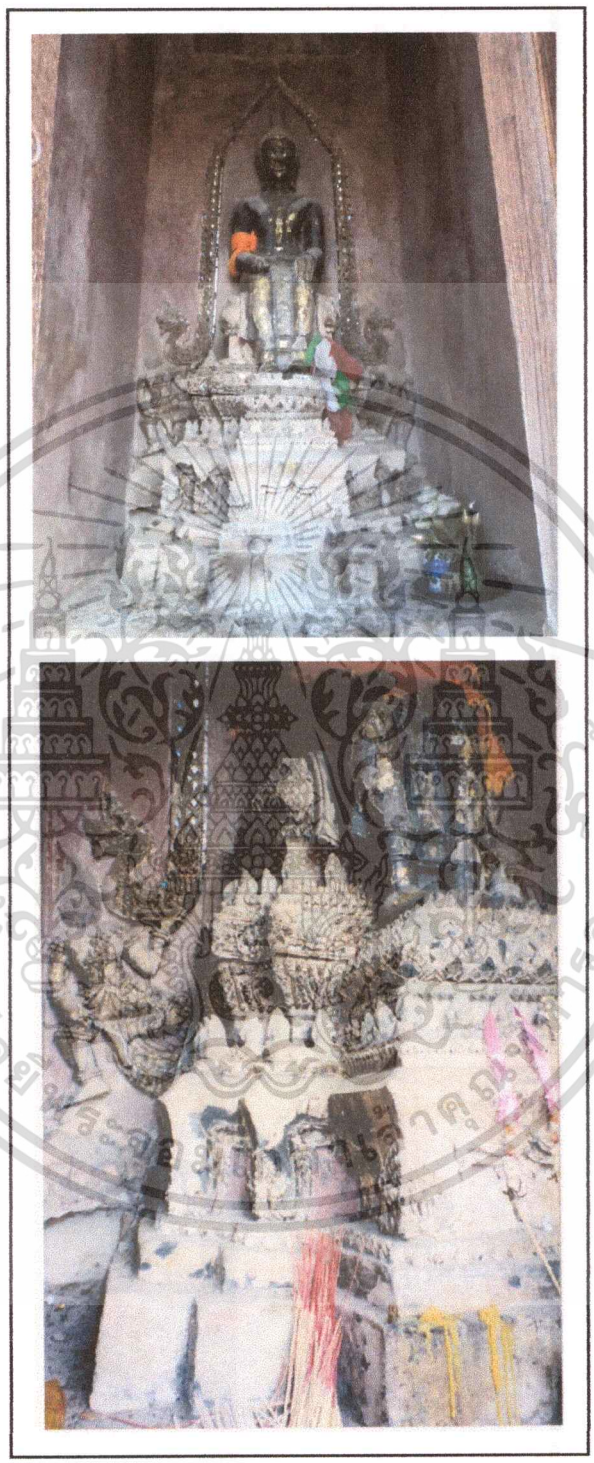

ภาพที่ ๓.๒๕ ฐานพระพุทธรูปปางปาลิไลย์

ที่คูหาด้านหลังปรางค์ประธาน วัดพุทไธสวรรย์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การเชื่อมต่อของลวดบัวฐานระหว่างฐานอาคารและฐานซุ้มประตู จากกรณีศึกษาและตัวอย่างของงานสถาปัตยกรรมในทั้ง ๓ กลุ่มนั้น มีทั้งแบบที่ต้องการให้เกิดความสัมพันธ์ต่อกันและแบบที่ให้เกิดความแตกต่าง ในแบบที่มีความสัมพันธ์ต่อกันนั้นคงมีเหตุผลที่มาในแง่ของการออกแบบคือเรื่องของสุนทรียภาพทางความงาม ก่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยและลงตัว ภาพรวมของมวลอาคารมีความเป็นเอกภาพไม่แยกย่อยออกเป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อย สำหรับในแบบที่สร้างความแตกต่างให้เกิดขึ้นนั้นเป็นแบบที่ปรากฏมากที่สุด ซึ่งมีระดับของความแตกต่างในระดับต่างๆกันไป ทั้งแบบที่ไม่มีความสัมพันธ์ต่อกันเลยและแบบที่มีความสัมพันธ์ต่อกันเฉพาะบางส่วน แต่ทั้งนั้นก็มักมุ่งเน้นความพิเศษที่ต่างไปจากฐานอาคาร เช่นรูปแบบ สัดส่วนและขนาดที่แตกต่างออกไป รวมไปถึงการประดับตกแต่งที่มีมากกว่า หากวิเคราะห์ในแง่ของการออกแบบแล้ว การสร้างความแตกต่างก็ทำให้เกิดสุนทรียภาพทางความงามได้เช่นกัน คือทำให้เกิดจังหวะ ลดความซ้ำและความต่อเนื่อง ในเชิงสถาปัตยกรรมยังสร้างความน่าสนใจและความเด่นชัดเป็นการนำสายตาเข้าสู่ภายในตัวอาคาร อนึ่งหากพิจารณาในเรื่องของแนวคิดความหมายก็มีประเด็นที่น่าสนใจว่าเหตุใดจึงต้องสร้างความแตกต่างหรือสร้างความเด่นชัดให้เกิดขึ้นกับซุ้มประตู ซุ้มประตูบางแห่งยังแสดงถึงความสำคัญที่มีมากกว่าตัวอาคารด้วยการออกแบบให้มีศักดิ์ที่สูงกว่า เช่นทำซุ้มประตูเป็นรูปแบบของซุ้มเครื่องยอดเพื่อสื่อความหมายถึงปราสาทซึ่งถือว่ามีศักดิ์สูงที่สุดในงานสถาปัตยกรรมไทย หรือการทำฐานของซุ้มประตูเป็นฐานสิงห์ในขณะที่ฐานตัวอาคารเป็นฐานปัทม์ ซึ่งเป็นแบบแผนที่มักปรากฏในงานสถาปัตยกรรมสมัยอยุธยาตอนปลาย

ด้วยเหตุที่ว่า ความสำคัญของซุ้มประตูมิได้มีเพื่อความสวยงามที่เกิดจากการประดับตกแต่ง หรือเพื่อประโยชน์ด้านการใช้งานสำหรับเป็นทางเข้าออกตัวอาคารแต่เพียงเท่านั้น หากแต่ยังแฝงไปด้วยแนวคิดความหมาย และรูปสัญลักษณ์ หากพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่าซุ้มประตูหรือซุ้มหน้าต่างที่ปรากฏในงานสถาปัตยกรรมไทยประเพณีโดยมากมักมีรูปแบบและองค์ประกอบต่างๆที่จำลองมาจากงานสถาปัตยกรรมด้วยเช่นกัน คือประกอบด้วยส่วนฐาน ส่วนเรือน และส่วนของหลังคาหรือส่วนยอด[๔๔] การใช้รูปทรงซุ้มประตูหน้าต่างที่มีรูปแบบลักษณะต่างๆ แท้จริงแล้วล้วนมีแนวความคิดที่มาเบื้องต้นจากคติในการสร้างรูปเรือนแก้วที่ใช้ประดับพระพุทธปฏิมาเป็นมูลเหตุหลักสำคัญ[๔๕] (ภาพที่ ๓.๒๖) กล่าวคือเมื่อได้มองพระพุทธปฏิมาที่ประดิษฐานอยู่ในภายในตัวอาคารผ่านซุ้มประตูเข้าไป ก็เสมือนว่าพระพุทธรูปประดิษฐานอยู่ภายในซุ้มประตูซึ่งทำเป็นรูปอาคารหรือปราสาทจำลองนั้น (ภาพที่ ๓.๒๗)

---

๔๔ ดูเพิ่มใน สมคิด จิระทัศนกุล, **คติ ลัญลักษณ์ และความหมายของ "ซุ้มประตู-หน้าต่าง" ไทย**, (กรุงเทพฯ : คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๖), ๗๗.

๔๕ สมคิด จิระทัศนกุล, **คติ ลัญลักษณ์ และความหมายของ "ซุ้มประตู-หน้าต่าง" ไทย**, (กรุงเทพฯ : คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๖), ๗๘.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ลักษณะดังกล่าวเป็นก็เช่นเดียวกันกับพระพุทธรูปที่ประดิษฐานอยู่ในซุ้มจระนำ[๕๐] (ภาพที่ ๓.๒๘) ประตู หน้าต่างซุ้มคฤหที่ทำเป็นซุ้มทรงจั่วซ้อนกัน ก็เทียบได้กับหลังคาซ้อนชั้นของพระอุโบสถ พระวิหาร ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แบบหนึ่งของปราสาทเช่นกัน ทั้งประตู หน้าต่างที่เป็นซุ้มยอด หรือเป็นซุ้มคฤหก็ตาม จึงล้วนเข้ากับเรื่อง เรือนเล็กทำติดฝากอยู่กับเรือนใหญ่แฝงจินตนาการของช่างโบราณในการการประดับปราสาทจำลองไว้กับปราสาทจริง จึงกล่าวได้ว่า ซุ้มประตู หน้าต่าง เป็นจระนำแบบหนึ่ง [๕๑] ดังนั้นทั้งซุ้มจระนำ ซุ้มประตู ซุ้มหน้าต่าง จึงล้วนเป็นสัญลักษณ์ของเรือนแก้ว ที่แทนความหมายของโพธิมณฑลแห่งการตรัสรู้[๕๒] ความสำคัญของเรือนแก้วนั้นปรากฏในเหตุการณ์ตอนหนึ่งจากพุทธประวัติ เรือนแก้ว หรือรัตนฆระ คือเรือน(ปราสาท)ที่ล้วนแล้วไปด้วยแก้วอันมีค่า[๕๓] ปรากฏอยู่ในพุทธประวัติ สัปดาห์ที่ ๔ หลังการตรัสรู้ ดังความในพระปฐมสมโพธิ โพธิสัพพัญญุปริวรรต ปริเฉทที่ ๑๑ ความว่า ครั้นล่วงถึง ๗ วันเปนคำรบ ๔ จึ่งเสดจ์ไปนิสีทนาการสถิตในรัตนฆรเรือนแก้วอันประดิษถานในทิศภายับแห่งพระมหาโพธิ แลรัตนาฆระนั้นมีพื้นภูมิภาคย์คือพระสติปฐานทั้ง ๔ ปักลงซึ่งเสากล่าวคือพระจัตุริทิบาททั้ง ๔ แลยกขึ้นซึ่งฝากล่าวคือพระวิไนยปิฎก ตั้งเหนือพฤงกล่าวคือพระสัมปธานทั้ง ๔ ประดิษถานบนรอด แลพื้นกล่าวอัฐสมาบัติทั้ง ๘ แลเรียบเรียงซึ่งระเบียบแห่งกลอนในเบื้องบน กล่าวคือพระสุตันตปิฎก แลมุงซึ่งหลังคากล่าวคือพระอภิธรรมปิฎก แลเรือนแก้วของสมเดจ์พระศรีสุคตล้วนแล้วด้วยพระธรรมทั้งสิ้น นักปราชญพึงรู้เรียกว่ารัตนฆระ[๕๔]

---

[๕๐] **จระนำ** จรณัม หรือจรณำ มาจากศัพท์สันสกฤตว่า "จรณ์" แปลว่าเสา เดิมจะปักเสาห่างออกจากผนังประธานสิ่งใดสิ่งหนึ่งทำหลังคาขึ้นเบื้องบนฝากผนังประธาน ถ้าทำติดช่องหน้าต่างก็จะเปนทีบัลโคนีของฝรั่งนั้นเอง แต่ประเทศตะวันออกมีแดดมากฝนมาก จึงปักเสาที่มุมนอกบัลโคนีมีหลังคาครอบเพื่อกันแดดฝน ภายหลังไม่ต้องการให้เกะกะจึงผลักเข้าไปให้แนบติดฝากลายเป็นซุ้มหน้าต่างเครื่องประดับประดาให้งามไป คำที่ประกอบด้วย "จรณัม" ในเมืองเรามีใช้อยู่สองอย่าง คือ "ซุ้มจรณัม" กับ "ท้ายจรณัม" ซุ้มจระณัมใช้เรียกซุ้มหน้าต่างอย่างที่ทำเปนเสามีหลังคาจะเปนหลังคาคฤห์(หลังคาทรงจั่ว)หรือหลังคายอดก็เรียกซุ้มจรณัมเหมือนกัน ดูใน สมเด็จฯเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์, **สาส์นสมเด็จ เล่ม ๘**, (กรุงเทพฯ : องค์การค้าของคุรุสภา, ๒๕๔๖), ๑๘๑-๑๘๓. และ สันติ เล็กสุขุม, **จระนำ, จรณำ จินตนาการปราสาทจำลองของช่างไทย**, วารสารศิลปวัฒนธรรม ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๕ ก.ค. ๒๕๓๕, ๑๕๔.

[๕๑] สันติ เล็กสุขุม, **จระนำ, จรณำ จินตนาการปราสาทจำลองของช่างไทย**, วารสารศิลปวัฒนธรรม ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๕ ก.ค. ๒๕๓๕, ๑๕๔. และ สันติ เล็กสุขุม, **หลังคาซ้อนชั้นของโบสถ์ วิหาร**, วารสารศิลปวัฒนธรรม ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๘ มิถุนายน ๒๕๓๘, หน้า ๑๘๖- ๑๘๘.

[๕๒] สมคิด จิระทัศนกุล, **คติ สัญลักษณ์ และความหมายของ "ซุ้มประตู-หน้าต่าง" ไทย**, (กรุงเทพฯ : คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๖), ๕๐.

[๕๓] สันติ เล็กสุขุม, **เฉลียง ความเป็นมาและคำศัพท์เรียกองค์ประกอบเฉลียงในประเทศไทย**, (กรุงเทพฯ : มติชน, ๒๕๕๒), ๘๘.

[๕๔] สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส, **พระปฐมสมโพธิ**, (กรุงเทพฯ : คณะสงฆ์วัดพระเชตุพน, ๒๕๕๑), ๑๑๔.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ ๓.๒๖ ซุ้มเรือนแก้ว พระพุทธชินราช
วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ จังหวัดพิษณุโลก

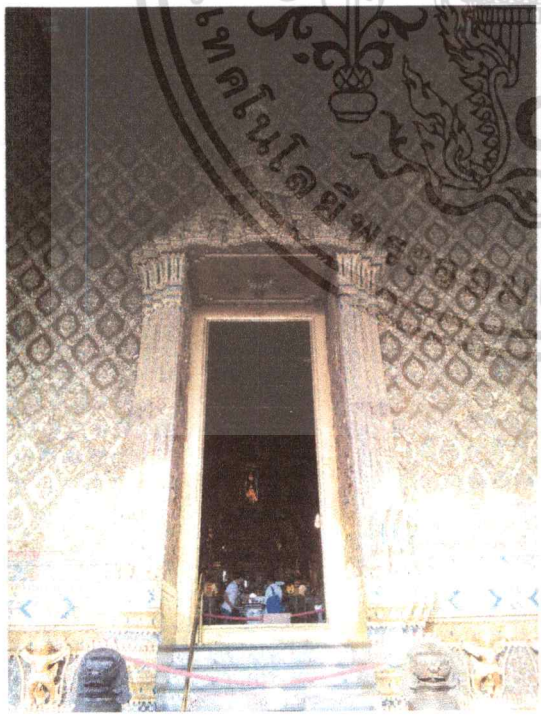

ภาพที่ ๓.๒๗ พระพุทธปฏิมาและซุ้มประตู
พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม

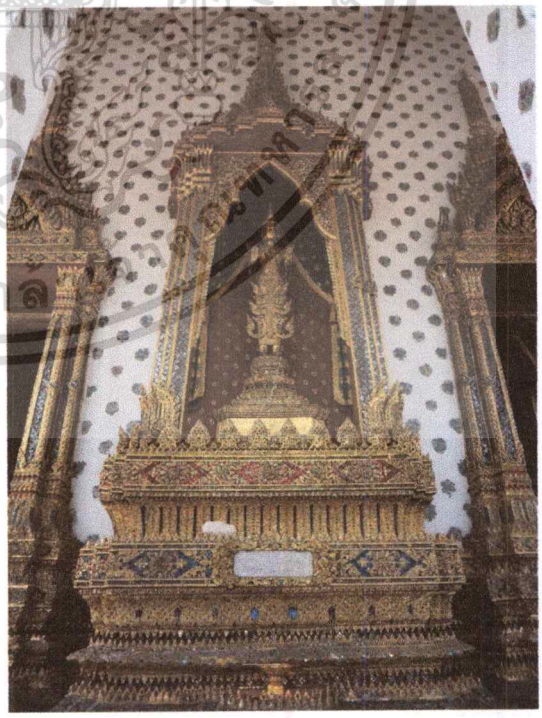

ภาพที่ ๓.๒๘ ซุ้มจระนำ ประดิษฐานพระพุทธรูป
พระอุโบสถวัดอรุณราชวราราม กรุงเทพมหานคร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

อนึ่งจากกรณีศึกษาและตัวอย่างของงานสถาปัตยกรรมที่ยกมาประกอบการศึกษาเปรียบเทียบ แม้ว่าแบบแผนของการเชื่อมต่อของลวดบัวที่เกิดขึ้นอาจมีเหตุผลและแนวคิดที่มาในหลายประการดังที่ได้วิเคราะห์ไว้ข้างต้นแล้ว อย่างไรก็ตามในแง่ของการออกแบบ สำหรับงานสถาปัตยกรรมบางแห่งก็ปรากฏลักษณะของความไม่ลงตัวบางประการเช่นความไม่สัมพันธ์กันระหว่างขนาดหรือสัดส่วนของลวดบัวดังที่กล่าวไว้แล้ว หรือเกิดการขบและชนกันของลวดบัวในกรณีที่ซุ้มประตูอยู่ตั้งอยู่กระชั้นกัน (ภาพที่ ๓.๒๙) ตัวอย่างของงานสถาปัตยกรรมในบางแห่งได้มีการแก้ปัญหาโดยวิธีการที่จะเลี่ยงการชนกันหรือการเชื่อมต่อของฐาน ทำให้ลวดบัวฐานอาคารและฐานซุ้มขาดออกจากกัน เช่นการทำเสาเก็จออกมาคั่น หรือการใช้วิธียกชุดลวดบัวของฐานซุ้มประตูขึ้นอยู่เหนือชุดลวดบัวฐาน ดังเช่นวัดกุฎีดาว จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (ภาพที่ ๓.๓๐)

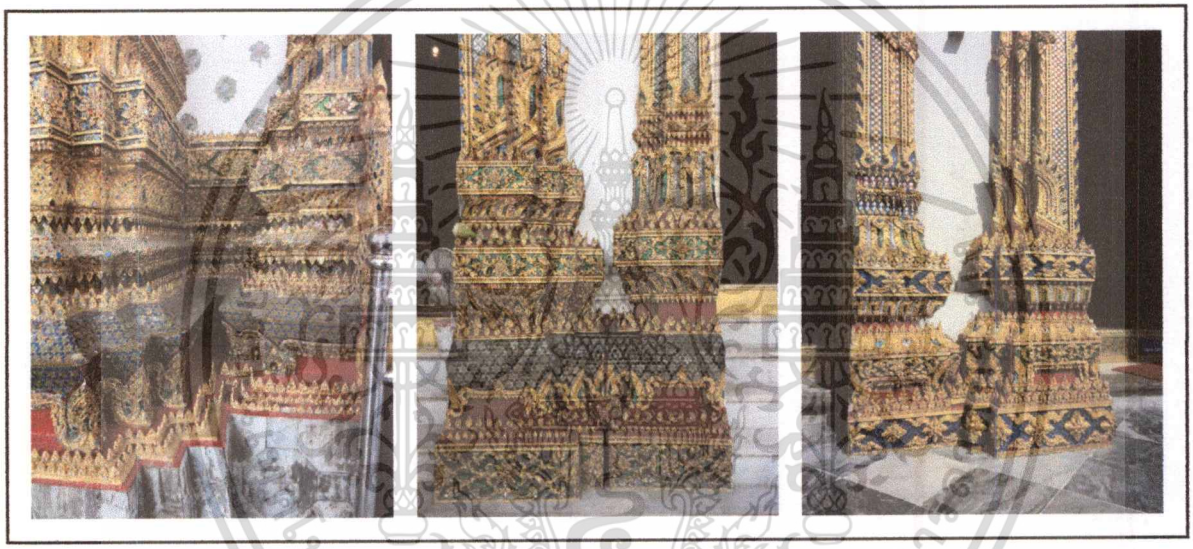

ภาพที่ ๓.๒๙ การขบกัน ชนกันของลวดบัว

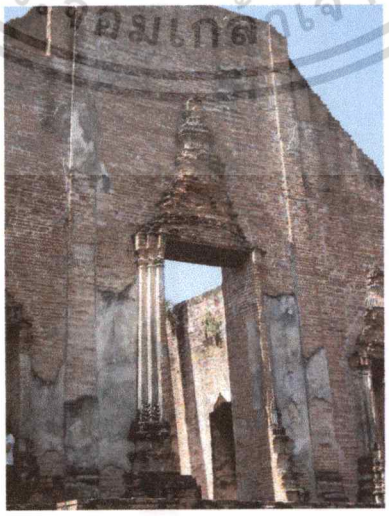

ภาพที่ ๓.๓๐ ซุ้มประตูวัดกุฎีดาว จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ ๔
สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

ในงานสถาปัตยกรรมไทย ฐานนับเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีความสำคัญ ทั้งในแง่ของหน้าที่การใช้งานและเพื่อแสดงถึงแนวคิดความหมาย ได้แก่ศักดิ์ของอาคาร ฐานมีหลายลักษณะและมีการใช้งานที่แตกต่างกันออกไป นอกจากจะทำหน้าที่รองรับเฉพาะตัวอาคารแล้วยังรองรับองค์ประกอบอื่นๆที่ยื่นต่อออกมาจากตัวอาคารด้วย จึงปรากฏลักษณะของการเชื่อมต่อของลวดบัวฐานซึ่งมีด้วยกันหลายลักษณะ สำหรับงานวิจัยนี้ได้ศึกษาเฉพาะการเชื่อมต่อระหว่างลวดบัวฐานของตัวอาคารและลวดบัวฐานของซุ้มประตู โดยอาศัยกรณีศึกษาจากงานสถาปัตยกรรมไทยภายในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม สามารถจำแนกออกได้เป็น ๓ กลุ่มหลักได้แก่ กลุ่มที่ ๑ ลวดบัวฐานของตัวอาคารและซุ้มประตูมีความสัมพันธ์ต่อกันทุกส่วน ทั้งรูปแบบ ขนาด และสัดส่วนเป็นแบบเดียวกันทุกประการ กลุ่มที่ ๒ ลวดบัวฐานของตัวอาคารและซุ้มประตูไม่มีความสัมพันธ์ต่อกันเลย ทั้งในเรื่องของ รูปแบบ ขนาดและสัดส่วน กลุ่มที่ ๓ ลวดบัวฐานของตัวอาคารและซุ้มประตูมีความสัมพันธ์ต่อกันเฉพาะบางส่วน โดยมีรูปแบบ ขนาดและสัดส่วนของฐานบางชุดเป็นแบบเดียวกัน ในทั้ง ๓ กลุ่มนั้นมีทั้งแบบที่ลวดบัวมีความสัมพันธ์ต่อกันและแบบที่ไม่สัมพันธ์ต่อกันซึ่งมักแสดงถึงความพิเศษที่ต่างไปจากฐานของอาคารทั้งในเรื่องของรูปแบบ สัดส่วนและขนาด รวมไปถึงการประดับตกแต่ง ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความสวยงาม ความเด่นชัดเป็นการนำสายตาเข้าสู่ภายในตัวอาคาร รวมทั้งยังแฝงไปด้วยแนวคิดความหมาย เป็นรูปสัญลักษณ์เพื่อสื่อถึงเรือนแก้ว หรือรัตนฆระ ปรากฏอยู่ในเหตุการณ์ตอนหนึ่งจากพุทธประวัติในสัปดาห์ที่ ๔ หลังการตรัสรู้

ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยนี้ อันเนื่องมาจากระยะเวลาในการดำเนินงานวิจัยที่มีอย่างจำกัด รวมทั้งอุปสรรคในด้านต่างๆ จึงทำให้ต้องกำหนดขอบเขตเฉพาะงานสถาปัตยกรรมไทยสมัยรัตนโกสินทร์ภายในวัดพระศรีรัตนศาสดารามเท่านั้น จึงยังมีกรณีศึกษาหรือประเด็นอื่นๆที่เกี่ยวข้องที่น่าสนใจสำหรับการศึกษาในเชิงลึกต่อไปได้อีกหลายประเด็น เช่นการศึกษาถึงพัฒนาการ การศึกษาเฉพาะเจาะจงในศิลปะใดสมัยหนึ่งหรือยุคใดยุคหนึ่งอย่างละเอียด หรือการศึกษาเปรียบเทียบเพื่อให้เห็นถึงการรับส่งอิทธิพล การแลกเปลี่ยนแนวคิดและแรงบันดาลใจต่อกัน เป็นต้น สำหรับงานวิจัยนี้เป็นการมุ่งเน้นการสำรวจเก็บข้อมูล จำแนกและจัดหมวดหมู่ ทำการวิเคราะห์ถึงเหตุผลและที่มาของรูปแบบที่เกิดขึ้นทั้งในแง่ของการออกแบบ และในแง่ของแนวคิดคติความหมาย เพื่อเป็นประโยชน์สามารถนำไปแตกแขนง ขยายความในงานวิจัยเรื่องอื่นๆได้ต่อไป

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บรรณานุกรม

โชติ กัลยาณมิตร. **พจนานุกรมสถาปัตยกรรมและศิลปะเกี่ยวเนื่อง**. กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ, ๒๕๔๘.

ทิพากรวงศ์ (ขำ บุนนาค), เจ้าพระยา. **พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ ฉบับหอสมุดแห่งชาติ รัชกาลที่ ๑ รัชกาลที่ ๒**. พระนคร : คลังวิทยา, ๒๕๐๕.

_____. **พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ ฉบับหอสมุดแห่งชาติ รัชกาลที่ ๓ รัชกาลที่ ๔**. พระนคร : คลังวิทยา, ๒๕๐๖.

นริศรานุวัดติวงศ์, สมเด็จฯเจ้าฟ้ากรมพระยา. **จดหมายระยะทางไปพิษณุโลก**. พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในโอกาสฉลองวันประสูติ ครบ ๑๐๐ ปี วันที่ ๒๘ เมษายน พ.ศ. ๒๕๐๖. พระนคร : โรงพิมพ์พระจันทร์, ๒๕๐๖.

_____. **บันทึกเรื่องความรู้ต่างๆ เล่ม ๓**. กรุงเทพฯ : มูลนิธิเสถียรโกเศศ-นาคะประทีป, ๒๕๕๒.

_____. **สาส์นสมเด็จ เล่ม ๒๓**. กรุงเทพฯ : องค์การค้าของคุรุสภา, ๒๕๐๕.

_____. **สาส์นสมเด็จ เล่ม ๘**. กรุงเทพฯ : องค์การค้าของคุรุสภา, ๒๕๔๖.

_____. **หม่อมเจ้าหญิงพิไลเลขา ดิศกุล พิมพ์เนื่องในวันประสูติครบ ๖ รอบ ๘ สิงหาคม ๒๕๑๒**. พระนคร : วัชรินทร์การพิมพ์, ๒๕๑๒.

แน่งน้อย ศักดิ์ศรี, ม.ร.ว. และคณะ. **สถาปัตยกรรมพระบรมมหาราชวัง**. กรุงเทพฯ : สำนักราชเลขาธิการ, ๒๕๓๑.

ปรมานุชิตชิโนรส, สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระ. **พระปฐมสมโพธิ**. กรุงเทพฯ : คณะสงฆ์วัดพระเชตุพน, ๒๕๕๑.

ภิญโญ สุวรรณคีรี. **ลายไทย**. กรุงเทพฯ : คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมศัพท์ศิลปกรรม อักษร ก-ฮ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๐.

สันติ เล็กสุขุม. **กระหนกในดินแดนไทย**. กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ, ๒๕๔๕.

_____. **ความสัมพันธ์จีน-ไทย โยงใยในลวดลายประดับ**. กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ, ๒๕๕๐.

_____. **จระนำ, จรณำ จินตนาการปราสาทจำลองของช่างไทย**, วารสารศิลปวัฒนธรรม ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๕ ก.ค. ๒๕๓๘, ๑๕๔.

_____. **เจดีย์ ความเป็นมาและคำศัพท์เรียกองค์ประกอบเจดีย์ในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ : มติชน, ๒๕๕๒.

_____. **ลวดลายปูนปั้นแบบอยุธยาตอนปลาย (พ.ศ. ๒๑๗๒-๒๓๑๐)**. กรุงเทพฯ : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๓๒.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สันติ เล็กสุขุม. **หลังคาซ้อนชั้นของโบสถ์ วิหาร.** วารสารศิลปวัฒนธรรม ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๘ มิถุนายน ๒๕๓๘.

สมคิด จิระทัศนกุล. **คติ สัญลักษณ์ และความหมายของ "ซุ้มประตู-หน้าต่าง" ไทย.** กรุงเทพฯ : คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๖.

สมใจ นิ่มเล็ก. **ฐานอาคารสถาปัตยกรรมไทย.** เอกสารประกอบการบรรยาย การประชุมสำนักศิลปกรรมราชบัณฑิตยสถาน ๗ พ.ย. ๒๕๔๓.

Karen Mazurkewich. **Chinese Furniture A Guide to Collection Antiques.** Singapore : Tuttle Publishing, 2006.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ประวัติผู้วิจัย

ประวัติส่วนตัว

ชื่อ-สกุล นายสมโชค สินนุกูล

ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์

ประวัติการศึกษา

ชื่อย่อปริญญา	สาขา	สถาบันที่จบ	ปีที่จบ
สถ.บ.	สถาปัตยกรรม	มหาวิทยาลัยรังสิต	๒๕๔๓
สถ.ม.	สถาปัตยกรรมไทย	จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย	๒๕๔๗
ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต	โบราณคดี ประวัติศาสตร์ศิลปะไทย	มหาวิทยาลัยศิลปากร	๒๕๕๔

สาขาวิจัยที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา).....

.....

.....

รางวัลด้านวิชาการ/ด้านวิจัย/งานสร้างสรรค์ (ด้านศิลปะ หรืออื่นๆ) ที่ได้รับ

ปี พ.ศ.	ชื่อรางวัล	สถาบันที่ให้

ทุนการศึกษาและทุนวิจัยที่เคยได้รับ

ปี พ.ศ.	ทุนการศึกษาและทุนวิจัย	สถาบันที่ให้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ที่ตีพิมพ์เผยแพร่ (ระดับชาติและนานาชาติ)

การเสนอผลงานวิชาการ

ผลงานสิทธิบัตร/สิ่งประดิษฐ์/งานสร้างสรรค์ (ศิลปะ หรือ อื่นๆ)

อื่นๆ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้